

БОЛОВСРОЛ,
СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН,
СПОРТЫН ЯАМ

БАГШИЙН МЭРГЭЖИЛ
ДЭЭШЛҮҮЛЭХ ИНСТИТУТ

Тусгай хэрэгцээт боловсрол шаардлагатай
хүүхдэд үзүүлэх эрүүл мэнд, боловсрол,
нийгмийн хамгааллын үйлчилгээг
сайжруулах төсөл

МОНГОЛЫН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГААНЫ
НИЙГЭМЛЭГИЙН ОЙ

“ХҮҮХДИЙН ХӨГЖЛИЙГ ДЭМЖСЭН БАГШЛАХ АРГА ЗҮЙ”

ОНОЛ, ПРАКТИКИЙН VI БАГА ХУРАЛ

*Боловсролын чанар нь хичээлийн чанараас,
хичээлийн чанар нь хичээлийн судалгаанаас*

Улаанбаатар, 2018

ННА 94
ДАА 080
Х-855

**"ХҮҮХДИЙН ХӨГЖЛИЙГ ДЭМЖСЭН БАГШЛАХ АРГА ЗҮЙ" СЭДЭВТ
ОНОЛ, ПРАКТИКИЙН VI БАГА ХУРАЛ**

2018 оны 11 сарын 16-17

Зохион байгуулагч:

БАГШИЙН МЭРГЭЖИЛ ДЭЭШЛҮҮЛЭХ ИНСТИТУТ
МОНГОЛЫН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГААНЫ НИЙГЭМЛЭГ
ЖАЙКА ТУСГАЙ ХЭРЭГЦЭЭТ БОЛОВСРОЛЫН ТӨСӨЛ

ISBN: 978-99978-4-563-4

СОДПРЕСС ХХК-д хэвлэв. 2018

ӨМНӨХ ҮГ

Зуу гаруй жилийн тэртээ Япон улсын бага сургуулийн багш нарын санаачилж, үүсгэсэн хичээлийн судалгааны арга зүй өнөөдөр дэлхийн олон улсад түгэн дэлгэрээд байна. Энэ арга зүйг Монгол улсад таниулах, туршин хэрэгжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх төслийн ажил Жайка байгууллагын дэмжлэгийн дор зургаан жилийн хугацаанд 2006-2009, 2009-2012 гэсэн хоёр үе шаттай амжилттай хэрэгжсэн билээ.

“Монголын хичээлийн судалгааны нийгэмлэг” гэдэг нэгэн айл энэ төслийг үргэлжлүүлж, хичээлийн судалгааг Монгол улсын ерөнхий боловсролын сургуульд нутагшуулахаар өрхөө татаж, үүдээ сөхсөн өдрөөс хойш таван хаврыг угтаж, таван намрыг үджээ. Хүний насаар тоолбол тархины хөгжлийн оргил үе гэж хэлж болно. Байгууллагын хувьд ч хийж бүтээхээр зорьсныхоо суурийг босгож, хөгжүүлэх чигээ тогтоосон цаг үе байсан болов уу.

Хичээлийн судалгаа гэдэг бол багш мэргэжил эзэмшин хойч ирээдүйгээ сургаж байгаа хэн бүхний мэргэжлийн багаж байх ёстой цаг үед бид ажиллаж, амьдарч байна. Алс холын од эрхсийг дурангүйгээр судлах боломжгүй одон оронч шиг, амтат сайхан хоолыг хутга, галгүйгээр хийх боломжгүй тогооч шиг, аль нэг очих газарт минь унаагүйгээр хүргэх боломжгүй жолооч шиг хичээлийн судалгаа бол багш хүний сурагчдынхаа сэтгэлд юуг бүтээж өгснөө хэмжиж, шалгах багаж байх ёстой цаг үед бид ажиллаж байна. Зааж байгаа хичээл маань сурагчдын хэрэгцээг хангаж байгаа эсэх, үр дүнд хүрч байгаа эсэх, өмнөхөөсөө ахиж дэвшиж байгаа эсэхээ хэмжих багаж бол хичээлийн судалгаа юм. Магад заримдаа хэн нэг багшийн хичээлд ажиглалт хийж, хэлэлцэх, дүгнэж ярилцах нь цаг авч байгаа мэт санагдах үе байдаг ч өвдсөн хүүхдийн тань халуун хэд хүрч байгаа, ямар эмчилгээ шаардлагатай байгааг хэлж өгдөг “халууны шил”-ийн

үүргийг хичээлийн судалгаа бидний ажилд гүйцэтгэж байдаг билээ.

Зөвхөн тухайн багшийн хичээлээ заах чадварыг өсгөөд зогсохгүй багш нарын хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх, багш багшаасаа сурсан хамтын ажиллагааны чадвараа сурагчдадаа өвлүүлэхийн суурийг тавьж өгөх зорилгоор Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх институт, Монголын хичээлийн судалгааны нийгэмлэг хамтран “Боловсролын чанар хичээлийн чанараас, хичээлийн чанар хичээлийн судалгаанаас” гэсэн уриан дор “Хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн багшлах арга зүй” онол практикийн бага хурлыг жил бүр уламжлал болгон зохион байгуулж ирсэн билээ.

Эдгээр хурлаар багш, удирдах ажилтан, судлаачдын хичээлийн судалгаагаар бүтээсэн шилдэг арга туршлага, технологи, үр дүнг хэлэлцэж, хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн багшлах арга зүйг боловсронгуй болгон хөгжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх, харилцан туршлага солилцох, ажлын байрандаа хамтдаа тасралтгүй хөгжих хэрэгцээ, сургуульд суурилсан багшийн мэргэжлийн хөгжлийг дэмжсээр ирлээ.

Энэ удаагийн VI бага хурал Монголын хичээлийн судалгааны нийгэмлэгийн 5 жилийн ойтой давхцаж байгаа, JICA олон улсын байгууллагаас Монгол улсад хэрэгжүүлж буй Тусгай хэрэгцээт боловсролын START төсөл хамтран дэмжиж ажиллаж байгаа зэрэг онцлогтой байна. Түүнчлэн жилээс жилд энэхүү онол, практикийн бага хурлын хамрах хүрээ өргөжин тэлж, сургуулийн өмнөх боловсрол, тусгай хэрэгцээт боловсрол, ерөнхий боловсролын болон их дээд сургуулийн багш нар, эрдэмтэн судлаачид хамтран оролцож, хичээлийн судалгаагаар бүтээсэн үр дүнтэй арга зүй, туршлага, технологио хуваалцаж байна. Цаашдаа ч илүү өргөжин хөгжинө гэдэгт итгэж байна.

Та бүхний сурган хүмүүжүүлэх, судалгааны ажилд амжилт хүсье.

БАГШИЙН МЭРГЭЖИЛ ДЭЭШЛҮҮЛЭХ ИНСТИТУТ

Захирал Д.Сүрэнчимэг Ph.D

ӨМНӨХ ҮГ

Монголын Хичээлийн Судалгааны Нийгэмлэг үүсэн байгуулагдсаны 5 жилийн ойг тэмдэглэн өнгөрүүлэх үйл ажиллагааны хүрээнд “Хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн багшлах арга зүй” сэдэвт онол практикийн VI бага хурлаар дахин уулзаж байгаадаа баяртай байна.

2013 оны 8 дугаар сарын 15-16-нд БМДИ ба төслийн баг хамтран зохион байгуулсан “Хичээлийн судалгааны эрдэм шинжилгээний анхдугаар бага хурал” дээр ашгийн

бус ТББ “Монголын хичээлийн судалгааны нийгэмлэг (Mongolian Association of Lesson Study)”-ийг байгуулах тухай анх зарласан.

Мөн оны 9 дүгээр сарын 03-нд үүсгэн байгуулагчдын анхдугаар хурал хуралдаж тус нийгэмлэгийг ТББ хэлбэрээр байгуулах хүсэлт гарган шийдвэрлүүлэхээр болсон бөгөөд энэ өдрийг МХСН байгуулагдсан өдөр гэж албан ёсоор үздэг юм. БСШУЯ ба ОУХА-ы нийгэмлэг Жайка байгууллагын хамтарсан “Суралцагчдын суралцах арга зүйг дэмжих багшлах арга зүй”, “Багшлах арга зүйг хөгжүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх нь” гэсэн хоёр шаттай төсөл 2006-2013 онд хэрэгжүүлсэн билээ. Хичээлийн судалгааны арга зүйд эхлэн суралцаж байсан тэр цагаас эдүгээ хүртэл 12 жил өнгөрсөн ч төслийн үйл ажиллагаа тогтвортой үргэлжилж байна. Төсөл нь хүүхдийг хөгжүүлэх сургалтын шинэ арга зүйг бүтээх, тэдний бие даан суралцах чадварыг нээн хөгжүүлэх үндсэн арга зам болох хичээлийн судалгааны арга зүйг судлан хэрэгжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх үйлсээр дамжуулан багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх, тэднийг ажлын байран дээр нь хөгжүүлэх ажлын суурь эхлэлийг байсан билээ. Энэхүү XXI зууны багшийн мэргэжил дээшлүүлэх үндсэн арга замыг цаашид хөгжүүлэх төдийгүй дотоод гадаадад сурталчлах үйлсэд БМДИ ба МХСН үр дүнтэй хамтран ажиллаж байна.

Хичээлийн судалгаа нь манай ЕБС-иудад суралцагчдын хөгжлийг хангах, сургалтын чанарыг улам бүр сайжруулах, багшлах арга зүйг тасралтгүй хөгжүүлэх анхны зорилгынхоо дагуу амжилттай түгэн дэлгэрч байна. “ТХЗ 4-Боловсрол-2030-д боловсролын шинэ алсын хараанд чиглүүлэн “Сургалтын технологит хичээлийн судалгааг нэвтрүүлэх” гэсэн сургуулийн түвшинд хэрэгжүүлэх стратегиудын харилцан уялдаа, нэгдмэл шинж чанарын онол, арга зүйн үндэслэлийг тодорхойлсон нь цаашид хичээлийн судалгааны арга зүйн судалгааг судлан хөгжүүлэх замаар боловсролоо хувирган өөрчлөх шинэ шатны зорилт дэвшиж байна.

Хурлыг зохион байгуулах нөр их ажлыг санаачилгатай, сэтгэл зүтгэлээрээ амжилттай биелүүлж байдаг БМДИ, МХСН-ийн удирдлага, хурлыг зохион байгуулах ажлын хэсгийн гишүүд болон мэргэжлийн багийн эксперт, зөвлөхүүддээ талархал илэрхийлье. Мөн Монголд хичээлийн судалгааг анх эхлүүлэн хөгжүүлсэн, цаашид тогтвортой авч явахад оролцож буй, шинэ арга зүй бүтээж бусадтайгаа хуваалцсан, түгээн дэлгэрүүлсэн бүх хүмүүстээ МХСН-ийн үүсэн байгуулагдсаны 5 жилийн ойн баярын мэндийг хүргэе.

Онол практикийн VI бага хурлын үйл ажиллагаанд амжилт хүсье.

Та бүгдийн бүтээсэн шинэ санаа, арга зүй түгэн дэлгэрэх болтугай

МОНГОЛЫН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГААНЫ НИЙГЭМЛЭГ

Гүйцэтгэх захирал

Н.ОЮУНЦЭЦЭГ

ӨМНӨХ ҮГ

Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх институт, Монголын хичээлийн судалгааны нийгэмлэг хамтран 6 дахь жилдээ “Хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн багшлах арга зүй” сэдэвт онол, практикийн бага хурлыг зохион байгуулж байгаад талархлаа илэрхийлье.

Энэ жилийн хурал “Сургуульд суурилсан хичээлийн судалгаа”, “Судлагдахуунд суурилсан хичээлийн судалгаа”, “Хүүхдийн хөгжлийн судалгаа”, “Тусгай хэрэгцээт боловсролын судалгаа” гэсэн 4 чиглэлээр 135 илтгэлийг хүлээн авлаа. Мөн хамрах хүрээгээ тэлж, ерөнхий боловсролын

сургуулийн багш, удирдлага, орон нутгийн БСУГ-ын мэргэжилтнүүд, их дээд сургуулийн багш, судлаач, оюутан нар оролцох боломж нээлттэй болсоор байна.

2006 оноос ЖАЙКА “Суралцагчдын суралцахуйг дэмжих арга зүйн хөгжил төсөл” хэрэгжүүлэн, Монгол улсад Хичээлийн судалгааны арга зүйг танилцуулж, Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын яам, Боловсролын хүрээлэн, БМДИ, МУИС, МУБИС, аймгийн БСУГ, нийслэлийн болон орон нутгийн туршилтын сургуулиудын багш нарын хамтын оролцоо, хүчээр үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлсэн билээ.

ЖАЙКА Олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллага нь Монгол улсаас гадна бусад олон улс орнуудад “Хичээлийн судалгаа”-ны арга зүйг танилцуулж, түгээн дэлгэрүүлж ирсэн боловч төсөл дуусахын хамтаар “Хичээлийн судалгаа” ч бас дууссан орны жишээ байсаар байна. Харин Монгол орны хувьд үндэсний хэмжээнд сургуулиуд дээр үргэлжлүүлэн Хичээлийн судалгааг хийж, “Монголын хичээлийн судалгааны нийгэмлэг”-ийг үүсгэн байгуулснаар үйл ажиллагаагаа нь тогтвортой явж байгаа нь үнэхээр сайшаалтай байна. Мөн БМДИ-ийн үндсэн сургалтаар “Хичээлийн судалгаа”-г танилцуулж байгаа нь энэ арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэхэд үнэтэй хувь нэмэр болж байна.

Монгол улс Хичээлийн судалгаагаар дамжуулан багшийн мэргэжил, арга зүйгээ улам сайжруулан, хүүхэд бүр хэрэгцээндээ нийцсэн чанартай боловсролын үйлчилгээ хүртэнэ гэдэгт итгэлтэй байна. Та бүхэнд МХСН-ийн үүсэн байгуулагдсаны 5 жилийн ойн баярыг хүргэе.

МОНГОЛЫН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГААНЫ НИЙГЭМЛЭГ

Гишүүн Иший Тэцуяа

ГАРЧИГ

ӨМНӨХ ҮГ.....	3
НЭГ. МЭРГЭЖЛИЙН БАГИЙН ҮНДСЭН ИЛТГЭЛ.....	15
Монголын хичээлийн судалгааны нийгэмлэг 5 жилд	15
<i>Ноокоо Оюунцэцэг</i>	
Хичээлийн судалгааг гурвал онолоор шинжихүй	16
<i>Бадрахын Жадамба, Төмөрбаатарын Ганбаатар, Очирбатын Алтангоо</i>	
Сургуулийн өмнөх боловсролын сургалтын онол, арга зүйн үндэс	17
<i>Н.Норжхорлоо</i>	
Хичээлийн судалгааны чанарын өөрчлөлтийг судалсан зарим үр дүн.....	18
<i>Ш.Сайнбилэг</i>	
Сургуулийн зорилго ба сургалтын хөтөлбөрийн уялдаа холбоо	22
<i>С.Ариунгэрэл</i>	
ХОЁР. ХҮҮХДИЙН ХӨГЖЛИЙН СУДАЛГАА	25
Алхам алхмаар сурагчдыг бүтээлч үйлд хөтлөх нь	25
<i>Донров Оюунмаа, Машлай Хараа, Доржсүрэн Бат-Эрдэнэ</i>	
Үгийн сүлжээгээр дамжуулан хүүхдийг хөгжүүлэх боломж	26
<i>Д.Энхсайхан</i>	
Эко-клубын үйл ажиллагаагаар дамжуулан хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх нь	28
<i>Р.Цэрэн-Очир</i>	
Үнэлгээний хуудсаар хүүхдийг хөгжүүлэх нь.....	29
<i>Түдэвжамц Пагмасүрэн, Аюушийн Отгонбаяр</i>	
Туршилтат хичээлийг ээлжит хичээл бүрээр зохион байгуулж, сурагчдаар мэдлэг бүтээлгэх нь	30
<i>Т.Базаргүр, Ж.Алтангэрэл, Б.Мэндсайхан, Н.Дархүү, Ж.Алтанхуяг</i>	
“Хавчаараар наадъя” арга зүй.....	31
<i>Х. Кунзила, Ц. Долгормаа, Б. Наранхүү</i>	
Зөв хандлага	32
<i>Э. Оюунболор</i>	
ГУРАВ. СУРГУУЛЬД СУУРИЛСАН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГАА.....	35
Хичээлийн судалгааны тэмдэглэлд тулгуурлан сурагчдын сурах арга барилыг оношлох боломж.....	35
<i>Д.Байгалмаа, А.Саранчимэг, Г.Бадамханд</i>	

Ухаалаг дэвтрийн үйл ажиллагааг дэмжих замаар сургалтын чанарыг сайжруулах нь	37
<i>Б.Урантогос, Г.Энхжаргал</i>	
Сургуульд суурилсан хичээлийн судалгаа нь багш нарын тулгамдсан асуудлуудыг шийдэх боломж	39
<i>А.Цэндулам, Д.Дүгэрмаа, Т.Бүрэнжаргал</i>	
Хүүхэд нэг бүрийн оролцоог хангасан бүтээлч хичээлийг зохион байгуулах замаар сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааг зохион байгуулах нь	40
<i>Н. Буянтогтох</i>	
Монгол хэлний сургуулийн хөтөлбөр	42
<i>Б.Алимаа</i>	
Хичээлийн төлөвлөлтөд асуултыг оновчтой тусгах арга зүй	43
<i>А.Батцэцэг, О.Бунданцэцэг, Л.Амгалан</i>	

ДӨРӨВ. ТУСГАЙ ХЭРЭГЦЭЭТ БОЛОВСРОЛ46

Сонсголын бэрхшээлтэй хүүхдийн харааны хүртэхүйг хөгжүүлэх арга зүй ...	46
<i>Б.Одонтунгалаг, Ж.Бямбасүрэн, Ц.Саран</i>	
Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг дугуйлан секцээр хөгжүүлэх нь	47
<i>Р.Өлзийхишиг, Э.Өлзийдэлгэр</i>	

ТАВ. СУДЛАГДАХУУНД СУУРИЛСАН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГАА.....50

БАГА БОЛОВСРОЛЫН САЛБАР

Хүн ба байгалийн хичээлд бодит ба дүрслэлт үзүүлэнг ашиглах нь	50
<i>М.Хоролмаа, Ш.Оюунбилэг, Б.Цэрэндэжид, Б.Наранчимэг, Я.Болормаа, Т.Сүрэнжав, Г.Ванчигмаа</i>	
V ангид хөшүүрэг, хялбар механизм сэдвийн хүрээнд шинэ хэрэглэгдэхүүн зохион бүтээсэн нь.....	53
<i>Ц.Одгэрэл, Л.Энхчимэг, Б.Амарцэцэг, А.Норжинжимуна, Б.Отгонхишиг, Т.Үүрийнцолмон, М.Батзаяа</i>	
Хүүхэд нэг бүрийг өгүүлбэртэй бодлого бодуулж сургах нь	54
<i>Л.Болортунгалаг, С.Отгонбаяр</i>	
Математикийн хичээлд хөтлөн чиглүүлэх аргыг хэрэглэсэн үр дүн	57
<i>М.Ариунзаяа, Ц.Оюунболор, О.Урангоо, О.Оюунтуяа</i>	
Процент сэдвийг заах арга зүй.....	60
<i>С.Болормаа, А.Бямбасүрэн</i>	
Музейг сургалтад ашиглан сурагчдын ажиглах, тэмдэглэх чадварыг нэмэгдүүлэх нь.....	63
<i>Ц.Нарантуяа, Д.Алтантуяа, Да.Мөнхцэцэг, Б.Мөнхцэцэг, Б.Сарангэрэл</i>	
Хүүхдийн сонирхолд түшиглэн хөгжүүлэх боломж	65
<i>Ц.Одончимэг</i>	

ХЭЛ, НИЙГМИЙН УХААНЫ САЛБАР

“Анхааралтай сонсох арга”-аар сонсох, ярих, бичих чадварыг хөгжүүлэх нь	66
<i>Ж.Цэрэндолгор, Я.Алтанцэцэг, Ц.Ариунтуяа, Ө.Одмандах</i>	
“Уран зохиолын хичээлээр суралцагчдын мэдээлэл боловсруулах чадварыг хөгжүүлэх нь”	68
<i>О.Байгальмаа, С.Отгондорж</i>	
Чухлыг сонгон тайлбарлах аргаар сурагчдын бүтээлчээр унших, бичих, ярих чадварыг хөгжүүлэх нь.....	71
<i>Г.Бадамханд, Д.Бүжин, Д.Анхбилэг</i>	
Өөрийн үнэлгээгээр оюутны ахиц хөгжлийг дэмжих арга зүй, боломж	74
<i>Б.Алтанмандах,</i>	
Хичээл төлөвлөлт хүүхдийн хөгжилд үйлийн судалгаа нөлөөлөх нь	77
<i>Л.Эрдэнэчимэг</i>	
Зүү ороох хялбар арга	79
<i>Г.Ганчимэг, Ж.Орхонтуул</i>	
“Айзамт 5 хором”-оор сурагчдын уншаад тогтоох чадварыг ахиулах нь.....	81
<i>Б.Баярмаа, А.Түмэнбаяр Ө.Болорчимэг, Н.Нармандах, Ч.Энхтуяа, Д.Болор-Эрдэнэ</i>	
Тулгуур дохионы аргаар суралцагчдын англиар ярих чадварыг нэмэгдүүлэх нь.....	83
<i>Б.Сувдаа</i>	
Сурагчдад үр дүнтэй бичих арга техникийг эзэмшүүлэх нь	85
<i>Г.Бямба, Л.Наранбаатар</i>	

БАЙГАЛИЙН УХААНЫ САЛБАР

“Дуу авианы өнгө” ээлжит хичээлийн арга зүйн туршлага.....	87
<i>А.Дэмбэрэлнямбуу, П.Пүрэвдорж, М.Түвшинзаяа, Н.Баярсайхан</i>	
Суралцахуйн алдаанаас хэрэглэгдэхүүнийг сайжруулсан үр дүн	88
<i>Д.Урантогос, Б.Оюун, Б.Мөнхдөл</i>	
Туршилт ажлын дэвтэр ашиглан суралцагчдад шинжлэх ухаанч арга барил эзэмшүүлэх нь	90
<i>Б.Тунгалаг</i>	
“Бодит хөдөлгөөний ажиглалтаас хөдөлгөөнийг загварчлах” арга зүй интеграц хичээл.....	91
<i>Ж.Эрдэнэбулган, Б.Эрдэнэтуяа</i>	
“Гурвалжны талбай олцгооё” ээлжит хичээлийн арга зүйн туршлага.....	93
<i>Б.Нямдаваа, Ц.Чимэдрэгзэн, С.Сарангэрэл, Р.Энхцолмон</i>	
Квадрат функцийн график ашиглан квадрат тэнцэтгэл биш бодож сургах ..	94
<i>Бадарчийн Ариунзул</i>	

“Кейс-судалгаа”-д суурилсан асуудал шийдвэрлэх арга зүйгээр шинжлэх ухаанч арга барилыг хөгжүүлэх нь	96
<i>Б.Нарантуяа,</i>	
Сурагчдын бүтээлч сэтгэлгээг нэмэгдүүлэх нь.....	98
<i>Б.Цэрэндэжид, Ө.Алтанцэцэг, С.Баярцэцэг, Н.Наранжаргал, Б.Батжаргал, Д.Пүрэвжанцан, Д.Пүрэвдорж, Б.Батболд, Ё.Дэлгэрмаа</i>	
“Молекул кинетикийн онол” ээлжит хичээлийн арга зүйн туршлага.....	99
<i>Н.Баярсайхан, М.Түвшинзаяа, А.Дэмбэрэлнямбуу, П.Пүрэвдорж,</i>	
“Диффузийн хурдад гадаргуугийн талбай нөлөөлөх нь” ээлжит хичээлийн арга зүйн туршлага	102
<i>Г.Дэмбэрэлмаа, Ц.Чимэдрэгэн, Э.Сайнжаргал, Б.Нямдаваа</i>	
<i>Б.Норжмаа, Ч.Эрдэнэчимэг</i>	
Газарзүйн зургийг ашиглаж сурахад суралцагчдад тулгарсан зарим бэрхшээл	104
<i>М.Баасанхүү, Э.Энхцоож, Б. Жанчив, Ж.Цэцэгмаа, Б.Мөнхзаяа, Л.Гэрэлмаа</i>	
Бие даалтын бүтээлээр дамжуулан хүүхдийн бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлэх нь	106
<i>Р.Хишигбуян, Б.Гантулга, Б.Тунгалагцэцэг, З.Баясгалан</i>	

ЗУРГАА. ХАНЫН ИЛТГЭЛ.....108

Хэрэглэгдэхүүнээр мэдлэг бүтээлгэх арга зүй”	108
<i>Б.Долгорсүрэн, Э.Одгэрэл, Н.Оюунгэрэл, Д.Содномпэлжээ, А.Долгормаа</i>	
Монгол хэлний хичээлээр алдаагүй зөв бичүүлж сургах арга зүйн туршлага.....	109
<i>Г.Ванчигмаа, М.Галбаасан, Ш.Оюунбилэг, Б.Цэрэндэжид, М.Хоролмаа</i>	

ХУРЛЫГ ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ АЖЛЫН ХЭСЭГ:

Ажлын хэсгийн ахлагч:

О.Оюунтунгалаг (БМДИ-ийн дэд захирал)

Гишүүд:

Д.Даваасүрэн (Математик, мэдээлэл зүйн багшийн хөгжил хариуцсан арга зүйч)

Э.Даваахүү (Биологийн багшийн хөгжил хариуцсан арга зүйч)

С.Ариунгэрэл (Сургалтын арга зүй, технологийн хөгжил хариуцсан арга зүйч)

Ц.Нарантуяа (Бага боловсролын багшийн хөгжил хариуцсан арга зүйч)

Т.Гэрэлтуяа (Дүрслэх урлаг технологийн багшийн хөгжил хариуцсан арга зүйч)

Н.Сайнбаяр (Физикийн багшийн хөгжил хариуцсан арга зүйч)

Н.Мөнхбаяр (Суралцагчийн хөгжлийн албаны дарга)

П.Одсүрэн (Багш судлал, багшийн хөгжил хариуцсан арга зүйч)

Н.Оюунцэцэг (Монголын хичээлийн судалгааны нийгэмлэгийн гүйцэтгэх захирал)

Ж.Норжмаа (Жайка, Тусгай хэрэгцээт боловсролын төслийн ажилтан)

Илтгэлийн үнэлгээний баг

Ганбаатар Т.	МУБИС-ийн Математикийн тэнхимийн багш
Ганбат М.	МУИС, ШУС, БУС-ийн физикийн тэнхимийн багш
Д.Энхтуяа	МХСН-ийн гишүүн
Норжмаа Г.	Тусгай хэрэгцээт боловсрол төслийн ажилтан
Нямгэрэл Ч.	МУИС, ШУС-ийн Химийн тэнхимийн багш
Оюунцэцэг Н.	МУИС, ШУС-ийн зөвлөх проф., МХСН-ийн гүйцэтгэх захирал
Үүрийнтуяа Д.	Хөдөлмөр эрхлэх ур чадварыг дээшлүүлэх төслийн мэргэжилтэн
Хишигбаяр Б.	Жайка, "PROCESS" төслийн ажилтан
Чойсүрэн Э.	МУБИС, МБУС-ийн дидактикийн тэнхимийн багш
Чулуунцэцэг О.	МУБИС-ийн зөвлөх багш
Юмчмаа Г.	МУИС, ГГС-ийн багш
Мөнхбаяр Н.	БМДИ, Суралцагчийн хөгжлийн албаны дарга
Оюунцэцэг Ш.	БМДИ, Сургалтын албаны дарга
Ариунгэрэл С.	БМДИ, Сургалтын арга зүй, технологийн хөгжил хариуцсан арга зүйч
Гажиддулам Ч.	БМДИ, ТНУ-ны багшийн хөгжил хариуцсан арга зүйч
Гэрэлтуяа Т.	БМДИ, Дүрслэх урлаг, технологийн багшийн хөгжил хариуцсан арга зүйч
Даваасүрэн Д.	БМДИ, Математик, мэдээллийн технологийн багшийн хөгжил хариуцсан арга зүйч
Даваахүү Э.	БМДИ, Биологийн багшийн хөгжил хариуцсан арга зүйч
Жавзансэлмаа О.	БМДИ, Урлаг, гоозүйн боловсрол хариуцсан арга зүйч
Жаргал Ч.	БМДИ, Тэгш хамруулан сургах боловсрол хариуцсан арга зүйч
Ирээдүй А.	БМДИ, Гадаад хэлний багшийн хөгжил хариуцсан арга зүйч

Нарантуяа Д.	БМДИ, Хүүхэд судлал, хүүхдийн хөгжил хариуцсан арга зүйч
Нацагдорж Б.	БМДИ, Багш судлал, багшийн хөгжил хариуцсан арга зүйч
Одсүрэн П.	БМДИ, Багш судлал, багшийн хөгжил хариуцсан арга зүйч
Оюунчимэг М.	БМДИ, Сургалтын хөтөлбөр, үнэлгээ хариуцсан арга зүйч
Цасанчимэг Б.	БМДИ, МХУЗ-ын багшийн хөгжил хариуцсан арга зүйч
Энхтулга Д.	БМДИ, Хүүхдийн хөгжилд оролцогч талуудын хамтын ажиллагаа хариуцсан арга зүйч

Техникийн редактор:

Д.Даваасүрэн	БМДИ, арга зүйч
Н.Оюунцэцэг	МХСН-ийн гүйцэтгэх захирал
Н.Сайнбаяр	БМДИ, арга зүйч
С.Ариунгэрэл	БМДИ, арга зүйч
Ц.Нарантуяа	БМДИ, арга зүйч
Т.Гэрэлтуяа	БМДИ, арга зүйч

НЭГ. МЭРГЭЖЛИЙН БАГИЙН ҮНДСЭН ИЛТГЭЛ

Монголын хичээлийн судалгааны нийгэмлэг 5 жилд

Ноокоо Оюунцэцэг

МХСН, 99231521, nookooyun@yahoo.com

Зорилго: МХСН-ийн үүсэн байгуулагдсаны 5 жилийн ойг тохиолдуулан өнгөрсөн 5 жилийн ажлаа нэгтгэн дүгнэж тайлагнах, цаашдын зорилтоо тодорхойлоход чиглэгдэж байна.

Үндэслэл: БСШУЯ ба ОУХА-ы нийгэмлэг Жайка байгууллагын хамтарсан “Суралцагчдын суралцах арга зүйг дэмжих багшлах арга зүй” төсөл 2006 онд анх хэрэгжиж Хичээлийн судалгааны арга зүйд эхлэн суралцаж байсан тэр цагаас эдүгээр хүртэл 10 гаруй жил өнгөрсөн байна. Хоёр үе шаттай хэрэгжсэн энэхүү төсөл нь хүүхдийг хөгжүүлэх сургалтын шинэ арга зүйг бүтээх, тэдний бие даан суралцах чадварыг нээн хөгжүүлэх үндсэн арга зам болох хичээлийн судалгааны арга зүйг судлан хэрэгжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх үйлсээр дамжуулан багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх, тэднийг ажлын байран дээр нь хөгжүүлэх ажлын суурь эхлэлийг байсан билээ. 2013 онд төслийн хоёрдугаар шат дуусахад төслийн үндсэн үйл ажиллагааг тогтвортой байдлыг цаашид хангах хэрэгцээ шаардлага тулгарсан билээ. Энэхүү үйл ажиллагааг авч явах нэр хүнтэй, хариуцлагатай үүргийг төрийн байгууллага БМДИ ба ТБ байгууллага МХСН хүлээн авч өнөөдөр хүртэл амжилтай хэрэгжүүлж ирлээ.

Товч агуулга: 2013 оны 8 дугаар сарын 15-16-нд БМДИ ба төслийн баг хамтран зохион байгуулсан “Хичээлийн судалгааны эрдэм шинжилгээний анхдугаар бага хурал” дээр ашгийн бус ТББ “Монголын хичээлийн судалгааны нийгэмлэг (Mongolian Association of Lesson Study)”-ийг байгуулах тухай анх зарласан. Мөн оны 9 дүгээр сарын 03-нд үүсгэн байгуулагчдын анхдугаар хурал хуралдаж тус нийгэмлэгийг ТББ хэлбэрээр байгуулах хүсэлт гарган шийдвэрлүүлэхээр болсон бөгөөд энэ өдрийг МХСН байгуулагдсан өдөр гэж албан ёсоор үздэг.

2013 оны 9 дугаар сарын 27-нд болсон МХСН-ийн удирдах зөвлөлийн анхдугаар хурлаар байгууллагын эрхэм зорилго, зорилт, үйл ажиллагааны чиглэл, дүрмийн бүтцийг баталсан байна. Тус хурлаас “Судалгаанд суурилсан хичээл- Суралцахуйг дэмжсэн

арга зүйн хөгжил” гэсэн эрхэм зорилго, байгууллагын зорилгыг “Хичээлийн судалгааны арга зүйг хөгжүүлэх замаар суралцахуйн чанарыг сайжруулахад хувь нэмэр оруулахад” оршино гэж томьёолон баталжээ.

Энэхүү илтгэлд МХСН байгуулагдсан цагаас хойш 5 жилд хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагааг Боловсролын судалгаа, суралцахуйн судалгаа, багш бэлтгэдэг их дээд сургууль болон ЕБС-ийн багш нар, судлаачдын хамтын ажиллагаа, ажлын байран дээр багшийн мэргэжил дээшлүүлэх үйл ажиллагаа, сургалт, судалгаа, мониторинг, зөвлөгөө, туршлага солилцоо, гадаад харилцаа зэрэг чиглэл тус бүрээр танилцуулахын зэрэгцээ тулгамдаж буй бэрхшээл, цаашдын зорилтын талаар хэлэлцүүлнэ.

Хичээлийн судалгааг гурвал онолоор шинжихүй

Бадрахын Жадамба

Төмөрбаатарын Ганбаатар, Очирбатын Алтангоо

Хичээлийн судалгааг улс орон бүр янз бүрээр ойлгож, өөрийн онцлогтой хөгжүүлэхийг эрмэлзэж байна. Японы Jogyo Kenkyu буюу Хичээлийн судалгаа нь англи хэлнээ орчуулагдахдаа үндсэн утга нь алдагдсан гэж үзэх хүмүүс ч байдаг.

Иймд хичээлийн судалгааг гурвал онолын үүднээс авч үзэж, Монголын онцлогийг шингээсэн хичээлийн судалгааны нэгэн шинэ төрлийг гаргахыг энэхүү судалгааны зорилго болголоо.

Энэхүү зорилгод хүрэхийн тулд хичээл судлалын талаар судлаачдын тодорхойлсон тодорхойлолт болон гол ойлголтуудыг харьцуулан судалсан.

Эдгээр ойлголтуудыг дорнын гүн ухаанаас үүдэлтэй хос эхлэл, хоёрын дундаас гуравт дэвших сэтгэлгээ, гурвал онол зэрэг онолуудын үүднээс тайлбарлан авч үзэхийг арга зүйгээ болгосон.

Ертөнцийн эхийг түүний арга тал ч биш, билиг тал ч биш, харин тэдгээрийн нэгсэл нэгэн хэмээн үзэж, түүнийг “нэгэн – арга – билиг” буюу “амь – ахуй – ухамсар” гэсэн бүтэц бүхий гурвал гэж төсөөлж, аливаад ханддаг үзлийг амь ухаан \Б.Жадамба, 2017\ буюу гурвал онол \Н.Нагаанбуу, 1990\ гэдэг. Гурвал онол бол алив бүхний эсрэг тэсрэг талын тэмцэлд нь бус түүний дундаас учрыг салгаж үздэг гурамсан сэтгэлгээнд суурилан түүний нийтийн мус чанарыг хайдаг ухаан. Энэ онолын үүднээс хичээлийн гурвалуудыг ялган, тайлбарласан. Эдгээр тайлбаруудад үндэслэн хичээлийн

гадаад болон дотоод талуудыг тодруулж, хичээл судлалын гурвал онолыг боловсруулсан. Энэхүү өгүүллийн хүрээнд хичээл судлалын гурвалуудыг товч тайлбарлан гурвал тус бүрийг үндэс болговол хичээлийн судалгаа хэрхэн өрнөх боломжтой талаар санаа дэвшүүлэн хэлэлцүүлж байна.

Хичээл судлалыг ийнхүү гурвалуудаар илэрхийлснээр гурвал тус бүр нь цаашдын судалгааны эхлэл болох онол болон практикийн ач холбогдолтой юм.

Сургуулийн өмнөх боловсролын сургалтын онол, арга зүйн үндэс

Н.Норжжорлоо

*Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх институтын зөвлөх багш
nnorjoo@yahoo.com*

Түлхүүр үгс: Сургуулийн өмнөх боловсрол, социал конструктив онол, ко-конструктив суралцахуй, үнэлгээ, ажиглалт, баримтжуулалт

Товч агуулга: Сургуулийн өмнөх боловсрол (СӨБ) нь сургуулиас тавих шаардлага буюу хүүхдийн гаргаж буй амжилтад уу, эсвэл сургууль болон цаашдаа нийгмийн амьдралаас тавигдах шаардлагуудыг даван туулахад чадваржуулж, “хүн болж төлөвших”-д нь илүү төвлөрч байна уу гэдгээс тухайн улс орны СӨБ-ын шийдвэрүүд гардаг ажээ. Хэрэв эдгээрийн 2 дахь чиглэлийг нь барьж байвал хүүхдийн эзэмших үндсэн чадамжууд (competence)-ийг чухалчилдаг бөгөөд, тэр чадамжуудыг хүүхэд социал-конструктив (social-constructivist) үйл явцад идэвхтэй оролцсоноор, өөрөөр хэлбэл хүмүүний хоорондын идэвхтэй харилцан үйлчлэлийн нөлөөнд эзэмшинэ гэж үздэг.

Монгол улс сүүлийн жилүүдэд СӨБ-ын бодлогоо 2 дахь чиглэлээр нь тодорхойлон хөгжүүлж байна. Иймд сургалтын агуулга нь чадамжид, арга зүй нь багш\эцэг эх, хүүхэд хоорондын идэвхтэй харилцан үйлчлэлд, үнэлгээ нь хүүхдийн чадамжийг үнэлэхэд чиглэх шаардлагатай.

Хүүхэд бүрийн чадамжийг үнэлэхэд багш хүүхдийн мэдлэг, чадвараас гадна хүүхдийн зан чанар, хандлага, сонирхол, сэтгэл хөдлөл (affective), хүүхдийн амжилт гаргахтай холбогдох чадвар, сэдэл, танин мэдэхүйн талуудыг хамран өргөн хүрээтэй үнэлэх нь чухал. Үүнтэй холбогдуулан зарим улс орон (Сингапур, БНСУ, ХБНГУ, Швейцари, АНУ, ОХУ)-ы бага насны хүүхдийн хөгжлийн

үнэлгээний зорилго, арга хэлбэрийг өөрийн орныхтой харьцуулан судалж үзлээ.

Дүгнэлт:

1.Сургалтын үндэсний стандарт, хөтөлбөрийн шинэчлэлд **боловсруулах, хэрэгжүүлэх** гэсэн 2 үндсэн ажил байдаг. Үүнээс “хэрэгжүүлэх” нь илүү нэгдмэл ойлголт, шинжлэх ухааны үндэслэлтэй зөв чиглүүлэг, хүч, хөрөнгө, анхаарал, байгууллага, хүмүүсийн хамтын ажиллагаа шаардсан ажил гэдгийг манай улсын СӨБ-ын 20 жилийн түүх харуулж байна. Чиглэсэн онол, үзэл санаанаасаа хазайх, эргэж буцах тохиолдол гарсаар ирэв.

2.Өнөөгийн СӨБ-ын сургалтын бодлогыг тууштай хэрэгжүүлж, сургалтыг **“социал-конструктив”** онол, үзэл санаанаас хазайхгүйгээр явуулснаар өнөөгийн хүүхэд багачуудыг ирээдүйд тулгарах эрсдлийг даван туулахад чадваржуулахын зэрэгцээ “зөв хүн” болж төлөвших баттай суурийг тавих болно.

3.Улс орнуудын СӨНХ-ийн хөгжлийн ахицын үнэлгээний зорилго, арга хэлбэрийг өөрийн орныхтой харьцуулан үзэхэд манай улсын сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн хөгжлийн ахицын **үнэлгээ дэлхий нийтийн түвшинд** хийгдэж байна гэж үзэх үндэстэй. Харин багш нарт системтэй сургалт явуулж, тэднийг улам чадваржуулах, ойлголтын зөрүүг арилгах, шаардлагатай ном, гарын авлагаар хангах шаардлагатай.

Хичээлийн судалгааны чанарын өөрчлөлтийг судалсан зарим үр дүн

Ш.Сайнбилэг

МУИС, ШУС sainbilegnum@gmail.com

Key words: Lesson study, Lesson study management, Changes in lesson quality, Changes in teaching method, Changes in lesson study.

Танилцуулга:

Монгол улс нь 2005 оноос цогц чадамжид суурилсан боловсролын стандарттай болсон. Улмаар хичээлийн агуулга арга зүйд парадигмийн шинжтэй өөрчлөлт хийх, хэрэгжүүлэх хэрэгцээ үүссэн. Гэвч энэ тийм хялбар биш байсан болно. Иймд Монгол Улсын БСШУЯ нь Японы ЖАЙКА байгууллагатай хамтран 2006—

2009 онд “Суралцагчдын суралцахуйг дэмжих арга зүйн хөгжил” сэдэвт төслийг хэрэгжүүлсэн. Төслийн зорилго нь суралцагчдын суралцахуйг дэмжсэн арга зүй бүхий хичээл бүтээхэд оршиж байсан болно. Энэ зорилгын хүрээнд боловсролын судлаачдаар удирдуулсан хичээлийн судалгааг загвар болгон сонгосон ерөнхий боловсролын сургуулиудад анх удаа туршиж хэрэгжүүлсэн юм.

Бид 2006-2009 онд хичээлийн судалгаа нь суралцагчдын суралцахуйг дэмжиж байгаа эсэхийг болон багшийн багшлах арга зүйд хэрхэн нөлөөлж буйг судалсан. Ингэхдээ 3 жил дараалан ялгаатай менежмент ашиглан суурь боловсролын химийн хичээлийн хүрээнд хичээлийн судалгааг зохион байгуулсан. Судалгаанд 3 жил дараалан УБ хотын загвар сургууль (45, 46, 97)-ийг хамруулсан. Мөн орон нутгийн сургуулийнхтай харьцуулах зорилгоор Дорнод аймгийн загвар сургууль (5, Хан-Уул цогцолбор, Матад)-ийг хамруулсан. Судалгааны анхдагч мэдээлэлд Descriptive болон Inferential Statistics хийсэн. Судалгаагаар дараах үр дүн гарсан.

Хичээл заасан багшийн өөрийн үнэлгээ 2009 онд 2007 онтой харьцуулахад өссөн ($p=0.003$) байна. Харин хичээлд ажиглалт хийсэн багш нарын хөндлөнгийн үнэлгээний өөрчлөлт 2009 онд 2007 онтой харьцуулахад өссөн ($p=0.000$) байна. Түүнчлэн сурагчдын өөрийн үнэлгээний өөрчлөлт жилийн дунджаар авч үзэхэд жил бүр $p=0.007$, $p=0.000$, $p=0.001$ гэсэн үзүүлэлттэй гарсан.

Бид гүйцэтгэсэн судалгааны үр дүндээ үндэслэн “хичээлийн судалгаа” хийсний үр дүнд багшлах арга зүйг хөгжүүлэх, суралцах үйлийг дэмжих, сургалтын хэрэглэгдэхүүн боловсруулах боломжтой бөгөөд хичээлийн судалгааны менежмент нь энэхүү технологийг оновчтой хэрэгжүүлэхэд зайлшгүй тооцох шаардлагатай асуудлыг илрүүлж, судлах боломжийг олгодог гэсэн дүгнэлтийг хийсэн.

Цаашид 2010-2013 онд Монгол Улсын БСШУЯ ба Японы ЖАЙКА байгууллага хамтран “Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх” сэдэвт төслийг хэрэгжүүлсэн. Төслийн зорилго нь багшийн арга зүйн хөгжлийг суралцагчдын суралцахуйг дэмжсэн чиглэлээр хөгжүүлэх менежментийг бий болгох, туршихад оршиж байсан болно. Энэ зорилгын хүрээнд боловсролын судлаачдаар мониторинг хийлгэх замаар загвар болгон сонгосон ерөнхий боловсролын сургуулиудаар хичээлийн судалгааг анх удаа туршуулж хэрэгжүүлсэн.

Улмаар 2014 оноос Багшийн Мэргэжил Дээшлүүлэх Институт (ITPD) хариуцан хичээлийн судалгааг үндэсний хэмжээнд бүх сургуульд хэрэгжүүлж эхэлсэн.

Бид 2006-2009 онд гүйцэтгэсэн судалгааны үр дүн дүгнэлтдээ

үндэслэн 2010-2013 он, 2014-2017 он гэсэн үечлэлтэйгээр сургууль, багшийн бие даасан үйл ажиллагаанд тулгуурласан хичээлийн судалгаа нь суралцагчдын суралцахуйг дэмжсэн багшлах арга зүйг хөгжүүлэх боломжтой эсэхийг судалсан. Мөн ерөнхий боловсролын сургуулийн захирал, сургалтын менежер, ЗАН-н ахлагч, багш нарын хичээлийн судалгааны талаарх ойлголт, хэрэгжүүлж буй менежмент, тулгарч буй бэрхшээлийн талаар судалсан. Ийнхүү 2 үе шаттайгаар 6 жил үргэлжилсэн туршилт судалгааны үр дүнгээ танилцуулахаар бэлтгэсэн болно.

Арга зүй: Бид хичээлийн чанарын өөрчлөлт, хичээлийн судалгааны чанарын өөрчлөлтийг судлах замаар багшлах арга зүйн хөгжлийн өөрчлөлтийг илрүүлэх судалгаа хийсэн. Судалгаанд 2010-2013 онд 3 жил дараалан Завхан аймгийн зургаан сургууль (Улиастай-Чандмань-Эрдэнэ, Шилүүстэй, Завхан-Мандал, Баян-Тэс, Тосонцэнгэл, Сонгино)-ийг хамруулсан болно.

Судалгаанд ерөнхий боловсролын сургуулийн химийн 6 багш хичээл зааж оролцсон ба 14 багш хичээлд ажиглалт хийсэн. 130 орчим сурагч оролцсон. Харин 2014-2017 онд Завхан аймгийн гурван сургууль (Улиастай-Чандмань-Эрдэнэ, Дэвшил, Жавхлант)-ийг хамруулсан болно. Судалгаанд ерөнхий боловсролын сургуулийн 4 багш хичээл заасан ба 8 багш хичээлд ажиглалт хийсэн, 90 орчим сурагч оролцсон. Мөн хичээлийн судалгаа хийсэн үр дүнд үндэслэн шалгарсан химийн “Сайн хичээл”-үүдэд судалгаа хийсэн болно. Судалгаанд ажиглалт, асуулга ярилцлага, баримт бичгийн аргыг ашигласан болно.

Бид ерөнхий боловсролын сургуулийн захирал, сургалтын менежер, ЗАН-н ахлагч, багш нарын хичээлийн судалгааны талаарх ойлголт, хэрэгжүүлж буй менежмент, тулгарч буй бэрхшээлийг судлахдаа дараах сургуулиудыг хамруулсан. Үүнд: Завхан аймгийн таван сургууль (Улиастай-Чандмань-Эрдэнэ, Шилүүстэй, Завхан-Мандал, Тосонцэнгэл, Сонгино)- Судалгаанд 50 орчим ажилтан хамрагдсан. Судалгаанд ажиглалт, асуулга ярилцлага, баримт бичгийн аргыг ашигласан болно.

Үр дүн: 2010-2013, 2014-2017 онд гүйцэтгэсэн судалгаагаар хичээлийн чанарт гарч буй өөрчлөлт, хичээлийн судалгааны чанарт гарч буй өөрчлөлтийг судалсан. Судалгаагаар цуглуулсан анхдагч мэдээлэлд чанарын анализ хийсэн.

Багш нарын ааж буй хичээл 2010-2011 онд багшийн үйл ажиллагаа голлосон, 2011-2012 онд суралцагчдын оролцоонд суурилсан боловч хичээлийн зорилго, хүрэх үр дүн тодорхойгүй, 2012-2013 онд суралцагчдаар мэдлэг бүтээлгэх үйл ажиллагаа

голлож байсан боловч шинжлэх ухааны хувьд буруу ойлголт төсөөлөл үүсгэх хандлагатай байсан.

Харин 2014-2017 онд хичээл зохион байгуулах арга, хичээлийн цаг төлөвлөлт илүү сайжирсан үр дүн гарсан. Мөн хичээл суралцагчдын оролцоонд суурилсан боловч хичээлийн зорилго, хүрэх үр дүн тодорхойгүй, хичээлийн агуулга шинжлэх ухааны хувьд алдаатай байх хандлага давамгайлсан үр дүн гарсан.

Хичээлийн судалгааны чанарын өөрчлөлтийн судалгаагаар дараах үр дүн гарсан. Үүнд:

Хичээл төлөвлөх үе шат: 2010-2011 онд сурагчийн гүйцэтгэх үйлийн алхмууд тодорхойгүй, багшийн өмнөх туршлагад үндэслэгдсэн заах арга зүйн судалгаа голлон хийгдэж байна. Хичээлийн агуулга, хэрэглэгдэхүүн, үнэлгээ, сурагчийн мэдлэг эзэмшилт, гаргах алдааны судалгаа дутмаг байна гэсэн үр дүн гарсан. 2012-2013 онд хичээлд сурагчдыг сэдэлжүүлсэн үйл ажиллагаа, сонирхолтой арга хэрэглэх тал дээр ахиц гарсан. 2013-2014 онд хичээлд сурагчийн гүйцэтгэх үйлийн алхмуудыг илүү оновчтой бөгөөд тодорхой төлөвлөж эхэлсэн.

Хичээлд ажиглалт хийх үе шат: 2010-2011 онд хичээл заасан багшийн үйл ажиллагаанд төвлөрч ажиглалт хийж байна гэсэн үр дүн давамгайлж байсан. 2011-2012 онд хичээлийг тодорхой чиглэлийн хүрээнд ажиглаж, тэмдэглэл хөтлөх байдал давамгайлж байсан. Харин 2012-2013 онд хичээлд ажиглалт хийх чадвар илүү дээшилсэн үр дүн гарсан.

Хичээлийн хэлэлцүүлэг хийх үе шат: 2010-2011 онд хичээл заасан багшийг шүүмжлэх эсвэл ажиглалтын үр дүн үндэслэл нь тодорхойгүй боловч зорилгоо хангасан сайн хичээл болсон гэсэн үр дүн давамгайлж байсан. 2011-2012 онд багшийг шүүмжлэх эсвэл хичээлд ажиглалт хийсэн үр дүн оновчтой биш, хичээл сайжруулах ерөнхий санал их, тодорхой санал бага байх байдал давамгайлж байсан. Харин 2012-2013 онд багшийг үл шүүмжлэх байдал эрс багассан. Хичээлд ажиглалт хийсэн үр дүн, шалтгаан оновчтой болж ирсэн. Мөн хичээл сайжруулах ерөнхий саналаас гадна тодорхой саналуудыг хэлэлцэх болсон. Гэвч хичээлийг хэрхэн сайжруулах арга зам тодорхой биш байна гэсэн үр дүн гарсан.

Хичээл дахин төлөвлөх үе шат эхний 2 жил хийгдээгүй, харин 3 дахь жилээс хийж эхэлсэн үр дүн гарсан.

2014-2017 онд дээрхтэй төстэй зүй тогтол бүхий үр дүн гарсан. Гэхдээ хичээлээ сайжруулж дахин төлөвлөх үе шатыг илүү сайн хийдэг болсон байна.

Дүгнэлт: Бид багшлах арга зүйн хөгжлийн өөрчлөлтийг

судалсан үр дүндээ үндэслэн дараах дүгнэлтийг хийсэн. Үүнд:

Судалгааны үр дүнд үндэслэн “хичээлийн судалгаа”-гаар суралцагчдын суралцахуйг дэмжсэн багшлах арга зүйг хөгжүүлэх буюу багш ажлын байран дээрээ мэргэжил дээшлүүлэх боломжтой. Гэвч хичээлийн судалгаанд оролцогч талуудын хамтын үйл ажиллагааны оновчтой загварт тулгуурлах нь зүйтэй.

Мөн мэргэшсэн судлаачидтай хамтран ажиллах хэрэгцээ шаардлага байна гэж дүгнэсэн.

Бид ерөнхий боловсролын сургуулийн захирал, сургалтын менежер, ЗАН-н ахлагч, багш нарын хичээлийн судалгааны талаарх ойлголт, хэрэгжүүлж буй менежмент, тулгарч буй бэрхшээлийг судласан үр дүндээ үндэслэн дараах дүгнэлтийг хийсэн. Үүнд:

1. Ерөнхий боловсролын сургууль нь хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлж буй зорилго, хүрэх үр дүнгээ тодорхойлох
2. Хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлэх менежментийн загвараа шинжлэх, хөгжүүлэх
3. Сургуульд суурилсан хичээлийн судалгаа хийх менежментийг орон нутаг, сургуулийн онцлогт тохируулан хийх
4. Ерөнхий боловсролын сургууль нь хэрэгжүүлж буй хичээлийн судалгаандаа мониторинг хийж эргэх холбоотой ажиллах
5. Өөрийн орны уламжлалт нээлттэй хичээл ба хичээлийн судалгааны зорилго, агуулга, арга зүй, менежментийн ялгаатай талыг илүү сайн ойлгох шаардлагатай байна.

Сургуулийн зорилго ба сургалтын хөтөлбөрийн уялдаа холбоо

С.Ариунгэрэл

БМДИ, Сургалтын байгууллагын менежментийн албаны арга зүйч

Сэдэв сонгосон үндэслэл: Сургуулийн менежмент, сургалтын хөтөлбөрийн талаар эрдэмтэд олон бүтээл гаргасан байдаг. Сүүлийн жилүүдэд сургуулиуд сургуулийн зорилгоо тодорхойлох чиглэлээр нэлээд өөрчлөлтийг хийж байгаа боловч сургалтын үйл ажиллагаатай хэрхэн холбож байгаа талаар харилцан адилгүй байна. Энэхүү судалгаанд зөвхөн сургуулиудын зорилго зорилт, үйл ажиллагааны чиглэлийг нэгж болон ээлжит хичээлийн арга зүйгээр дамжуулан хэрэгжүүлж болох уялдаа холбоог судлахыг зорилоо.

Хамрах хүрээ: Дээрх зорилгын хүрээнд энэхүү сургуулийн

хөгжлийн бодлого, багшийн нэгж хичээлийн хөтөлбөр гэсэн 2 чиглэлээр анализ хийж судлахдаа нийслэлийн 2, аймгийн төвийн 1 сургуулийн хөтөлбөрийг сонгон авлаа. Судалгаанд ашигласан өгөгдлийн цаг хугацааны хамрах хүрээг 2017-2018 он, 2018-2019 оны хичээлийн жилээр авч судаллаа. Үүний үр дүнд 3 сургуулийн хөтөлбөр, 30 нэгж хичээлийн хөтөлбөр цуглуулан анализ хийлээ.

Судалгааны үр дүн: Сургуулийн хөтөлбөрт хийсэн анализын үр дүнг авч үзэхэд сургуулийн зорилго тодорхойлох, үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг бүх сургууль хийсэн буюу 100%, харин тулгамдсан асуудлаа тодорхойлсон 1 сургууль (33%), тэргүүлэх зорилтоо тодорхойлсон 3 сургууль (66%), зорилгод хүрснээ үнэлэх үнэлгээний шалгуураа гаргасан 1 сургууль (33%) байна.

Сургуулийн хичээлийн жилийн зорилгоо тодорхойлохдоо судлагдахууны хичээлийн чанарыг сайжруулахаар 1 сургууль (33%), ээлжит хичээлийг үр дүнтэй зохион байгуулахаар 2 сургууль (66%), эцэг эхийн оролцоог нэмэгдүүлэхээр 1 сургууль (33%), сургалтын орчноо сайжруулахаар 1 сургууль (33%), сургалтын чанарыг дээшлүүлэхээр 1 сургууль (33%) дэвшүүлжээ. Харин дээрх зорилгын хүрээнд хүүхдийн дүр төрхийг тодорхойлсон сургууль байхгүй байна.

Сургуулийн зорилгод хүрэхийн тулд сургууль бүр тэргүүлэх зорилтоо тодорхойлсон сургуулиудыг авч үзэхэд багшийн үйл ажиллагаатай холбоотой 4 зорилт (57.1%), шалгалттай холбоотой 1 зорилт (14%), сургалтын үйл ажиллагаатай холбоотой 1 зорилт (14%), зохион байгуулалт, хариуцлагатай холбоотой 1 зорилт (14%) дэвшүүлжээ.

Тэргүүлэх зорилтын хүрээнд үйл ажиллагааны чиглэл тодорхойлсон байдлыг эрэмбэлэн харвал, даалгаврын сан бүрдүүлэх, эцэг эхтэй хамтран ажиллах үйл ажиллагааг 3 сургууль (100%), ээлжит хичээлийн бэлтгэл хангах, хөндлөнгийн шалгалтын мөрөөр ажиллах, агуулгын залгамж холбоог сайжруулах үйл ажиллагааг 2 сургууль (66%), солилцооны хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, ном унших цагтай болох, багш хөгжлийн төв ажиллуулах, секц дугуйлан ажиллуулах, цөм хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, хүн бүр зорилгоо тодорхойлох, ажлын төлөвлөгөө гарган ажиллах зэрэг үйл ажиллагааг тодорхойлжээ.

Багш нарын боловсруулсан 30 нэгж хичээлийн хөтөлбөрийн арга зүйн боловсруулалтад шинжилгээ хийж үзэхэд асуулт асууна, үнэлгээ хийнэ, PPT үзүүлнэ гэж ерөнхий байдлаар төлөвлөсөн 30 (100%), багш сурагчийн үйл ажиллагааг тус бүрчлэн хувааж төлөвлөсөн ч багш хийлгэнэ, сурагч хийнэ, мөн сурах бичгийг

хуулах байдлаар төлөвлөсөн 29 (96.6%), сурагчдад мэдлэг чадвар эзэмшүүлнэ гэж тодорхойлж бичсэн 24 (80%), багшийн цаг төлөвлөлт, сурагчдаар хийлгэх үйл ажиллагааны харьцаа оновчгүй өөрөөр хэлбэл мэдээлэл боловсруулах үйл ажиллагааг 3 мин төлөвлөсөн 21 (71%), хичээлийн үе шат, цөм хөтөлбөрт байгаа сурах арга барилын үе шатыг хольсон 19 (63.3%), арга зүй огт төлөвлөөгүй зөвхөн заах агуулгыг төлөвлөсөн 18 (60%), цөм хөтөлбөрийн арга зүйг шууд хуулж бичсэн байв.

Дүгнэлт. Энэхүү судалгаагаар сургуулийн зорилго ба сургалтын хөтөлбөрийн уялдаа холбоог сургуулийн бодлого, багшийн нэгж хичээлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөөний хүрээнд судалж үзлээ.

Сургуулиуд хичээлийн жилийн зорилго, зохион байгуулах үйл ажиллагааг жил бүр төлөвлөдөг болох нь судалгаанд хамрагдсан сургуулийн баримт бичгээс харагдаж байна. Гэвч тулгамдсан асуудлаа тодорхойлсны үндсэн дээр сургуулийн зорилгыг тодорхойлох, сургууль бүр суралцагчаа дэвшүүлж буй зорилгынхоо төвд авч үзэн, зорилгод хүрэх тэргүүлэх зорилтоо оновчтой тодорхойлж, үр дүнтэй үйл ажиллагааг төлөвлөхөд анхаарах шаардлага байгааг дээрх судалгаанууд харуулж байна.

Энэ нь хүүхэд төвтэй сургалтын арга зүйг төлөвлөж хичээлийг зохион байгуулахад асуудал дагуулсан хэвээр байна. Иймээс сургуулийн зорилгыг тодорхойлохдоо дээрх бүхий л зүйлүүдийг тал бүрээс нь авч үзэх шаардлага тулгарсаар байна.

ХОЁР. ХҮҮХДИЙН ХӨГЖЛИЙН СУДАЛГАА

Алхам алхмаар сурагчдыг бүтээлч үйлд хөтлөх нь

*Донров Оюунмаа, Машлай Хараа, Доржсүрэн Бат-Эрдэнэ
Дорнод аймаг, Хэрлэн сум, 12 дугаар сургууль*

Зорилго: 6 настай хүүхдийн онцлогийг оношлон, тэдний нас сэтгэхүйн онцлогт тохирсон ээлжит хичээлийн агуулгыг алхам алхмаар хөтлөн ойлгуулж хөгжлийн ахицыг илрүүлэхийг зорьсон.

Судалгааны загвар /аргазүй/ хандлага: Сурагчдын нас сэтгэхүйн онцлогт тохирсон хэрэглэгдэхүүнийг боловсруулан бэлтгэж, цэгцтэй мэдлэгийг алхам алхмаар бүтээлч үйлд хөтлөх замаар “Цаг хугацаа”-ны тухай ойлголтыг хичээлийн судалгаагаар туршин илрүүлэх

Товч агуулга:

6 настай 1-р ангид анх удаа судалгаат хичээлийг туршин зохион байгууллаа.

“Цаг хугацаа” сэдвээр судалгаат хичээлийг зохион байгуулахдаа 6 настай суралцагчдын сургуульд бэлтгэгдсэн байдлын судалгааг 5-н чиглэлээр авч сурагчдын танин мэдэхүйн чадварыг оношилсон. 40 сурагчдаас авсан хөгжлийн судалгааг графикаар харуулбал танин мэдэхүйн хөгжил нь бусдаасаа давуу байгаа нь судалгаанаас харагдаж судалгаат хичээлийг зохион байгуулах боломжтой байна гэж үзсэн. Энэхүү судалгаат хичээлээ 1-р ангийн 4 бүлэгт мөн 2-р ангийн 2 бүлэгт 6 удаа хичээлийн төлөвлөлтийг засан сайжруулж заалаа.

Судалгааны үр дүн: Алхам алхам аргазүйгээр ээлжит хичээлийн хөтөлбөр боловсруулан хичээлийн судалгааг зохион байгуулж судалгаат хичээл зааснаар өдөр тутмын цаг тооллын асуудлыг тооцоолох чадварт суралцсан.

Практик ач холбогдол: Цаг хугацааны баримжаатай болох нь чухал ба ханын болон бугуйн цагийг баримжаалан унших чадвар нь өдөр тутмын амьдралын шаардлагаар шаардагддаг тул цаг хугацааны холбогдолтой амьдрал ахуйн хэрэглээний бодлогуудыг цээжээр бодох чадварыг хөгжүүлэх ач холбогдолтой.

Хичээлийн шинэлэг санаа: 1 дүгээр ангийн математикийн хичээлийн “Цаг хугацаа” нэгж сэдвийг заахдаа сурагчдад

сонирхолтой үзүүлэн тараах материал ашиглан, алхам алхмаар хичээлийг хөтлөн мэдлэгийг олгосноор хүүхэд бүрийн анхаарлын тогтворжилтыг нэмэгдүүлэх боломжтой.

6 настай суралцагчдыг ярьж сургах, өөрийн хийснээ бусаддаа тайлбарлах, өөрийгөө үнэлэх, бусдаас суралцах, эргэцүүлэн бодох, ярилцах зэрэг үйл хийх явцад мэдлэгийг бүтээлгэх чадварт сургах юм. Мөн минут, цаг, хоног, долоо хоног, улирал, сар, жил гэсэн хугацааны нэгжүүд хоорондоо холбоотой болохыг дүгнэлт хичээлээр ойлгуулахыг зорьсон.

Үгийн сүлжээгээр дамжуулан хүүхдийг хөгжүүлэх боломж

Д.Энхсайхан

Завхан аймаг Эрдэнэхайрхан сум ЕБС-ийн багш
Хамтран боловсруулсан: М.Нийвэндагва

Зорилго: Хичээлийг сурагчдад сонирхолтой тэдний хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн үр дүнтэй явуулах, мэдлэгээ хувирган хэрэглэх, бататагах, бүтээлчээр бие даан өөрийгөө хөгжүүлэхийн тулд үгийн сүлжээг өргөнөөр ашиглан туршиж судлахад оршино.

Арга аргачлал: Байгалийн ухааны хичээлүүдийн унших материал ихтэй, цээжлэх тогтоох нэр томьёо олонтой нэгж хичээлээр шалгалт авахад хүүхдүүд тааруу дүн үзүүлж байв. Үүний учир шалтгаан юу байв гэдгийг судлан хүүхдүүдтэй ярилцахад их материал унших, олон нэр томьёог цээжлэн тогтоох хоорондох холбоо хамаарал уялдааг олоход их төвөгтэй анхаарал төвлөрөхгүй нойр хүргэсэн байсан учраас гэж хариулж байсан нь энэ асуудлыг ямар аргаар илүү сонирхолтой хэлбэрээр шийдэж болохыг эрэлхийлэх аянд гаргахад хүргэсэн билээ. Үүнийг шийдвэрлэхэд тохирох арга нь юу болох талаар удаан бодсоны эцэст үгийн сүлжээ байж болох юм гэсэн санаа олсон билээ. Ингээд нөгөө тааруу дүн авсан нэгжээ дахин судлуулахын тулд энгийнээс хүндэрсэн шатлалаар 5 хувилбар бүхий үгийн сүлжээ зохиож сурагчдаар ажиллуулж үзлээ. Эндээс ажиглалт хийж үзэхэд хүүхдүүдийн сонирхол нэмэгдэн урьд нь залхуураад уншихгүй байсан зүйлээ маш амархан уншиж гол хэрэгтэй зүйлээ тэмдэглэн авч чадаж байлаа, мөн үгийн сүлжээнд хэрэглэгдэж байсан нэр томьёог амархан тогтоож байсан.

Ингээд дараа нь өөрсдөө баг болон хялбар үгийн сүлжээг нэр томьёогоор голдуу зохион бусад багууддаа ажиллуулж байсан. Баг

хоорондын өрсөлдөөн нэмэгдсээр хүүхэд бүр гэртээ аав ээжтэйгээ хамтран үгийн сүлжээ зохиож эхэлсэн. Ингэснээр олон загварын, янз бүрийн агуулгатай (үйл явц, бодлого, нэгж, зурган) үгийн сүлжээ зохиож хоорондоо солилцон ажиллаж өрсөлдөж хялбар сонирхолтой аргаар асуудлаа шийдвэрлэж байсан нь харагдсан.

Судалгааны үр дүн:

1. Олон хэлбэрийн үгийн сүлжээ нь бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлдэг. Сурагчид маань энгийн, зурган, гол ойлголтоо тодотгосон, төрөл бүрийн дүрс хэлбэртэй, тоон, үгийн гинж, бодлого бодох, хариултаас асуулт зохиох гэх мэт хэлбэрээр үгийн сүлжээ зохиож бөглөж сурсан.
2. Үгийн сүлжээ зохиож бөглөж сурснаар үгийн баялаг болон зөв бичих чадвар сайжирч, анхаарлаа төвлөрүүлэн уншиж гол ойлголтоо тэмдэглэж сурсан.
3. Сурагчдын бүтээлчээр сэтгэн бодох үйл ажиллагаанд хангалттай хугацаа зарцуулах боломж олгож байгаа учраас хүүхэд сууж сурдаг.
4. Гэртээ хийж байгаа учраас ээж аавтайгаа хамт хийх улмаар эцэг эхчүүд давхар суралцах харилцаа хандлага сайжрах боломжийг бүрдүүлсэн.
5. Цөм хөтөлбөрийн судлагдахуунуудаар сурах арга барил, эзэмших чадварыг цогцоор хөгжүүлэхэд ашиглаж болох сонирхолтой шийдэл
6. Сурагчдын аливаа зүйлд хандах хандлага, хувийн зохион байгуулалт сайжирч байгаа нь харагддаг.
7. Сурагчдын эргэцүүлэн бодох боломжоор хангах зэрэг олон ач холбогдолтой нь харагдаж байна.
8. Түүх, нийгмийн ухаан, биологи зэрэг хичээлийн онцлог нь лекцийн аргаар явуулах болон унших, бичих, тэмдэглэх агуулга ихтэй байдаг учраас сурагчдын идэвх, сонирхол, анхаарал буурдаг тул энэ аргаар сурагчдын идэвх сонирхлыг өрнүүлж сургалтыг зохион байгуулбал үр дүнд хүрэх юм.

Шинэлэг санаа:

1. Олон даалгавар саланги даалгавар өгч байснаас хичээлүүдээ бүлэглэн агуулгаа нэгтгэж, үгийн сүлжээ хэлбэрээр даалгавар өгч болох юм.
2. Үгийн сүлжээ сонирхогчдын дугуйлан клуб ажиллуулан хүүхдүүдийг сонирхлоор нэгтгэн хөгжүүлж болох юм.
3. Суурь боловсролын хичээлүүдээс ялангуяа хэлний хичээлүүд дээр үг цээжлүүлэх зөв бичих сонирхолтой арга болгон

- хэрэглэж хэвших мөн судалгаа хийж болох юм.
4. Үгийн сүлжээ ашиглан үнэлгээний даалгаврын сантай болж болох
 5. Үгийн сүлжээг гол төлөв гэрийн даалгавар, бие даалт, бүтээлийн сан, бүлэг сэдвийн бататгал дүгнэлт зэрэгт ашиглах нь тохиромжтой юм.
 6. Үгийн сүлжээг бататгах хичээл болон жишиг даалгавар болгон ашиглахад сурагчдын сурах идэвх сонирхлыг ихээр төрүүлж байна.

Эко-клубын үйл ажиллагаагаар дамжуулан хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх нь

Р.Цэрэн-Очир

*Хөвсгөл аймгийн “Далайван” сургуулийн биологийн багш,
rtserenochir@gmail.com*

Сурагчдаар өөрийн биеэр нь бүтээн туурвиулж, туршин хэрэгжүүлснээр аливаа зүйлийнхээ хүнд хэцүү, бахдам сайхан бүхий л талыг мэдэрч байж ухаалаг хэрэглээ, зөв төлөвшил, хандлагатай болно хэмээн үзсэн. Иймд “Ногоон сургууль эко-клуб”-ын үйл ажиллагаандаа хүүхэд нэг бүрийг байгаль орчноо хайрлан хамгаалах үйл ажиллагаанд оролцох оролцоог нэмэгдүүлж, зөв дадал хэвшилтэй болгох зорилгоор “Үүргэвчтэй аялал-сургалт” зохион байгуулж “Голын усны чанарын хяналт шинжилгээ” хийж хүн малын хэрэгцээнд ашиглагдаж байгаа голын усны чанарыг тодорхойлж, орон нутгийн байгаль орчны байдал үнэлгээ хийснээр бүс нутгийн бохирдлыг хэрхэн бууруулах арга зам гарц шийдлийг олж сурна. Танхимын бус сургалтаар мод бут тарих, арчлах арга барилд суралцах явцдаа ажиглалтын хуудас хөтөлнө. Ингэж ажиглалтын хуудас хөтлөхдөө хэмжих, тэмдэглэл хөтлөх, ажиглах, харьцуулах, мэдээлэл цуглуулах, туршин хэрэгжүүлэх шинжлэх ухаанч арга барилыг хөгжүүлэн, байгаль орчноо хайрлан хамгаалах сэтгэлгээг өрнүүлж, тогтвортой хэрэглээтэй, зөв дадал хэвшилтэй иргэн болгон төлөвшүүлэх боломж бидэнд байна.

Монголчууд эрт дээр үеэс нүүдэллэх үедээ буйраа цэвэрлэх, булгийн эхээс мод авах, цус, сүү дусаах зэргийг цээрлэж, овоо тахиx, лус савдгаа аргадан амьдрахыг захин сургаж ирсэн нь зүгээр ч нэг хэлсэн үг биш бөгөөд байгаль дэлхийгээ тахин шүтэх үзэл санаа тасралтгүй байсаар ирсэн нь тогтвортой хөгжлийн үндэс

суурь болж байна. Энэхүү байгаль хамгаалах уламжлалт ёс заншил алдагдсанаар сүүлийн жилүүдэд байгаль орчны доройтол асар ихээр нүүрлэсээр байна.

Ургамал бол амьтай бүхний амьдралыг тэтгэгч эх булаг гэдэгтэй хэн ч үл маргах буй за.

Иймд хүүхэд багачуудаа байгалиа хайрлан хамгаалах ухаалаг тогтвортой хэрэглээтэй болгон төлөвшүүлэх шаардлага урган гарсаар байна.

Хөрсөнд мод, Зүрхэнд нь хайр бий болгон мод тарих, арчлан ургуулах ажлын хүнд хэцүү, бахдам сайхан, үнэ цэнийг өөрийн биеэр мэдэрснээр ухаалаг хэрэглээтэй иргэн болгон төлөвшүүлэх зорилготойгоор туршилтын талбайд мод, бут тариулах, голын усны шинжилгээ хийх зэрэг судалгаат хичээлүүдээр шинжлэх ухаанч арга барилд сургахад хичээлд сонгосон хэрэглэгдэхүүн нь хүүхэд нэг бүрийн шинжлэх ухаанч арга барил эзэмшүүлэхэд дэмжлэг болж буй эсэх болон багшийн чиглүүлэг арга зүйн судалгаа хийж засан сайжруулахыг зорилоо.

Үнэлгээний хуудсаар хүүхдийг хөгжүүлэх нь

*Түдэвжамц Пагмасүрэн, Аюушийн Отгонбаяр
Завхан аймаг Яруу сумын ерөнхий боловсролын сургууль*

Зорилго: Хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэн идэвх оролцоог нэмэгдүүлэн бие даан сурах арга барилд сургах үнэлгээний аргыг сургалтад оновчтой хэрэглэх арга зүйг туршин багш хөгжихөд оршино.

Судалгааны арга: Ажиглалт, Ярилцлага. Асуулга, Анализ, ситуаци, ганцаарчилсан арга

Судалгааны ач холбогдол: Багш, эцэг эх, суралцагсдаас үнэлгээний талаар тулгамдаж буй асуудлыг тодруулах, үнэлгээний хуудас ашиглан, үр дүнг тооцох

Товч агуулга:

Эцэг эх, багш, сурагчдаас үнэлгээнд тулгамдаж буй асуудлын талаар судалгаа авч, үр дүнг тооцсон ба хүүхдийн нас ээтгэхүйн онцлогт тохируулан үнэлгээний хуудас хэрэглэсэн.

Сайжруулсан байдал:

- Эцэг эхчүүдэд улирлын эхэнд танилцуулан хамтран үнэлгээ хийх ахицыг дэмжих үйлд оролцуулдаг болсон
- Тухайн улиралд эзэмших чадваруудыг хөгжүүлэх хийж

гүйцэтгэх даалгавар бүрийг тодорхой болгож өгсөн

- Хүүхэд бүр өөрийн явцын үнэлгээндээ дүгнэлт хийн дараа улирлынхаа зорилгыг тодорхойлон өөрийн суралцах арга барилдаа үнэлэлт дүгнэлт хийн үнэлгээний хуудасныхаа ард өөрийн дүгнэлтээ бичдэг болсон

Энэхүү туршилт судалгааны үр дүнд үнэлгээг суралцагчдыг үнэлж, дүгнэхэд ашиглаад зогсохгүй сургалтын ололттой хийгээд дутагдалтай талыг нээн илрүүлж, дутагдлыг арилгах арга замыг эрэлхийлэх байдлаар сургалтыг сайжруулахад ч ашиглах боломжтой гэж үзэж байна.

- Багшид гарсан өөрчлөлт: Үнэлгээ нь сурагч бүрийн сурах үйл ажиллагаа, ахиц амжилтыг дэмжин, хөгжих боломжийг ханган багш сурах бичгийн мэдлэг чадвараар үнэлгээний хуудас боловсруулан арга зүй туршлагаа бусдад түгээн дэлгэрүүлэн судалгаа оношилгоо шинжилгээ хийж өөрийгөө хөгжүүлж байна.
- Суралцагчдад гарсан өөрчлөлт: Суралцагч бүр өөрийн мэдлэг чадварын ахицаа хянаж өөртөө зорилготой, хариуцлагатай байж бие даан сурах арга барилд суралцаж багшаар үнэлүүлэх. Багш суралцагчдын харилцаанд эерэг хандлага бий болох. Мэдлэг чадвар ахицынхаа үнэлгээнд сэтгэл хангалуун байх. Өөрийн мэдлэгийн түвшингээ бодитой үнэлэн ахиулуулах арга замыг эрэлхийлэх
- Эцэг эхчүүдэд гарсан өөрчлөлт: Хүүхдийнхээ мэдлэг чадварын ахицыг дэмжин туслах. Хичээл заагч багштай байнга холбоотой байж хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх сургалтын үйл ажиллагаанд оролцох оролцоо нэмэгдэх зэрэг эерэг хандлагууд ажиглагдаж байна.

Туршилтат хичээлийг ээлжит хичээл бүрээр зохион байгуулж, сурагчдаар мэдлэг бүтээлгэх нь

Т.Базаргүр¹, Ж.Алтангэрэл, Б.Мэндсайхан, Н.Дархүү, Ж.Алтанхуяг

¹Хөвсгөл аймгийн “Далайван” сургуулийн бага ангийн багш

²Бага ангийн багш, МУГБ

Товч утга:

Сургалтын хөтөлбөрт бага ангийн байгалийн ухааны хичээлээр “Байгалийн юмс, үзэгдлийн мөн чанар, учир шалтгаан, холбоо хамаарлыг судлах, танин мэдэх” зорилгыг дэвшүүлсэн байдаг. Мөн

хүүхэд бүрийг шинжлэн судлах арга барилд асуулт асуух, таамаглал дэвшүүлэх, үйл ажиллагаагаа төлөвлөх, төлөвлөсний дагуу хийж гүйцэтгэх, мэдээлэл боловсруулах, дүгнэлт гаргах чадварыг олгосноор сэргээн санах, хэрэглэх, ойлгох, задлан шинжлэх, үнэлэх түвшний асуултыг зохиож чаддаг болохоос гадна, таамаглалаа батлан, туршилтын алхмуудыг төлөвлөн, туршилт хийхэд шаардлагатай багаж хэрэгслүүдийг зөв сонгож, ажиглалт туршилт, хэмжилтүүдийн үр дүнг ажлын хуудсанд тэмдэглэн боловсруулалт хийн, туршилтын үр дүндээ дүгнэлт гаргах тусгай чадваруудыг эзэмшихээр тусгасан байдаг. Иймээс 4-р ангийн сурагчдыг энэхүү шинжлэн судлах арга барилд сургахын тулд багш сурах бичиг, багшийн номны туршилт хийх заавар зөвлөгөөг ээлжит хичээл бүрээр нарийн сайн төлөвлөн хэрэгжүүлэхэд “Туршилтаас мэдлэг бүтээх” хичээл хамгийн үр нөлөөтэй.

Сургууль багш, хүүхдэд тулгардаг бэрхшээлийн нэг нь дадлага хичээлээр ашиглагдах материал хэрэглэгдэхүүнийг бэлтгэх үйл явц байдаг. Үүнийг хэрхэн яаж шийдвэрлэж, үр дүнд хүрч болох боломж нь багшийн зөв менежмент, хичээлийн бэлтгэл төлөвлөлт, заах арга зүй, хэрэглэгдэхүүний сонголт, үнэлгээний зөв шийдэл юм. “Мянга сонсохоор нэг удаа үз” гэсэн зүйр үг байдаг. Туршилтат хичээлийг ээлжит хичээл бүрээр зохион байгуулж сурагчдаар мэдлэг бүтээлгэх нь хүүхэд нэг бүрийн оролцоо, суралцахуйг дэмжиж, тэдний авьяас, сонирхол, чадварт суурилан хөгжүүлэх чухал аргазүй мөн болохыг судалгаагаар илрүүлэн, сурагчийн суралцах чадварт гарч буй өөрчлөлт, үр дүнгээ толилуухыг хичээлээ.

“Хавчаараар наадъя” арга зүй

Х. Кунзила, kunzila2888@gmail.com

Ц. Долгормаа dogo_0831@yahoo.com

Б. Наранхүү borisnarankhuu_0527@yahoo.com

Орхон, Баян-Өндөр, 4 дүгээр цэцэрлэг

Зорилго: Хавчаараар дамжуулан хүүхэд нэг бүрийг хялбар туршилтын аргаар бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлэх арга зүй боловсруулан хэрэгжүүлж үр дүнг тооцоход оршино.

Түлхүүр үг: Хавчаар, бүтээлч сэтгэлгээ, дүрслэн урлах, хөгжүүлэх, гарын жижиг булчин

Судалгааны загвар: Хавчаарын олон төрлийг ашиглан 2-6 настай хүүхдийн бүтээлч сэтгэхүйг хөгжүүлэх олон төрлийн

бүтээлүүдийг хийлгэн “Хавчаараар наадацгаая” хөгжүүлэх үйл ажиллагаа явуулсан арга зүйгээ танилцуулж байна.

Судалгааны үр дүн: Хавчаарыг олон хувилбараар хөгжүүлэх үйл ажиллагаанд хэрэглэснээр хүүхдийн ерөнхий мэдлэг хөгжөөд зогсохгүй бүх төрлийн чадварт ахиц гарч, эцэг эхийн сэтгэл ханамжид сайнаар нөлөөлсөн үр дүн гарсан. (Жишээ нь: ярих, ангилан ялгах, бүлэглэх, гарын жижиг булчин хөгжих, сэтгэн бодох, харилцааны чадвар гэх мэт)

Практик ач холбогдол:

- Угааж арчиж ариутгах боломжтой
- Эдийн засгийн хэмнэлттэй, хямд, олдоц ихтэй
- Овор багатай, тоо ширхэг олонтой
- Багшид ачаалалгүй, сургалтын хэрэглэгдэхүүн бэлтгэхэд зориуд цаг зарцуулаад байдаггүй
- Сургалтын чиглэл бүрээр ашиглах боломжтой
- Дараагийн үйл ажиллагаандаа эргэж ашиглах боломжтой
- Хүүхэд “би чадлаа” гэсэн мэдрэмж авч, өөртөө итгэлтэй, баяр баясгалантай, аз жаргалтай байхад нөлөөлдөг.
- Бүх талаар хөгжинө (Бие биедээ тусалж, хамтарч тоглох, бүтээл хийх, найздаа зөвлөх, тайлбарлаж өгөх)
- Зохион бүтээх үйлээр бүтээл хийх үйл ажиллагааг илүү сонирхолтой, шинэлэг хэлбэрт оруулах, будаж элдэв зүйлийг хийж сурч байна .

Гарын доорх материалыг сургалтын хэрэглэгдэхүүн болгож өдөр тутмын хөгжүүлэх үйл ажиллагаанд ашиглах боломжтой .

Зөв хандлага

Э. Оюунболор

Хэнтий аймгийн Биндэр сумын ЕБС-ийн Мэдээллийн технологийн багш,
Ombo0314@gmail.com

Зорилго: Эх орны ирээдүй болсон хүүхдийн төлөвшил ямар төвшинд байгааг судалж, тэдгээрийн хандлага юунд чиглэж буйг тодорхойлж эерэг үр дүнд хүрэхүйц арга зүйг төлөвлөн туршиж, үр дүнд шинжилгээ хийн, дүгнэлт гаргана.

Судалгааны загвар /арга зүй/ хандлага: Суралцагчдын хандлагыг тодорхойлох зорилгоор нээлттэй асуулгын аргаар судалгаа авч дүн шинжилгээ хийн, үр дүнд тулгуурлан зөв хандлагыг бий болгох арга зүйг эрэлхийлсэн шийдэл бүхий зорилтот үйл

ажиллагааг судалгаанд хамрагдсан суралцагчдын дунд өрнүүлж туршин ахиц өөрчлөлтийг Лайкертын шкалаар хэмжээсжүүлэн дүгнэлт хийв.

Судалгааны үр дүн: Үр дүнд хүрэхэд чиглэсэн ерөнхий зорилго, түүндээ зохицсон аргууд, үйл ажиллагаа бүхий төсөлт ажлыг зохион байгуулснаар сурагчдын хандлагад эрс өөрчлөлт ажиглагдаж байна. Зөв хандлага сэдвээр яриа, таниулгын ажил зохион байгуулсны дараах нарийвчилсан судалгаанд хамрагдсан 163 хүүхдийн 112 буюу 68,7 % нь хандлагын төвшингөөрөө сайн болон маш сайн гэсэн бүлэгт багтаж байгаа нь багагүй өөрчлөлтийг харуулж байна.

Практик ач холбогдол: Иргэн бүр зөв хандлагыг өөртөө бий болгосноор насан туршийн амьдрах ухаантай хүн болон төлөвшинө. Хүүхдийг нийгэмд зөв хандлага төлөвшилтэй бие хүн болгон бэлтгэхийн тулд багш, сургуулийн захиргаа, боловсролын байгууллагууд тодорхой үе шаттайгаар ажиллах нь илүү үр дүнтэй юм.

Дэвшүүлж буй санаа: Багш бүр нэгдэн тодорхой алхам дараалалтайгаар ажиллаж нийгэмд зөв хандлагатай иргэнийг бэлтгэн гаргаснаас эх орны ирээдүйн төлөө хийж буй хамгийн том хөрөнгө оруулалт юм.

Өөрийн үнэт зүйл, эх орны үнэт зүйл, оюун санааны үнэт зүйлийг эрхэмлэн дээдэлсэн иргэн хүн нийгмийг сайн сайхнаар уриалан, бусаддаа эерэгээр нөлөөлөх нь орчин цагийн хөгжлийн гарц юм.

Түлхүүр үг: Хэрэгцээ, амьдрах ухаан, сурагч, сургалт, бүтээлч, бодит байдал

Товч агуулга: Өнөөгийн мэдээллийн технологи, даяарчлал 21-р зууны Монголын боловсролын зорилго нь хүний хөгжил төлөвшил, амьдралын чанарыг баталгаажуулах, хэрэгцээ сонирхлыг нээлттэй, тасралтгүй чөлөөт хэлбэрээр тэгш хангаж чадах хүмүүнлэг ардчилсан тогтолцоог бүрдүүлэн, өв соёл бүхий “Дэлхийн иргэн” болон төлөвшиж, чанар, үр ашигтай үйлчилгээ үзүүлэх замаар монгол улсыг тогтвортой хөгжүүлэн, үндэсний тусгаар тогтнол аюулгүй байдлыг баталгаатай хангахад чиглэгдэж байна. Энэ нь бидний эрхэм зорилго юм. Тиймдээ ч бид зорилгыг тодорхойлоод орхих бус үр дүнг нь үзэхийн төлөө үе шаттайгаар ажиллах нь зүйтэй. “Нийгмийг хүн өөрчилдөг-Хүнийг боловсрол өөрчилдөг” Иймд зөв хандлага бүхий бие хүн болон төлөвшиж, боловсрон бэлтгэгдэсний үндсэнд хийе, бүтээе хэмээн манлайлан түүчээлж хөгжлийг дагагч бус чиглүүлэгч иргэд байхад Монгол орны минь ирээдүй бадамлан

ассан бамбар мэт гэрэлтэх болно. “Төлөвшөөгүй хүнд боловсрол олговол-Араатанд алтан шүд зүүлгэсэнтэй адил” Аливаа хөгжлийн гол хөдөлгөгч хүчин зүйл нь хүний хөгжил төлөвшил гэдгийг олон эрдэмтэд тогтоосон билээ. Эцэг эхчүүд хүүхэддээ сайн үлгэр дуурайл үзүүлж чадвал хүүхэд зөв төлөвшинө гэсэн явцуухан үзлийг тэлж хүүхдийг нийгэмд зөв хандлага төлөвшилтэй бие хүн болгон бэлтгэхийн тулд багш, сургуулийн захиргаа, боловсролын байгуулагууд тодорхой үе шаттайгаар ажиллах болсон. Харин гол объект болох хүүхдүүд маань үүнд бэлэн үү? эсэхийг тодорхойлох, түүнд тулгуурлан шийдвэрлэх арга замыг эрэлхийлэх зорилгоор судалгааг хийсэн. Уг судалгааны ажил нь хүүхдийн төлөвшил, хандлагын өнөөгийн байдлыг судлан илрүүлсэнээр шийдвэрлэх шаардлагатай ямар асуудлууд байна. Түүнийг ямар арга замаар шийдэж болох талаар эцэг эхчүүд, багш сурган хүмүүжүүлэгч нарт гарын авалга, онол арга зүйн зөвлөгөө, хэлэлцүүлгийг үр дүнтэй зохион байгуулсан. Иймд багш бид сургахын зэрэгцээ хүмүүжүүлэх, төлөвшүүлэх үүрэгтэй гэдгийг үргэлж санаж, шавь нартаа үлгэр дуурайлтай хандаж, өөрсдөө аливаад эерэгээр хандан хөгжилд хүрэх замыг нь заах бус хөгжил өөд хөтлөн алхах нь зүйтэй гэсэн санал, дүгнэлтэд хүрсэн.

ГУРАВ. СУРГУУЛЬД СУУРИЛСАН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГАА

Хичээлийн судалгааны тэмдэглэлд тулгуурлан сурагчдын сурах арга барилыг оношлох боломж

Д.Байгалмаа, А.Саранчимэг, Г.Бадамханд
Дорнод аймаг

Зорилго: Хичээлийн судалгааны тэмдэглэлд тулгуурлан сурагчдын сурах арга барилыг оношлох боломжуудыг тодорхойлоход оршино.

Судалгааны загвар, хандлага: Хичээлийн судалгааны тэмдэглэлүүд нь сурагчдын сурах арга барилыг оношлох боломжтойг тоон баримт, чанарын судалгаагаар тодорхойлж гаргасан.

Практик ач холбогдол: Сурагчдыг өдөр тутам үйлийн явцад нь ажиглахад тэмдэглэл хөтлөх боломж хомс байдаг. Хичээлийн явцад хөндлөнгийн ажиглагчийн тэмдэглэлээс тухайн сурагчийн хандлага, идэвх, чадварын үнэлгээг харах боломжтой.

Шинэ санаа: Нэг ангийг сонгож 4 жилийн турш үе шаттай, олон давтамжтай, интеграцчилсан байдлаар явуулсан хичээлийн судалгааны 3 жилийн тэмдэглэлдээ үндэслэн сурагчдын сурах барилыг оношилж, сайжруулах боломжуудыг тодорхойлсон.

Түлхүүр үг: Сурагчийг ажиглах хуудас, хичээл заасан багшийн өөрийн үнэлгээ, дүгнэлтийн тэмдэглэл, хичээлийн хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл, ээлжит хичээлийн төлөвлөлт, баримт нотолгоо

Товч агуулга: Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын 12 дугаар сургуулийн сургалтын менежерээр 2008-2017 онд 9 жил ажиллахдаа багш нартайгаа хамтран сүүлийн 4 жилд 5 багц туршилтаар хичээлийн судалгааг зохион байгуулж багц туршилт бүртээ дүгнэлт хийж, давуу болон сул талыг тодорхойлон, цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээг дараачийн туршилтадаа хэрэгжүүлэн засан сайжруулж ажилласаар хичээлийн судалгааны төлөвлөгөө, ээлжит хичээлийн төлөвлөлт, хичээлийн ажиглалтын хуудас, хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл, багш, сурагч, эцэг, эхчүүдээс авсан асуулга, судалгаа зэрэг баримт нотолгооны баялаг материалтай болсон. Бид энэхүү ажлын арга туршлагаа багшийн хөгжил, хамт олны ахиц амжилт, хандлагын өөрчлөлт, тодорхой судлагдахуунаар сурагчдын ахицыг тооцон

ажиллах явцдаа хуримтлуулсан арга туршлагаа эмхэтгэж судалгааны ажил хийн түүнийгээ “Хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн багшлах арга зүй” онол практикийн бага хуралд 2 жил хэлэлцүүлсэн.

2013 онд хичээлийн судалгааг анх явуулахдаа бага ангиас дунд ангид дэвшин орж буй 7 дугаар ангийг сонгож явуулаад үр дүнг нь тооцож, тухайн ангидаа үргэлжлүүлэн 4 жил явуулсан. Ингэхдээ судалгаат хичээлийн явцад тухайн ангийн хүүхэд бүрийг хичээл бүрт ажиглаж тэмдэглэл хөтөлсөн, хичээлийн хэлэлцүүлэг хийсэн, тухайн ангийн сурагчдаас асуулга авсан, эцэг, эхчүүдэд нь уулзалт хийж санал асуулга авч ажилласан. Эдгээр баримт нотолгоо нь хүүхдийн сурах арга барилыг тодорхойлон гаргах боломжтой эсэхийг судалж үзэхээр энэхүү судалгааны ажлыг хийв. Уг судалгаа нь тус сургуульд 2013-2014 оны хичээлийн жилд 7а ангид суралцаж байсан сурагчдад 3 жилийн турш явуулсан судалгаат хичээлийн ажиглалтын хуудас, хэлэлцүүлгийн тэмдэглэлд тулгуурлав.

Хичээлийн судалгааны баримт нотолгооны материалд дүн шинжилгээг хийхдээ:

1. Хичээлийн ажиглалтын тэмдэглэлийн 18 шалгуураас 5 шалгуурыг судалгааны ажлын илрүүлэх шалгуур болгож авсан.
2. Хүүхэд бүрийг ажигласан 509 нүүр тэмдэглэлээс сурагчдын идэвхийн үнэлгээг тоолж хувиар гаргасан.
3. Тоон судалгаанаас ангийн сурагчдын гуравны нэгээс илүү нь “сайн” хэмээн үнэлэгдсэн хичээлийг сонгож тухайн ээлжит хичээлийн төлөвлөлтөөс идэвх сайн байсан үед ямар үйл хийснийг тодруулж, хийсэн үйлийн давтамжийг гаргасан.
4. Багшийн өөрийн үнэлгээ, дүгнэлтийн тэмдэглэлд анализ хийсэн.
5. Хичээлийн хэлэлцүүлгийн тэмдэглэлээс сурагч бүрийн оролцоо, сурах арга барил эзэмшилтийг судалсан.
6. Сурагчийг ажиглах хуудас, хичээл заасан багшийн өөрийн үнэлгээ, дүгнэлтийн тэмдэглэл, хичээлийн хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл, ээлжит хичээлийн төлөвлөлт зэрэгт тулгуурлан санал, дүгнэлт, зөвлөмжийг бичив.

Ухаалаг дэвтрийн үйл ажиллагааг дэмжих замаар сургалтын чанарыг сайжруулах нь

Б.Урантогос, Г.Энхжаргал

Дундговь аймаг “Мандал” сургууль

Зорилго: Сурагчдын өнөөгийн хэрэглэж байгаа дэвтэр, “ухаалаг дэвтэр” хоёрын хоорондох ялгааг харьцуулж, ухаалаг дэвтэр нь хичээл сургалтын үйл ажиллагаанд эерэг нөлөө үзүүлж буйг баримтаар нотолно.

Судалгааны арга зүй: Энэхүү судалгааны мэдээллийг цуглуулахдаа агуулгын дотроос нь ажиглах, түүхчлэн судлах, харьцуулах, баримт бичиг судлах зэрэг судалгааны аргуудыг хослуулан хэрэглэсэн ба практикт өргөнөөр хэрэглэгддэг мэдээлэл боловсруулдаг программуудыг ашигласан. Мөн сонгож авсан сэдэвтэй холбогдох гарын авлага, ном зохиол, судалгааны материал, илтгэл зэргүүдийг ашигласан.

Практик ач холбогдол: Уг дэвтрийн сургалтад нөлөөлж буй эерэг шинжүүд:

1. Зай талбайн ашиглалт сайтай, хуудас бүр дугаартай учраас хуудас урах байдал арилна.
2. Хувийн мэдээлэлтэй учраас дэвтрээ хаяж, гээхгүй.
3. Нэг дэвтэр дээр олон хичээл байдаг учраас дэвтэр мартах тохиолдол гарахгүй.
4. Хичээл тус бүрийн чадварууд болон цагчилсан төлөвлөгөө байдаг учраас сурагчид багшийн хичээлд дүгнэлт хийх, дараагийн үзэх хичээлийнхээ сэдвийг мэдэж байгаа учраас уншиж судлах, аль хичээл орсон, ороогүйг хянах. /сурагчид багшийг хянахаас гадна сургалтын менежер сурагчийн дэвтрээр дамжуулан багшийг төлөвлөсөн цагаараа хичээл орсон үгүйг хянах, мөн эцэг эхчүүд хичээлд хяналт тавих давуу талтай /
5. Тухайн нэгжээр үзсэн хичээлийг яаж дүгнэх үнэлгээний шалгуурыг хавсаргасан ба сурагчид түүнд нийцүүлэн үнэлгээгээ хийлгэх өөртөө дүгнэлт хийх
6. Явцын үнэлгээ болон улирлын үнэлгээг дэвтэр дээр тэмдэглэн сурлагын дэвтэр шиг гарын үсгээр баталгаажуулна. (Сурагч болон эцэг эхчүүд улирлын дүн болон жилийн эцсийн үнэлгээг хянах боломжтой, анги удирдсан багш 4-5 багшаас дүн авахын оронд ганц дэвтрээс 4-5 дүн авах боломжтой, АУБ нар сурагчдынхаа

явцын үнэлгээнд хяналт тавьж чиглүүлэх гэх мэт)

7. Тухайн судлагдахууны хичээл бүрээр нэр томъёоны тайлбар, дүрэм, тодорхойлолтыг ард нь хавсаргасан ба сурагчид түүнийгээ хичээл дээр ашиглах боломжтой.
8. Сурагчдад хэрэгтэй мэдээллээ тэмдэглэх боломж олгох (Жишээлбэл: Сурагчид хэрэгтэй утасны дугаар хүний нэр зэргээ дэвтрийнхээ аль нэг газар тэмдэглэхийдэг бол “Ухаалаг дэвтэр” тусгай тэмдэглэлийн зайтай)

Шинэлэг санаа: 1980 оноос хойшхи дэвтрүүдийг харьцуулан судлахад дэвтрийн гадна хавтас, дизайн өөрчлөгдсөнөөс дотоод бүтцийн хувьд өөрчлөлт гараагүй байна. Харин “Ухаалаг дэвтэр”-ийг дэмжсэнээр сурагч, эцэг эх, багш, менежерүүдийн уялдаа холбоо сайжрах төдийгүй, сурагчдын хичээл сургалтын үйл ажиллагаанд эерэгээр нөлөөлөхүйц дэвтэр санаачилж, туршин үр дүн, ач холбогдлыг тодорхойлсон.

Түлхүүр үг: Ухаалаг хэрэглээ, сургалтын үйл ажиллагаа, хичээлийн дэвтэр

Товч агуулга: Монгол улсад бага сургууль үүссэн цагаас эхлэн сурагчид дэвтрийг ашиглах болсон бөгөөд гадна хавтас, дотоод бүтцээс эхлээд сурагчдын мэдлэг, мэдээлэл хийгээд сурахуйд нь дэмжлэг үзүүлсэн байх шаардлагатай. Гэвч хичээлийн дэвтрийн нүүр болох хавтсан дээр зүй бусаар хувцасласан хүмүүсийн зураг, элдэв рок хэв маяг бүхий гавлын яс дүрслэгдсэн байх эсвэл 11,12 ангийн сурагчдын хэрэглэж байгаа дэвтэр нь хүүхэлдэйн киноны зураг, цэцэг навч, элдэв дүрс байхаас гадна утга нь ойлгогдохгүй, хичээлтэй холбоотой бус элдэв үг тэмдэглэгдсэн байх нь сурагчдын хүмүүжил төлөвшилд сөргөөр нөлөөлөхөөс гадна өсвөр насны монгол сурагчдад харь орны ханзаар бичсэн нүүр бүхий дэвтэр байх нь зохимжгүй юм. Иймээс сурагч бүрийн сурах үйлийг дэмжсэн, хичээлийнхээ дэвтрийг үр бүтээлтэй ашиглах, хайрлаж гамнах, дэвтрийн үнэ цэнийг нэмэгдүүлэх зорилгоор “Ухаалаг дэвтэр”-ийг хичээл сургалтдаа ашиглах нь тал бүрийн ач холбогдолтой хэмээн энэхүү илтгэлээ бичлээ.

Сургуульд суурилсан хичээлийн судалгаа нь багш нарын тулгамдсан асуудлуудыг шийдэх боломж

А. Цэендулам, Д.Дүгэрмаа, Т.Бүрэнжаргал

Орхон 5-р сургууль

Зорилго: Суурь боловсролын цөм хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх явцад мэргэжлийн багш нар багаар хамтран ажиллаж, сурагч нэг бүрийг хөгжүүлэн, хичээлийн судалгааг явуулахдаа сургалтын үед тэдэнд тулгамдаж буй асуудлуудыг хамтран шийдэх зорилго тавин ажилласнаар багш ажлын байран дээрээ хэрхэн хамтран хөгжих боломж бүрдэж байгааг судлах. Мөн сургуулийн зүгээс багш нарт тулгамдаж буй асуудлыг олж харснаар хичээлийн судалгааг оновчтой зохион байгуулахад ямар эерэг өөрчлөлт, үр дүн гарч болохыг бусдад таниулахад оршино.

Судалгааны загвар /арга зүй/ хандлага: Суурь боловсролын цөм хөтөлбөр хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбогдуулан багш нарын хичээл зохион байгуулах арга, арга зүйд өөрчлөлт хийх хэрэгцээ шаардлага гарсан. Ийм учраас хичээлийн судалгаа хийх явцдаа багш нарт тулгамдаад байгаа олон асуудлуудыг хамтран шийдэж болох боломжит арга зам хувилбаруудыг судалж туршин хэрэгжүүлэх.

Практик ач холбогдол: Сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааг зохион байгуулахдаа мэргэжлийн багш нарт тулгамдаж буй асуудлуудыг хамтран ярилцаж, судалгаа явуулах анги хичээлийн сэдвээ сонгон, үр дүн гарахуйц шийдэл гаргаснаар заахад хүндрэлтэй байдаг сэдвүүдийг сонгон авч оновчтой аргыг хэрэглэн, хэрэглэгдэхүүнээ зөв сонгон хичээл зохион байгуулснаар ээлжит хичээлийн чанар үр өгөөж дээшлэхийн зэрэгцээ багш нар ажлын байран дээрээ хамтран хөгжиж байна. Сайжруулсан хичээлийн хөтөлбөрөөр тухайн сэдвийг хичээл заагдаагүй бусад ангиудад боловсруулан зааснаар ээлжит хичээлийн чанар сайжирсан. Сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааг тодорхой зорилготой явуулах нь багшид ажлын байран дээрээ хөгжих, мэргэжлээ дээшлүүлэх боломжийг бүрдүүлэхийн зэрэгцээ багш нарын хамтын ажиллагаа нь сайжирч, харилцан бие биенээсээ суралцах, туршлага солилцох боломжоор хангаж байна.

Шинэлэг тал/санаа: Сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааг мэргэжлийн багш нар өөрсдийн хичээл заах явцад гарч буй тулгамдсан асуудлуудыг хамтран шийдвэрлэх зорилгыг тавин ажиллах нь багшид ажлын байран дээрээ хөгжих боломжийг нээж

өгч байна. Сургалтын менежерүүд сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааг зөв чиглүүлэн ажилласнаар багш нарын заах арга зүй, ур чадварыг дээшлүүлэн, ээлжит хичээлийн чанар үр өгөөжийг дээшлүүлэх боломжтой.

Түлхүүр үг: Хичээлийн судалгаа, багшийн хөгжил, хамтын ажиллагаа

Судалгааны үр дүн: Судалгаанаас мэргэжлийн багш нар ЗАН-ээрээ хамтарч хичээлийн судалгааг өөрсдийн тулгамдсан асуудлуудыг хамтран шийдэх зорилго тавин явуулснаар суралцагсдын хөгжил, төлөвшилд болон багш нарын хамтын ажиллагаанд олон талын ач холбогдолтой болох нь харагдсан болно. Хичээлийн судалгааг хамтран хийснээр багш нар харилцан бие биенээсээ суралцах, бие биенээ хүндлэх, өөрсдийн арга зүй технологио боловсруулах арга зүйд суралцсан. Мэргэжлийн багш нарт тулгамдаад буй сургалтын арга зүй, хичээлийн цагийн төлөвлөлт, хичээлийн хэрэглэгдэхүүнийг оновчтой сонгон хийх, хэрэглэх, онолын хувьд хүнд сэдвүүдийг сурагчдад ойлгуулах зэрэг гарц шийдлийг эрж хайх үйл явц нь багшийн хөгжил, сургуулийн үйл ажиллагаанд ихээхэн ач холбогдол үзүүлж байна.

Сургалтын менежерүүд хичээлийн бэлтгэл судалгаанаас эхлээд сайжруулсан хичээлийн хэлэлцүүлгийг дуустал хамтран ажилласнаар хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх, багш нарын мэргэжил, ур чадварыг ажлын байран дээр нь дээшлүүлж, арга зүйн зөвлөгөөгөөр тасралтгүй хангахын зэрэгцээ өөрсдөө хамтран хөгжих давуу талтай.

Хүүхэд нэг бүрийн оролцоог хангасан бүтээлч хичээлийг зохион байгуулах замаар сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааг зохион байгуулах нь

Н. Буянтогтох

Сэлэнгэ, Түшиг сум, түүх нийгмийн ухааны багш

Зорилго: 2009 оны 9 сараас 2018 оны 9 сарыг хүртэлх хугацаанд сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааг зохион байгуулсан явц үр дүнг дүгнээд үзэхэд “Хүүхэд нэг бүрийн оролцоог хангасан бүтээлч хичээлийг зохион байгуулах”

Судалгааны арга зүй:

- I. Хичээлийн судалгааг 3 үе шаттайгаар 9 дэх жилдээ зохион байгуулах

- II. Сурагчдын дэвтрийн үйл ажиллагааг сайжруулах
- III. Багшийн самбар хөтлөлтийг боловсронгуй болгох
- IV. Сайн хичээл-үйл ажиллагаа уралдааныг 4 дэх жилдээ зохион байгуулах
- V. Танхимаас гадуурх хичээлийг зохион байгуулах

Судалгааны үр дүн: Нэг мэргэжлийн багш ганц байдаг, анги бүлэг ганц ганц байдаг хөдөөгийн цөөн хүүхэдтэй сургуулийн хувьд сургуульд суурилсан хичээлийн судалгаа хийх замаар арга зүйгээ хамтран хөгжүүлэхэд илүү тохиромжтой гэдгийг бодит байдал харуулж байна

Практик ач холбогдол:

1. Хүүхэд нэг бүрийг оролцоог хангасан бүтээлч хичээлийг зохион байгуулснаар сурагчдын оролцоо нэмэгдэж, цаашдаа сурлагын амжилт, чанарт ахиц гарсан.

2. Багшийн самбар ашиглалт, сурагчдын дэвтрийн үйл ажиллагаа сайжирсан.

Шинэлэг санаа:

- Сурагчдын дэвтрийн үйл ажиллагааг сайжруулах
- Багшийн самбар хөтлөлтийг боловсронгуй болгох
- Сайн хичээл-үйл ажиллагаа зохион байгуулах
- Танхимаас гадуурх хичээлийг зохион байгуулах
- Сурагчдын хүмүүжил-төлөвшил"-ийн талаар судалгаа арга зүйн нэгдлүүд нэг цагийн ээлжит хичээлийг зохион байгуулах

Товч агуулга: Багш бүр өөрсдөө анги бүлэг, хичээлээ сонгон хичээлийн судалгааг нэгдлээрээ хамтран хийсэн.

1. "Мониторинг" багийн ахлагч багш бүрээр анги, бүлэг, хичээлийг сугалуулан судалгаат хичээлийг заалгасан. Судалгаат хичээлийг зохион байгуулах гол шалгуур нь хүүхэд бүрийг оролцоог хангахад оршино.
2. Хичээл ажиглалтын хуудсыг шинэчлэн суралцагчдын оролцоог чухалчлан чанарын болон тоон үнэлгээг түлхүү тавьж өгсөн.

Хүүхэд бүрийн оролцоог хангах олон аргаас туршиж үзэж хамгийн сайн болсон аргыг дахин дахин туршиж үзэн дараагийн анги, хичээлд ашиглах болсон. Энэ нь хичээлд оролцдоггүй, идэвхгүй, цаг нөхцөөдөг, өөрийгөө бусдаас тусгаарладаг сурагчдыг хүртэл хичээлд татан оролцуулах болсноор хичээлийн үйл явц хүртэл амжилттай болж ангийн сурлагын ахиц амжилт дээшилж байсан. Хичээлд оролцдоггүй нэг сурагчийг ч болов оролцуулж дуугаргаж байна гэдэг нь энэ хичээлийн том ололт гэж үзэн багш бүр арга зүйгээ боловсруулж хичээлийг зааж байсан.

Монгол хэлний сургуулийн хөтөлбөр

Б.Алимаа

Өмнөговь, Цогтцэций сумын 6-р сургууль

Зорилго: Сургуульд суурилсан судалгаагаар сургуулийн зорилго, зорилтод нийцүүлж, сургалтын шинэлэг арга зүйг боловсронгуй болгон сургалтын чанарыг сайжруулахын тулд дүн шинжилгээтэй ажиллаж багшийг тасралтгүй хөгжүүлэхэд оршино.

Судалгааны арга зүй: Сургалтын хөтөлбөрийн тохирц, сургах үйл ажиллагааны арга хэлбэр хэрхэн нийцэж байгааг багшийн өдөр тутмын ажиглалтын тэмдэглэл, улирал бүрийн хөндлөнгийн судалгаа, секцийн ажлын хэлэлцүүлгээр илрүүлсэн болно.

Судалгааны үр дүн: Бага боловсролын цөм хөтөлбөр, суралцахуйн удирдамж, сурах бичиг, багшийн номд баримжаалан бага боловсролын Монгол хэл, Хүн ба орчин хичээлийн сургуулийн хөтөлбөртэй болсон. Үүнд сургуулийн хөтөлбөрийн зорилго, цогц чадамжид суурилсан эзэмших чадвар, бүлэг сэдэв нэгж хичээлийн хөтөлбөр үнэлгээний аргачлал, багшид өгөх зөвлөмж, чиглүүлэг, жишиг даалгавар багтсан болно.

Практик ач холбогдол: Сургуулийн хөтөлбөртэй болсноор дараах практик ач холбогдолтой байна. Үүнд:

1. Хүүхэд нэг бүрийн сурах арга барилыг судлах, оношлох, чадварын түвшинг тогтооход багшийн ажлыг чиглүүлж өгч байна.
2. Энэхүү хөтөлбөрийг боловсруулснаар жил бүр дахин сайжруулж хэрэглэхээс багшийн долоо хоногийн ажлын ачааллыг 3-5 цагаар хөнгөвчилж ээлжит хичээлд чанартай бэлтгэхэд чухал ач холбогдолтой.
3. Сурагчдаа судлах оношлох бүрэн боломж олгосон сургуулийн баримт бичиг болж чадсан.

Шинэлэг санаа: Хүүхдийн хөгжлийг бие, сэтгэл, оюуны хөгжлөөр тодорхойлж сургуулийн хөтөлбөрийн зорилго, зорилт, хүрэх үр дүнг тухайн судлагдахууны сурах үйл ажиллагаа, арга зүй, үнэлгээгээр дамжуулан хэрэгжүүлж сурагч нэг бүрийн хандлага төлөвшил, суурь чадвар, когнитив чадвар, сурах арга барилыг ажиглан судлах замаар хүүхдийн бие, сэтгэл, оюуныг цогцоор нь хөгжүүлэх хөтөлбөр юм.

Товч агуулга: Бага боловсролын цөм хөтөлбөр хэрэгжиж эхэлсэн 2014-2015 оны хичээлийн жилээс өөрийн сургуулийн алсын хараа, зорилго зорилт, сургалтын баримталж буй онол, үнэлгээний

системийг цогцоор нь хэрэгжүүлэхүйц монгол хэлний хичээлийн сургуулийн хөтөлбөр боловсруулахыг зорин бага ангийн тэнхимийн багш нар зориг шулуудан ажиллаж эхэлсэн юм.

Таван ангийн 108 бүлэг сэдвээр төлөвлөгдсөн энэхүү хөтөлбөрийн ээлжит хичээлийн цагийн хуваарилалт, сурах үйл ажиллагааг хэрхэн хүүхдийн сонирхолд нийцүүлэн бэлтгэх үйл ажиллагааг багшийн мэдэлд үлдээсэн болно.

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх явцад хүүхэд нэг бүрийн хандлага төлөвшил, суурь чадвар, тусгай чадварыг тогтмол дэмжин хөгжүүлж, жилдээ 3-4 удаа үнэлэн, сурах арга барил эзэмшиж буй үйл ажиллагаан дахь хүүхдийн оролцоо, тухайн суралцахуйн зорилтыг хэрэгжүүлж буй багшийн ээлжит хичээлийн үйл явцыг ажиглан судалж хэлэлцүүлэг өрнүүлэн сайжруулсан юм.

Тус хөтөлбөрийг энэ жил 5 дахь удаагаа туршин хэрэгжүүлж засан сайжруулах явцад багш сурагчдад дараах эерэг өөрчлөлтүүд ажиглагдаж байна.Үүнд:

- Суралцагчдын хандлага төлөвшил, суурь чадвар жилээс жилд 2-10 хувийн ахиц, тусгай чадварын гүйцэтгэлд 3-7 хувийн ахиц гарч байна.
- Сурагчдын харилцах, хамтран ажиллах, унших, бичих, сонсох үйл ажиллагаанд оролцох оролцоо 5-38 хувиар нэмэгдэж унших, бичих, ярих, сонсох арга барил зөв төлөвшиж байна.
- Унших, бичих, сонсох, ярих, харилцах хамтран ажиллах арга барилд суралцаж байгаа гүйцэтгэлийг ажиглан судлах арга барилд багш суралцаж байна.
- Багшийн бүлэг болон нэгж хичээлийн хөтөлбөр боловсруулах цаг хэмнэгдсэнээр ээлжит хичээлд чанартай бэлтгэх боломж бүрдэж байна.

Хичээлийн төлөвлөлтөд асуултыг оновчтой тусгах арга зүй

А.Батцэцэг, О.Бунданцэцэг, Л.Амгалан
.....
Өвөрхангай аймгийн ЕБ-ын I сургууль

Түлхүүр үг: Тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн анализ, багшийн асуулт, хүүхдийн хариулт, нээлттэй ба хаалттай асуулт, хичээлийн төлөвлөлт, хичээлийн чанар

Зорилго: Багшийн асуулт ба хүүхдийн хариултын харилцан

хамаарал нь хичээлийн чанарт хэрхэн нөлөөлөхийг судлахад оршино Орчин үед сургуулиудын бие даасан байдал, багш нарын ажлын байран дахь мэргэжил дээшлүүлэлтийг чухалчилж байна. Түүнчлэн багш нар харилцан хичээлд сууж, ажиглалт хийх, хэлэлцэх, хичээлийн үр өгөөжийг дээшлүүлэх чиглэлээр түлхүү ажиллах болсон.

Практик ач холбогдол: Энэхүү үйл ажиллагааны цаад зорилго нь хичээлийн чанарыг сайжруулахад оршиж байна. Хичээл амжилттай, үр өгөөжтэй болох нь багшаас олон төрлийн чадвартай байхыг шаарддаг. Тэр дундаа багшийн асуулт оновчтой байх нь хамгийн чухал юм. Манай ЕБ-ын сургуулиудын багш нар хичээлийн хэлэлцүүлгийг зохион байгуулахдаа хичээлийн төлөвлөлтөд тусгагдсан багшийн асуултыг төдийлөн нарийвчлан хэлэлцдэггүй. Энэ асуудал манай сургуульд ч байсан учраас бидэнд энэхүү бэрхшээлийг даван туулах зайлшгүй хэрэгцээ шаардлага гарсан.

Шинэ санаа: Иймд манай сургууль 2017 оны 3-р сараас хичээлийн судалгааны баг байгуулж ажиллаж эхэлсэн. Энэ хичээлийн жилд 4-р ангийн Байгалийн Ухааны 21 цагийн хичээлийг зааж хэлэлцүүлгийг “Тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн анализ” арга зүйгээр зохион байгуулсан. Энэхүү арга зүй нь товчоор хэлбэл хичээлийн үйл явцыг тэмдэглэл хэлбэрт оруулж түүн дээрээ хэлэлцэн хичээлийг сайжруулдаг. Хичээлийн тэмдэглэлээс харахад нэг ээлжит хичээл дээр багшийн тавьсан асуултын 45% нээлттэй, 55% хаалттай асуулт байна. Нээлттэй асуултад сурагчид 4-5 үгээр буюу бүтэн өгүүлбэрээр, хаалттай асуултад 1-2 үгээр товч хариулж байна. Хаалттай асуулт нь сурагчдын сэтгэн бодох чадварыг хөгжүүлэхгүй байгаа учраас энэ төрлийн асуулт нь асуултын дийлэнх хувийг хамарч болохгүйг харуулж байна.

Арга зүй: Бидний судалгаагаар хичээлийн тэмдэглэлд анализ хийх арга зүй нь асуултын зорилгыг тодорхойлж, нээлттэй, хаалттай асуултыг нэг бүрчлэн задалж авч үзэх, хувилбаргүй хаалттай асуултыг хэрхэн оновчтойгоор асуух, багшийн асуултанд хүүхэд хэрхэн хариулж байгааг хичээлийн тэмдэглэлээс харах, багшийн асуулт, хүүхдийн хариултын харилцан хамаарлыг судлах боломж олгож байна. Тиймээс бодит нотолгоон дээр суурилсан “Тэмдэглэлд суурилсан хичээлийн анализ” арга зүйг багш бүр эзэмшсэнээр хичээлийн судалгааг асуултаас эхэлж, асуулт асуух чадвараа хөгжүүлээд зогсохгүй улмаар хүүхдийн хариултаас хичээлээ сайжруулах боломжтой болохыг энэхүү илтгэлээр танилцуулж байна.

Товч агуулга: Орчин үед сургуулиудын бие даасан байдал, багш нарын ажлын байран дахь мэргэжил дээшлүүлэлтийг

чухалчилж байна. Түүнчлэн багш нар харилцан хичээлд сууж, ажиглалт хийх, хэлэлцэх, хичээлийн үр өгөөжийг дээшлүүлэх чиглэлээр түлхүү ажиллах болсон. Бид хичээлийн чанарыг сайжруулахдаа “Судалгаат хичээл—Хичээлийн судалгаа,” арга зүйг ихэвчлэн хэрэглэдэг. Хэдийгээр хичээлийн судалгаа нь хичээлийн агуулга, арга зүй, хэрэглэгдэхүүн, үнэлгээ, цаг төлөвлөлт гэх мэт олон зүйлийг судлах давуу талтай боловч багшийн асуулт, сурагчийн хариултын харилцан хамаарал, багш хичээлийн төлөвлөлтөд асуултыг хэрхэн төлөвлөсөн эсэхийг нарийвчлан судлах боломж бага байгаа нь харагдсан.

ДӨРӨВ. ТУСГАЙ ХЭРЭГЦЭЭТ БОЛОВСРОЛ

Сонсголын бэрхшээлтэй хүүхдийн харааны хүртэхүйг хөгжүүлэх арга зүй

*Б.Одонтунгалаг, Ж.Бямбасүрэн, Ц.Саран
Булган, Хишиг-Өндөр сум*

2010 оны хичээлийн жилд 1-р ангийн 30 сурагчдыг хүлээн авахад О (эрэгтэй), М (эмэгтэй) гэдэг хэл яриа, сонсголын бэрхшээлтэй хоёр сурагч хуваарилагдлаа. Хичээлийн эхний өдрөөс л бидний хооронд үл ойлголцол үүсч, харилцахад бэрхшээлтэй байв. Долоо хоног хичээллэсний дараа сурагч О, М нарын эцэг эхтэй уулзан гарч буй бэрхшээлийн тухай ярилцаж, Улаанбаатар хотын тусгай сургуульд өгч суралцуулах санал тавьсан боловч

- Эцэг эхчүүд нь тусгай сургуульд явуулах боломжгүй
- Улаанбаатар хотод ах дүү хамаатан садан байхгүй
- Хүүхдүүд нь өөрсдөө биеэ даах чадвар муутай
- Тусгай сургуульд орсон бол төгстлөө л тэндээ байхыг шаарддаг
- Эцэг эх нь дэргэдээ харж хандаж байх нь дээр

гэх мэт шалтгааны улмаас тусгай сургуульд явуулах боломжгүй байгаагаа тайлбарлав. Иймд тухайн 2 сурагчаа судлан, тэдний авьяасыг нээх, хөгжүүлэх, энгийн сурагчидтай хамт сургаж төлөвшүүлэх нь чухал болсон тул сурагчдаа олон талаас нь судалж тасралтгүй 5 жил ажилласан. 2015 оны хичээлийн жил Дааврын булчирхайн эмгэг гэсэн оноштой хэл яриа, сонсголын бэрхшээлтэй сурагч Х.М (эмэгтэй), мөн бөөрний дутагдал оноштой О.С (байнгын хэвтрийн дэглэм сахих шаардлагатай) 2 сурагч элсэн орж ирсэн. Энэ сурагчтай гэрээр нь очиж даалгавар өгч ажиллаж байна. Эдгээр сурагчидтай 3 дахь жилдээ ажиллаж байна. Ердийн сургалттай ЕБС-д сонсгол, хэл ярианы бэрхшээлтэй сурагчидтай ажиллаж тодорхой үр дүнд хүрсэн арга зүй, туршлагаа танилцуулж арга туршлагаа туршлагаа түгээн дэлгэрүүлэх боломжтой гэж үзлээ

Зорилго: Сонсгол, хэл ярианы бэрхшээлтэй сурагчдын харааны хүртэхүйг ердийн сургалттай ерөнхий боловсролын сургуульд хөгжүүлж төлөвшүүлэх

Судалгааны арга: Сурагчдын ерөнхий хөгжил төлөвшлийг

нээн илрүүлэхийн тулд ихэвчлэн ажиглалтын арга хэрэглэж, эцэг эх, ангийн найз нөхдөөс нь асуулгын аргаар судалгааг хийлээ. Мөн бодит байдлын судалгааг хийж хүүхдийн хувийн онцлог, чадвар, хүүхдийн үйл ажиллагааг нь төлөвлөв.

Судалгааны шинэлэг тал: Энгийн сургалттай ерөнхий боловсролын сургуульд хөгжлийн бэрхшээлтэй сурагчдыг хөгжүүлж төлөвшүүлж үр дүнд хүрч болох арга замыг эрэлхийлснээрээ шинэлэг юм.

Товч агуулга: Энэхүү арга замаар ажиллахад хэл ярианы болон сонсголын бэрхшээлтэй сурагчдыг энгийн сургуульд сургаж, хөгжүүлж, төлөвшүүлж болдог гэдгийг харуулж байна. Сонсгол, хэл ярианы бэрхшээлтэй хүүхдүүд ганцаараа аливаа зүйлийг хийх, ганцаардмал хандлагатай байдаг. Тиймээс ийм хүүхдийг сургахдаа аль болох бусад хүүхдүүдтэй хамтран хийж гүйцэтгэх үйл ажиллагааг зохион байгуулбал сайн. Мөн хүүхдүүд бие биедээ зааж сургах нь их зөв арга шиг санагддаг. Энэ нь энгийн хүүхдүүд давамгайлах хандлагаар оролцох биш харин зааж сургаж байвал бэрхшээлтэй сурагчдад илүү сайхан харилцаа бүрддэг. Сонсгол, хэл ярианы бэрхшээлтэй сурагчдыг хөгжүүлэхийн тулд харааны хүртэхүйг сайтар хөгжүүлж, нүдлэн тогтоох арга ихээхэн үр нөлөөтэй. Ингэж ажиллаж чадвал сурагчид маань илүү сайн хөгжиж, сурч, төлөвшиж чаддаг. Мөн хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй ажиллаж буй багшид тохиолдож болох хүндрэл бэрхшээлүүдийг хэрхэн даван туулах арга замыг оновчтой сонгох арга замд суралцах хэрэгтэй.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг дугуйлан секцээр хөгжүүлэх нь

Илтгэгч: ¹Р.Өлзийхишиг, ²Э.Өлзийдэлгэр

¹34-дүгээр сургуулийн захирал, ²34 дүгээр сургуулийн багш

Сэдэв сонгосон үндэслэл: Монголд хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг зөвхөн тусгай сургуулиар сургаж байсан бөгөөд тэдгээр сургуулиудад ч хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн маш бага хувь нь хамрагдаж байв. Хөдөө орон нутагт ажиллаж байсан тусгай сургуулиуд нь зах зээлийн нөхцөлд оршин тогтнох боломжгүй болж хаагдсаны улмаас хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн ихэнх нь боловсролд хамрагдах боломж нь хязгаарлагдаж, нийгмийн эмзэг бүлгийн нэг хэсэг хэвээр үлдсээр байна. Ердийн сургуулиудад

хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд сурч болох наад захын орчин бүрдээгүй, анги дүүргэлтийн тоо их, хүүхэд бүртэй тулж ажиллах боломж хомс, нийгмийн зүгээс ялгаварлан гадуурхах хандлага их, ядуугаасаа болоод суралцах боломжгүй, түүнчлэн сургууль нь хол оршдог, сургалтын хэрэгсэл дутмаг зэрэг нийгмийн талын материаллаг бэрхшээл саад болсон хэвээр байна. Сүүлийн хэдэн жилийн дотор Монгол улсын боловсролын тогтолцоонд мэдэгдэхүйц өөрчлөлт гарсан бөгөөд боловсролд тэгш хамруулах асуудлаар бодлого боловсруулах болон үндэсний хэмжээний бүтэц бүрдүүлэх талаар гарсан хамгийн сүүлийн үеийн томоохон ололтын нэг нь 2003 онд батлагдсан "Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг боловсролд тэгш хамруулах хөтөлбөр" бөгөөд тус хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн хүрээнд ердийн сургууль, цэцэрлэгт хамрагдах хүүхдийн тоо Улаанбаатар хот болон хөдөө орон нутагт мэдэгдэхүйц нэмэгдсэн нь сэдвийг сонгох үндэслэл болсон.

Гол агуулга: Манай сургуульд 2013-2014 оны хичээлийн жилд "ХОС ЧАВХДАС" морин хуурын дугуйлан хичээллэж эхэлсэн. Сурагч Б-г аав ээж нь гар, хурууны үйл ажиллагааг нь сайжруулах, нот сурахаар юмыг амархан тогтоодог, оюун ухаан, сэтгэн бодох чадварыг нь хөгжүүлэх зорилгоор дугуйлангийн мэргэжлийн багшид сонголыг шалгуулж тэнцсэн. Дараа өдрөөс нь хүүхэддээ өөрт нь зориулан хуур худалдан авч сургалт 10 сарын 1-нээс эхэлсэн. 12-р сараас эхлэн гарын хөдөлгөөн сайжирч, нот хурдан тогтоогоод өөрийн болгож тоглож сурсан. 6 сарын дараа сургуулийнхаа "Бид авьяаслаг амжилтын эзэд" тайлан тоглолтод оролцож "Шилдэг сурагч"-аар шалгарсан.

- Жилийн дараа богино аяыг тоглодог болж сургууль болон дүүргийн олон уралдаан тэмцээнд орж эхэлсэн. 2дахь жилээс урт ая тоглож сурсан. "Ая эгшгийн 6 жигүүр" 2 жилд 1 удаа болдог улсын уралдаанд 2 удаа амжилттай оролцсон.
- Судалгааны 3 дахь жилээс хүссэн аяыг тоглох чадвартай болсон
- Судалгааны 4 дэх жил тухайн суралцагч өөрөө эрэл хайгуул хийж бие даах чадвар сайжирч хөөмийлж сурсан.
- 2017-2018 оны хичээлийн жилд "Бид авьяаслаг амжилтын эзэд" тайлан тоглолтын морин хуурын тоглолтыг удирдан оролцсон.
- Судалгааны 5 дахь жил: 2018-2019 оны хичээлийн жилд Завхан аймагт зохион байгуулагдсан 3000 морин хуурчийн тоглолтод амжилттай оролцсон.
- Морин хуурыг сайн судлахын зэрэгцээ бяцхан дүү нар,

үе тэнгийн найзууд, ах эгч нартаа зааж сургаж, зөвлөн, удирдан чиглүүлж сургалт хүмүүжлийн үйл ажиллагаанд амжилттай хамрагдан суралцаж байна.

Дүгнэлт: Дугуйланд хамрагдаж байгаа 10 сурагчаас судалгаа авахад тууштай байж цаг баримталдаг болж чадсан, хөгжмийн болон гоо зүйн мэдрэмжтэй, авьяасаа нээн хөгжүүлж найз, нөхөд, хамт олны дунд нэр хүндтэй болсон нь харагдаж байна. Тухайн хүүхэд өөрийгөө таних, би хэн бэ? гэдгийг нээж илрүүлж өөртөө итгэх итгэлийг нэмэгдүүлж өгсөн. Цаашид өөрийн мэргэжлийн чиг баримжааг олж авсан. Олон уралдаан тэмцээнд амжилттай оролцсон. Урилгаар хуур тоглодог. Найз нөхдийн хүрээлэл тэлсэн. Сургуулийн бүхий л үйл ажиллагаанд оролцдог болсон.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн авьяас чадварыг хөгжүүлэхэд сургуулийн ХГҮА-ны цаг буюу дугуйлан, секц чухал ач холбогдолтой учир тэдгээр хүүхдүүдээ тэгш хамруулан сургах шаардлагатай.

ТАВ. СУДЛАГДАХУУНД СУУРИЛСАН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГАА

БАГА БОЛОВСРОЛЫН САЛБАР

Хүн ба байгалийн хичээлд бодит ба дүрслэлт үзүүлэнг ашиглах нь

***"Загас, мэлхийн үржил хөгжил" ээлжит хичээлийн
арга зүйн жишээн дээр***

¹М. Хоролмаа, ²Ш. Оюунбилэг, ³Б. Цэрэндэжид, ⁴Б. Наранчимэг,
⁵Я.Болормаа, ⁶Т.Сүрэнжав, ⁷Г.Ванчигмаа

¹Завхан, Улиастай, Жавхлант цогцолбор сургуулийн сургалтын менежер,

²Завхан, Улиастай, Жавхлант цогцолбор сургуулийн багш нар,

Зорилго: Энэхүү сайн туршлагын илтгэлээр амьд биеийн үржил хөгжлийн онцлогийг таниулахад бодит ба дүрслэлт үзүүлэн таниулах материал ашиглан мэдээллийг загварчлан боловсруулах аргаар илрүүлж, хүүхэд нэг бүрийн харьцуулан судалж, дүгнэлт гаргах чадварын хөгжлийг дэмжсэн үр дүнг танилцуулж байна.

Практик ач холбогдол: Дээрх арга зүйн санааг ерөнхий боловсролын багш нар хичээлдээ туршин хэрэгжүүлэх боломжтой. Хичээлийн судалгаагаар дамжуулан хичээлийг ажиглах, харьцуулах, загварчлах аргаар төлөвлөн хэрэгжүүлснээр хийсвэрээс бодитоор туршин дүгнэлт гаргасан нь суралцагчдын хөгжлийг дэмжсэн хичээлийн арга зүйг бүтээх боломжтойг олж харлаа.

Шинэлэг тал: Хүн ба байгалийн хичээлийг ойлгуулахад үйл ажиллагааны төлөвлөлт хийх ажлын хуудас ба ажлын хүснэгт, бодит ба дүрслэлт үзүүлэн зэрэг хэрэглэгдэхүүнээр дэмжиж, мэдээллийг загварчлах аргаар, хооронд нь харьцуулж, сонирхон судлах хэрэгцээ, оролцоон дээр суурилан хүүхэд нэг бүрийн хөгжилд дэмжлэг үзүүлэхэд гарсан үр дүнг нэгтгэн түүнийгээ мэргэжил нэгт багш нартаа түгээн дэлгэрүүлэхийг зорьсон нь шинэлэг санаа юм.

Сэдвийг сонгосон практик үндэслэл: Багш арга зүйгээ өөрчилснөөр хүүхэд хөгжинө. Хүүхэд хөгжинө гэдэг бол мэдлэг бүтээх үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцож, бусадтай хамтран ажиллаж, харилцаж өөрийгөө хөгжүүлнэ гэсэн санаа. Иймээс суралцагчаа зөв чиглүүлэх сургалтын чанарыг дээшлүүлэхэд

сургалтын бодит ба дүрслэлт хэрэглэгдэхүүнээр дэмжиж хүрсэн үр дүнг

- 2015-2016 оны хичээлийн жилд Завхан аймгийн Улиастай сумын Жавхлант цогцолбор сургуулийн 3-р ангийн 5 бүлэгт Хүн ба орчин хичээлийн “Амьд биеийн өсөлт хөгжил” судалгаат хичээл заасан.
- 2016-2017 оны хичээлийн жилд “Цэцэгт ургамлын үржил хөгжил” судалгаат хичээлийг мөн тус сургуулийн 5-р ангийн 4 бүлэгт заан сайжруулсан.
- Цэцэг ургамлын үр тогтолт судалгаат хичээлийг Бага боловсролын сургууль дундын заах аргын нэгдлийн ажилд заан хэлэлцүүлэн дахин сайжруулсан.
- Цэцэгт ургамлын тоос хүртэлт ээлжит хичээлийг аймгийн сайн хичээл үйл ажиллагааны зөвлөгөөнд оролцон түгээн дэлгэрүүлсэн.
- Улмаар бага ангийн хүн байгаль хичээлийн агуулгад байсан амьд биеийн үржил хөгжил бүлэг сэдвийн хүрээнд “Багшийн сэтгэл хүүхдэд 2” төвийн бүсийн аймгийн сургалтад түгээн дэлгэрүүлсэн нь амжилттай хэрэгжсэн зэрэг үндэслэл байна.

2017-2018 оны хичээлийн жил бага боловсролын цөм хөтөлбөрт “Амьтны үржил хөгжил” гэсэн нэгж хичээлийн Загас, мэлхийн үржил хөгжил сэдвийг 5-р ангийн сурагчдад хялбар дөхөм аргаар ойлгуулах боломж юу байгааг хайх зорилгоор мэргэжлийн багийн хэлэлцүүлгээр илрүүлж, хэрхэн хэрэгжүүлэх арга зүйг боловсруулж, туршин хэрэгжүүлэхээр уг сэдвийг сонгосон.

Товч агуулга: Хүн ба байгаль хичээл нь суралцагчид өөрсдийн бүтээлч үйлээр дамжуулан мэдлэг бүтээх мэдээлэл боловсруулах, загварчлах аргаар танин мэдэх, тэгш хамран сургах, суралцагчдын ялгаатай байдал, хүйс, сурах арга барил гэх мэтийг харгалзах алдаанаасаа суралцахад нь анхаарах, асуултаар үйл ажиллагаа болон суралцагчдын хөгжлийг дэмжих, үйлийн явцад хөгжих, тоглох явцад хөгжих, төлөвших зэрэг шаардлагыг хангасан байна. Иймээс хичээлийн үе шат бүрд суралцагчийн оролцоог дэмжсэн өөрсдөө мэдлэг бүтээх болон загварчлах аргаар амьд биеийн үржил хөгжлийг ойлгуулахаар төлөвлөн хэрэгжүүлэхээр хэрэглэгдэхүүн, агуулга, арга зүйн бэлтгэл судалгааг хийсэн. Бодит ба дүрслэлт үзүүлэн зэргийг сонгосноор суралцагчид загас мэлхийн үржлийн ижил, ялгаатай талыг хэлэлцүүлж, загас ба мэлхий нь усан орчинд үр тогтолт явагддаг тул гадаад үр тогтолтой, загас бүрэн бус, мэлхий бүрэн хувиралтай, үр хөврөлөө хамгаалдаггүй, усны амьтдын хоол тэжээл болж тоо толгой нь цөөрдөг учраас олон

тооны өндөг гаргадаг, бие гүйцсэн мэлхий хуурай газар гардаг тул хоёр нутагтан гэж нэрлэсэн гэсэн дүгнэлтийг тухайн ээлжит хичээлийн үйл ажиллагаанаас гаргасан. Хүн байгалийн хичээлд хэрэглэгдэхүүнээ зөв сонгож, үйл ажиллагааг оновчтой төлөвлөж хэрэгжүүлснээр суралцагчдын оролцоо, идэвх сонирхлыг дэмжсэн суралцахуйн бүтээлч үйл нэмэгддэг, нүдэнд харагддаггүй зүйлийг ч загварчлан, багшлахуйн нээлттэй асуултаар хүүхдээ сонсож суралцагчийн харьцуулан дүгнэлт гаргах чадварыг хөгжүүлэх алхмыг нарийн төлөвлөснөөр хүүхэд бүрийн хөгжлийг дэмжиж чадна гэсэн эерэг үр дүнг ямар нэг хэмжээгээр авчирдаг.

Дүгнэлт: Дээрх сайн хичээлийг хэрэгжүүлсэн үр дүнгээс багш нар нүдэнд үзэгдэхгүй, гарт баригдахгүй зүйлийг бодит ба дүрслэлт үзүүлэн ашиглан мэдээллийг орхигдуулахгүйгээр танин мэдэх нь хамгийн чухал гэдгийг ойлгосон. Өөрөөр хэлбэл хөтөлбөр “А”-д мэдээлэл боловсруулан мэлхий ба загасны амьдралын эргэлтийг харьцуулах, загварчлах аргаар хүүхдэд хүргэхийг чухалчилсан. Харин хөтөлбөр “Б”-д суралцагчдын шинжлэн судлах чадвар, танин мэдэхүйн чадамжийн дэмжлэгтэйгээр аливаа нүдэнд үзэгдэхгүй ойлголтыг бодит ба дүрслэлт ашиглан харьцуулах, загварчлах аргаар хэрэгжүүлсэн.

Хүн ба байгалийн ухааны хичээлийг бодит байдлаар загварчлан тодорхойлсон нь нүдээр харж харьцуулан судалж, дүгнэлтийг үнэн бодитоор гаргадаг гэсэн эерэг үр дүнг тодорхой хэмжээгээр авчирдаг болохыг харуулсан. Суралцагчид хүн ба байгалийн ухааны хичээлийг бодитоор харж загварчилснаар дүгнэлт хийх чадвар нь сайжирсан төдийгүй, нүдэнд үзэгдэхгүй жижиг хэсгийг загварчлан хийлгэснээр хүүхдийн бодитоор мэдэрч, хөгжих хүслийг нэмэгдүүлэн оролцох, хийж бүтээх эрмэлзлийг бий болгосон.

Бодит ба дүрслэлт үзүүлэн хэрэглэснээр гарсан эерэг үр дүнгээс:

Суралцагчдад: Амьд харилцааг бий болгож, амьтдыг хайрлах, тэднийг хооллох, арчлах аргад суралцаж, тэдний тухай мэдээлэл цуглуулж хуваалцах, амьдралын эргэлтийг сонирхон судлах хүсэл сонирхлыг нэмэгдүүлсэн.

Багшид: Тухайн ухагдахууныг хялбар аргаар ойлгомжтой, сонирхолтой хэлбэрээр зохион байгуулсан. Цаг хугацаа ачааллыг багасгасан. Бусдад түгээн дэлгэрүүлсэн. Ээлжит хичээлд суралцагч бүрийг оролцуулан тэдний сонирхолыг татахуйц төм-ыг бэлтгэж хэрэглэсэн. Багш хөгжиж байгалийн ухааны чиглэлээр судалгаа хийх үндэс болсон.

Цаашид багш бүр байгалийн ухааны хичээлүүдийн хүнд сэдвийг бодит ба дүрслэлт хэрэглэгдэхүүн ашиглан явуулах нь зүйтэй гэж үзлээ.

V ангид хөшүүрэг, хялбар механизм сэдвийн хүрээнд шинэ хэрэглэгдэхүүн зохион бүтээсэн нь

¹ Ц.Одгэрэл, ² Л.Энхчимэг, ³ Б.Амарцэцэг, ⁴ А. Норжинжимуна,

⁴ Б.Отгонхишиг, ⁵ Т.Үүрийнцолмон, ⁶ М.Батзаяа

¹ Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 28-р сургуулийн сургалтын менежер,

² Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 28-р сургуулийн багш нар,

Зорилго: Бага ангид “Хөшүүрэг, хялбар механизм” бүлэг сэдвийн шинэ хэрэглэгдэхүүн бүтээх

Зорилт:

- Бэлэн байгаа хэрэглэгдэхүүнээр судалгаат хичээл зохион байгуулах
- Шинэ хэрэглэгдэхүүн зохион бүтээж, турших
- Засаж сайжруулах

Практик ач холбогдол: Монгол хүүхдийн сэтгэхүйд тохирсон, хямд төсөр хөшүүргийг улс орон даяар хэрэглэж болох сайн талтай.

Түлхүүр үг: хөшүүрэг, тэнцвэр, зүй тогтол

Товч агуулга: V ангийн хөшүүрэг, хялбар механизм бүлэг сэдэвт “Хөшүүргийн тэнцвэрийн дүрэм нөхцөл” ээлжит хичээл багтдаг. Анх тус хичээл дээрх багшийн асуултыг судлах зорилгоор сууж, монгол хүүхдэд тохирсон хөшүүрэг буюу хэрэглэгдэхүүн хэрэгтэй болохыг олж харсан. Тэр цагаас хойш 7 цагийн хичээлийг хөшүүргээ сайжруулах зорилгоор зааж, шинэ хэрэглэгдэхүүн бүтээж чадсан. Энэ хугацаанд олон бэрхшээл тулгарч, өөрсдийн боломжоор асуудлуудыг тухай бүрд нь шийдэж байлаа. Жишээ нь гадна өнгөнөөсөө гоё сайхан харагдах хөшүүрэг байхаас гадна, хүүхдэд аюулгүй, хүртээмжтэй байх, хөшүүргийн тэнцвэрийн дүрэм нөхцөл алдагдахгүй байх нь хамгаас чухал гэдгийг мэдэж авсан. Нэг хичээлийг олон дахин заах нь багшийн арга зүйг зайлшгүй сайжруулж байдаг болохыг мэдлээ. Хэрэглэгдэхүүнтэй хичээл нь сурагчдын сонирхлыг татаж, үр дүнтэй сургалт болж байлаа. Судалгаат нь хичээл орчин үеийн багшид тавигдах шаардлагуудын хангаж өгөх үйл явц мөн гэж үзэж байна.

Хүүхэд нэг бүрийг өгүүлбэртэй бодлого бодуулж сургах нь

*Л.Болортунгалаг, С.Отгонбаяр,
Завхан аймгийн Цэцэн-Уул сумын ерөнхий боловсролын
сургуулийн багш нар*

Хүн бүр математикч байх албагүй гэж ярьдаг. Гэхдээ амьдралд өдөр бүр л ямар нэгэн асуудлыг шийдвэрлэх, тооцоолох, бодож үзэх шаардлага урган гарч байдаг. Иймээс аливаа асуудлыг зөв дараалалтай, цэгцтэй, хурдан шаламгай сэтгэн бодож тооцоолох чадвар хүн бүхэнд хэрэгтэй байдаг. Эдгээр чадварыг хөгжүүлэх нэг арга зам нь өгүүлбэртэй бодлогыг бодуулж сургах юм.

Гэтэл хүүхдүүд өгүүлбэртэй бодлогыг бодохдоо тийм ч дуртай биш байдаг. Хүүхдэд олон бодлогоос сонгож бодох боломж өгөхөд ихэнх нь өгүүлбэртэй бодлого бодохоос зайлсхийж байгаа нь харагдсан. Энэ нь тэд өгүүлбэртэй бодлогыг бодох нь хэцүү гэдэг ойлголттой мөн өгүүлбэрийг гүйцэт уншиж ойлгодоггүйтэй холбоотой. Энэ асуудлыг багш эцэг, эх, суралцагч хамтран шийдэх арга зүйг харуулахыг зорилоо.

Сэдэв сонгосон үндэслэл: Бага боловсролын математикийн хичээлд өгүүлбэртэй бодлого бодуулж сургах нь чухал юм. Өгүүлбэртэй бодлого бодох явцад сурагчдын унших, ойлгох, ярих, тооцоолох зэрэг олон чадвар хөгжиж байдаг. Сурагчид бодлого бодох арга барилыг эзэмшсэнээр дунд ахлах ангид математикийн хичээл болон хими, физик, биологи, газарзүй зэрэг олон хичээлд энэхүү чадвар нь хэрэглэгдэж байдаг. Гэвч хүүхэд бүр өгүүлбэртэй бодлогыг бодох чадвар сул байдаг нь багш бидний хувьд бэрхшээлтэй асуудал хэвээр байна. Иймд 1,2-р ангиас зөв арга барил эзэмшүүлэх зорилго нь энэхүү сэдвийг сонгох үндэслэл болсон.

Түлхүүр үг: Өгүүлбэртэй бодлого, зураглал, товч бичиглэл, хэмжих нэгж, олсон зүйлийн нэр

Хичээлийн санаа: Заах аргын нэгдлийн багш нар болон сургалтын менежертэй хамтран сурах бичиг болон шалгалтын сэдэвт анализ хийсний дараа сурагчдын өгүүлбэртэй бодлого бодох чадварыг нэмэгдүүлэх, зөв арга барил эзэмшүүлэх зорилгоор хичээлийн хөтөлбөрөө хамтран бэлтгэж боловсруулсан.

Товч агуулга: 2017 оны 3-р сард 2-р ангид энгийн ба нийлмэл бодлого бодох арга барил эзэмшүүлэх 3 цагийн хичээлийг багш нартай хамтран бэлтгэж заасан. Хичээл явуулахын өмнө сурагчдын бодлого бодох чадварыг тандаж судалгаа хийж түүний үр дүнг

бэлтгэл судалгаандаа тусгасан. Мөн хичээл бүрийнхээ төгсгөлд хэлэлцүүлгийг зохион байгуулан сайжруулж байснаас гадна 2 сарын ажлын төлөвлөгөө боловсруулан хэрэгжүүлж үр дүнг тооцож тайлагнасан.

№	Хийх ажил	Хугацаа	Хүрэх үр дүн
1.	Гарааны үнэлгээ тогтоох	3-р сард	Энгийн ба нийлмэл бодлого бодох чадварыг сурагч бүрээр гаргах
2.	Бэлтгэл судалгаа	3-р сард	Багш нар хамтран хичээлийн бэлтгэлийг хийж үр дүнг тооцсон.
3	Судалгаат хичээлийг заах	3-р сард	Хичээлээ бэлтгэн зааж дахин сайжруулсан.
4.	Бодлого төрөлжүүлэн бэлтгэж хувилах	3-р сард	Энгийн-10, нийлмэл-90 бодлого бэлтгэх.Нийлбэр, ялгавар, үржвэр, ногдвор олох зэрэг бодлогыг сурагчдаар бодуулж чадваржуулах
3.	Эцэг эхчүүдэд сургалт хийх	3-р сард	Бодлого бодох алхамууд болон бодлогын төрлүүдээр сургалт явуулснаар гэрийн даалгавар хийлгэхэд дөхөм болно.
5.	Эцсийн үнэлгээ хийх	4-р сард	2-р шатны 50 бодлогын хүрээнд анализ хийж дүгнэлт гаргах
6.	Тайлан	4-р сард	Сурагчид өгүүлбэртэй бодлого бодож чадваржсанаа эцэг эхчүүддээ тайлагнах

Хичээлийн эхлэл хэсгийн шийдэл: Энгийн бодлого бодуулах арга барил эзэмшүүлэх зорилготой. Сурагчид хосоор ажилласан.

Багш сурагчдад бодлогын өгүүлбэрийг тараан өгч уншуулсан. Уншиж ойлгосны дараа бодлогын өгөгдөлд гарсан зүйлүүдийг зургаар өгч хосоор нь цаасан дээр наалгасан. Эндээс ажиглалт хийхэд хос болсон сурагчдын 6 хос буюу 66% нь зөв байрлуулан нааж 3 хос буюу 44% нь буруу байрлуулсан байсан.

Буруу байрлуулан наасан сурагчид нь бодлогын өгүүлбэрийг сайн ойлгоогүй байсан. Багш өгүүлбэрийг сайн уншиж ойлгоход нь чиглүүлсэн.

Энэ хичээлийг заахын тулд хамтран бэлтгэл судалгааг хийж 3 цагийн хичээлийг бэлтгэж заахаас гадна сурагчдыг чадваржуулах зорилгоор 2 сарын хугацаанд хийх ажлаа төлөвлөн хийсэн. Энэхүү ажилд эцэг эхчүүдийг мөн идэвхтэй оролцуулсан.

Хичээлийн өрнөл хэсгийн шийдэл: Сурагчдаар өөрсдийн хийсэн зураглалыг нь дэвтэрт бичиглэл болгон хийлгэж багшийн асуултаар чиглүүлсэн.

- Бодлогын нөхцөлд юуны тухай гарсан бэ?
- юу юу хэдэн ширхэг байна ?
- Юу мэдэгдэхгүй байна вэ?
- Яаж олох вэ?

Зарим сурагчид зураглалыг дэвтэртээ бичиглэл болгохдоо алдаатай хийсэн байгаа нь ажиглагдаж байсан. Үүнийг багш тухай бүрд нь чиглүүлж засаж байлаа.

Зураглал, бичиглэлийг хийсний дараа сурагчид бодолтыг дэвтэртээ хийсэн. Нийт сурагчдын 14 буюу 77% нь бодож 4 сурагч бодолтыг буруу хийсэн байсныг багшийн тайлбар чиглүүлгээр зассан.

Хичээлийн төгсгөл хэсгийн шийдэл: Сурагчдаар бодсон бодолтыг тайлбарлуулан ярилцсан. Ихэнх сурагчид бодолтоо бусдадаа тайлбарлаж байсан бол зарим сурагчид зөв бодсон боловч тайлбар хийсэнгүй. Дээрх арга зүйгээр энэ хичээл дээр 2 бодлогын бодсон. Сурагчдаас хичээлийн төгсгөлд хичээл хэр сонирхолтой байсан бэ?, дараагийн хичээлээр юу хийхийг хүсэж байгааг асуухад

- Зураг наах сонирхолтой байна
- Дараагийн хичээлээр нааж, зурж өгүүлбэртэй бодлого бодмоор байна гэж хариулж байсан.

Хэлэлцүүлэг: Хичээл заасан болон ажиглалт хийсэн багш нар хамтран хичээлийн дараа хэлэлцүүлэг хийж дахин сайжруулах саналаа нэгтгэсэн.

Багш нараас гарч байсан нийтлэг санал:

- Бодлогын өгүүлбэрийг сайн ойлгуулах 2 ангид багш дахин уншиж өгөх
- Өгүүлбэрийг төсөөлүүлэн бодуулах
- Зураглал бичиглэл хийх
- Бодолтыг гүйцэтгэх
- Бодолтыг тайлбарлуулах
- Дараагийн хичээлээр хос бүрд өөр өөр бодлого өгч бодуулах зэрэг саналууд гарсныг дараагийн хичээлийн хөтөлбөртөө тусган хэрэгжүүлсэн.

Дүгнэлт: Яагаад сайн хичээл болсон бэ? Сурагчид бодлого бодох арга барил сайн эзэмшээгүй нь тэдэнд тулгарч байсан гол бэрхшээл байсан юм. Иймд энэ бэрхшээлийг арилгаснаар хүүхэд бүрт болон ангийн сурлагын чанарт ахиц гарсан. Мөн багш бид

өгүүлбэртэй бодлого бодох явцад сурагчдын олон чадварууд давхар хөгжиж байгааг олж харсан.

- Сурагчид бодлого бодох аргаа эзэмшсэн учраас сонирхолтой идэвхтэй болсон
- Ангидаа өдөр бүр өгүүлбэртэй бодлогын цагтай болсноор сурагчдын бодлого бодох чадвар нэмэгдсэн.
- Сурагч бүр бодлогын дэвтэртэй болсон.
- Өгүүлбэртэй бодлого бодох явцад сурагчдын унших, бичих, өөрийгөө илэрхийлэх чадвар ч бас хөгжиж байсан.
- Зарим ахицтай сурагчдыг өөр төрлийн бодлого гүнзгийрүүлэн бодуулж байна.

Математикийн хичээлд хөтлөн чиглүүлэх аргыг хэрэглэсэн үр дүн

¹М.Ариунзаяа, ²Ц.Оюунболор, ³О.Урангоо, ⁴О.Оюунтуяа

¹Дархан-Уул аймаг, Дархан сум, Шинэ Алхам сургуулийн багш нар,
³Дархан-Уул аймаг, Дархан сум, Од цогцолбор сургуулийн багш нар,

Зорилго: Хоёрдугаар ангийн математикийн хичээлийн нэг хэсэг юмсын байршил хөдөлгөөнийг тодорхойлох ухагдахууныг оновчтой аргыг сонгон үр дүнтэй явуулах боломжийг илрүүлэх

Судалгааны загвар хандлага: II ангийн математикийн хичээлээр “Юмсын байршил хөдөлгөөнийг тодорхойлох” нэгж хичээлийг “Найздаа туслацгаая” сэдвээр арга зүйн сайжруулсан судалгаат хичээлийг явуулсан.

Судалгааны үр дүн: Хичээл бүхэн сэдвээс өөр нэртэй

- Сурагчдын нас сэтгэхүйн онцлогт тохируулан ээлжит хичээлийн нэрийг сонирхол татахуйц өгөх нь тэндий сурах эрмэзлэийг төрүүлсэн.
- Тухайн шинжлэх ухааны хэллэгийг сурагчдад ойр үгсээр ойлгуулан цаашид тулгуур дохио ашиглан мэдүүлсэн.
- Суралцангаа тоглосноор ялгавартай ойлголтыг хүүхэд хүүхдээсээ суралцаж эргэлзээгээ арилгаж чадсан.

Практик ач холбогдол: Сурагчдын өөртөө итгэх итгэлийн гал бадарч хамтран суралцах өрнөл ихэссэн.

Шинэлэг тал: Сурагч сурагчаасаа суралцах нь тэндний сэтгэл зүйн таатай орчин бүрдүүлж чадсан.

- Өөрийн мэддэг үгсээрээ дамжуулан мэдлэг бүтээж түүнийгээ тоглонгоо ахиулсан.

Товч танилцуулга:

Бага боловсролын хоёрдугаар ангийн математикийн хичээлийн хүрээнд юмсын байршил хөдөлгөөнийг тодорхойлох хичээлийг “Найздаа туслацгаая” сэдвээр хөтлөн чиглүүлэх аргаар хичээлийг зохион байгуулж, хичээлийн судалгааны үнсэн алхам (Хичээлийн төлөвлөлт /бэлтгэл судалгаа/- Хичээл заах, ажиглах- Хичээлийг хэлэлцэх)-ны дагуу хийсэн судалгаат хичээл (Судалгаат хичээл бол хичээлийн судалгааны үндсэн нэгж юм. Хичээлийн судалгааны 3 алхмыг нэг удаагийн ээлжит хичээлд буулгаж хэрэгжүүлсэн судалгааны нэгж)-ийн үр дүнг танилцуулбал:

Дархан-уул аймгийн Дархан сумын Шинэ алхам сургуулийн М.Ариунзаяа багштай 2а ангийн 25 сурагчийг хамруулан, 3 удаагийн судалгаат хичээлийг 2018.09.24 - 10.05-ныг дуустал хугацаанд зохион байгуулсан.

“Судалгаат хичээл”-ийг зааж хэлэлцүүлгийн үр дүнд сайжруулсан зарим сайжруулалт

Хүснэгт 2

Хичээлийн бүтэц, үе шат	Хичээл 1	Хичээл 2	Хичээл 3
Анги зохион байгуулалт	Анги нийтээр зохион байгуулсан. Сурагчдыг бүрэн хамруулсан боловч цагийн алдагдал гарсан.	Хүүхэд болгоныг оролцуулсан боловч сонсох байдал дээр сул байсан. Хичээлийн дэгийг төлөвлөсөн боловч дуу чимээ ихтэй байсан. Бусдыг сонсоход бэрхшээлтэй байсан.	Хүүхэд бүрийг оролцуулсан бөгөөд тайлбарыг хэлэх сурагчдыг гар өргөж ярихаас илүү оролцох сурагчид босож зогсоод ижил санаа гарсан тохиолдолд сурагчид сууснаар хичээл их тааламжтай орчинд бусдыг сонсох байдал илүү давуу болсон.

Сэдэл- жүүлэлт	Хөдөлгөөнт үзүүлэнг цахимаар үзүүлэнгээ заасан боловч шууд мөр, баган гэхэд сурагчдын ойлголт эрс буурсан. Тиймээс буцаж тайлбарлаж цаг алдсан.	Найздаа зам зааж туслах зорилгоор хөдөлгөөнийг хийж хаягийг нь олж өгсөнөөр байршлыг тодорхойлж байгаа боловч багшийн сурагчдаас асуух асуултыг оновчтой болгох ёстойг хүүхдийн үгнээс засан цааш үргэлжлүүлсэн.	Бид найздаа яаж туслах вэ? -зам заах -явах замыг зуруулах - хаягийг тодорхойлох гэсэн дараалал тогтоосноор цаг алдахгүйгээр заагдсан.
Мэдлэг бүтээлгэх	Байршлыг тодорхойлоход мөр баганаа мэдэхгүйгээс АЗ-ыг ЗА гэж хэлж түүнийг засах арга их хүндэвтэр болсон.	Мөрийг орц, баганыг давхар гэж ярилцсанаар амьтдын байршлыг маш сайн тогтоож бичиж байсан боловч математик хэллэгээр тусгах тал дээр дутмагшилтай байсан.	Багш тулгуур дохио ашигласнаар тайлбарлан ярихад асуудал гараагүй.
Мэдлэгээ бататгах	Сурах бичиг дээр дасгалуудыг ашигласан боловч даалгаврын ангилалд анхаараагүй улмаас маш их цаг авсан. № 133	Сурах бичгийн №130-ыг хийлгэсний дараа №129 рүү оруулах нь илүү давуу байсан.	Сурагчдын сонирхолд нийцүүлэн №133-ыг ажиллуулснаар маш сайн бататгал болсон.
Үнэлгээ	Сурагчдын хичээлд оролцож буй сурагчдын тоо бага ба бусад сурагчдыг үнэлэх аргыг тодорхойлоогүй.	Сурагчдын дэвтрийг хураан авч үнэлнэ гэсэн төлөвлөлт байсан боловч хүүхэд гэртээ хариад өмнөхөө бататгах байдлыг харгалзаагүй.	Сурагчдыг цагаан самбарт байршил болон хөдөлгөөнийг тодорхойлсон байдалд үнэлгээ хийх илүү хялбар байсан.
Дүгнэлт	Дүгнэлт хийх цаг гараагүй.	Самбарт төлөвлөлт анхаараагүй тул дүгнэлт гарч чадаагүй.	Сурагчид хичээлийн сэдвийн нэрэнд тулгуурлан самбар дээр зүйлийг ажиглан хичээлээ дүгнэсэн.

Дүгнэлт:

1. Юмсын байршил, хөдөлгөөнийг тодорхойлох сэдэвт холбогдох онолын судлагдахууны хүрээнд:
 - Мэргэжил нэгт багш нарын заахад хүндэвтэр сэдвийг сонгон авч 7 настай сурагчдад энгийн хэрэглэгдэхүүнээс гадна тэдний хамгийн ойр үгсээр энгийн хүүхдэд тохирсон хичээлийн гарчиг өгөх нь тэдгээрийг хөтлөн чиглүүлэхэд их нөлөө үзүүлсэн байдлыг жагсаалтаар харуулсан нь багш нарт энэ ухагдахууныг олон арга байдлыг нэг дороос харах, сургалтын үйл ажиллагаанд хэрэгжүүлэх боломжтой болох
 - Мөн хүснэгтийг ашиглан заах нь нийтлэг арга зүй мэт харагдаж байгаа боловч математик үг хэллэгт сургахын тулд заавал энгийн үгсийг тулгуур үгээр сольж буй байдлыг ажиглуулах нь илүү чухал гэдгийг онцлон авч үзлээ.
2. Хичээлийн судалгааны нэг хэсэг болох судалгаат хичээлийг зохион байгуулснаар багшлахуйн арга зүйд суралцсан сайн алхмын нэг болсон.
3. Судалгаат хичээлийнхүрээнд энгийн үгээр хөтлөн чиглүүлэх аргыг хоёрдугаар ангийн математикийн хичээлд ашиглаж болох аргазүйн хувилбарыг боловсруулж, хэрэгжүүлсэн нь үр дүнтэй болсон гэж дүгнэж байна.

Процент сэдвийг заах арга зүй

¹С.Болормаа, холбоо барих утас: 96646576, ²А.Бямбасүрэн

¹Улаанбаатар, Лаборатори 20-р сургууль бага ангийн багш,

²Улаанбаатар, Лаборатори 20-р сургууль сургалтын менежер,

Зорилго: Энэхүү илтгэлээр сурагчдад сонирхол татахуйц хэрэглэгдэхүүнийг ашиглан процент сэдвийг хялбар аргаар ойлгуулж болох арга зүйг танилцуулна.

Судалгааны загвар хандлага: Хичээлийн бэлтгэл судалгааны хүрээнд 5-р ангийн математикийн агуулгын цөм хэсэг гэж хэлж болох математикийн хичээлийн процент сэдвийг заах арга зүйг судлан засан сайжруулж заасан хичээлүүдийн судалгааг толилуулж байна.

Судалгааны үр дүн: Энэхүү судалгаагаар сурагчид процентийн бодлого бодох аргад суралцсанаар сурсан аргаа ашиглан богино хугацаанд сэтгэх чадвар, гүйцэтгэлийн тоо ба чанар, хурд сайжирна. Математик хэл, хэллэгээр тайлбарлах, нотлох буюу өөрийгөө

илдэрхийлэх чадвар сайжирна. Багш сурагч нэг бүрийн ахицыг үнэлэх боломжтой болно.

Судалгааны практик ач холбогдол: Энэхүү арга зүй технологийг туршин хэрэгжүүлэхэд бага ангийн бүх багш ашиглах боломжтой.

Судалгааны шинэлэг тал: Хүүхэд нэг бүрийн хөгжлийг дэмжсэн энэхүү сургалтын технологи нь сурагчдын хийх явцдаа суралцах, чадваржих, хөгжих нөхцөл боломжийг бүрдүүлдэг. Энэхүү аргазүй технологийг хичээлийн судалгааны арга зүйд тулгуурлан зохион байгуулж

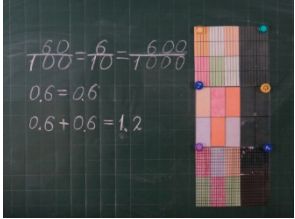
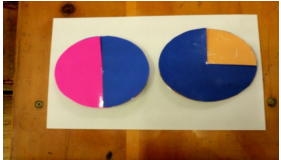
1. 4, 5-р ангийн агуулга болох энгийн ба аравтын бутархайгаар эзэмшсэн бүх агуулгыг сэргээн сануулах, давтах боломжтойгоороо шинэлэг
2. Жил бүр 5-р ангид “Процент” сэдвийг заан хөтөлбөрийг засан сайжруулан туршилтын үр дүнг тооцон жил бүр багш авч ашиглахад бэлэн байдаг бөгөөд тасралтгүй үргэлжлүүлэн амжилттай зохион байгуулж байгаагаараа шинэлэг юм.

Түлхүүр үг: Судалгаат хичээл, хичээлийн судалгаа, процентийн ойлголт, арга зүй технологи, хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх

Товч агуулга: “Процент” гэсэн сэдвийг самбарт бичиж, сурагчдаас хэрхэн мэдэх талаар өмнөх төсөөллийг авснаар хичээлээ эхлэх анхны сэдлийг бий болгосон. Ангийн сурагчдыг багаар зохион байгуулж баг дотроо өгөгдөл дээр ажиллах ярилцах даалгавар өгч ажиллуулаад, ангийн сурагчид дугуйланд хамрагдсан тоог энгийн ба аравтын бутархайгаар илэрхийлүүлэн хичээлийн бэлтгэл судалгааны хүрээнд 5-р ангийн математикийн агуулгын цөм хэсэг гэж хэлж болох аравтын бутархай, энгийн бутархай, өгөгдөлтэй ажиллах мэдлэг чадварыг сэргээн сануулж, бататгасны үндсэн дээр “Процент” сэдвийг заах арга зүйг судлан сайжруулж заасан хичээлийн судалгааг толилуулж байна.

Энэ хичээлийн хэрэглэгдэхүүн нь 1-5-р ангийн математикийн хичээлд ашиглах боломжтой.

Үүнд: Суралцагчдад тарааж өгсөн “Баганан диаграммыг материал нь 1-5-р ангид өгөгдөлтэй ажилласнаар орж ирлээ.

Хэрэглэгдэхүүн	Анги	Агуулгын залгамж холбоо
5-ын "А" ангийн 40 сурагчдаас дугуйланд хамрагджээ. 	1-5-р анги	Өгөгдөлтэй ажиллах
	1-р анги	1-100 хүртэлх тоог унших бичих, жиших, нэмэх, хасах
	2-р анги	1000 хүртэлх тоог унших бичих, жиших, нэмэх, хасах
	3-р анги	Энгийн бутархай
	4-р анги	Энгийн ба аравтын бутархай, тэнцүү бутархай
	5-р анги	Энгийн ба аравтын бутархай, процент
	1-р анги	Тэнцүү хуваах
	2-р анги	хагас, тал, хагасын хагас, талын тал
	3-р анги	Юмсын 2,3,4,5,6,8,10 хуваалт
	4-р анги	Холимог бутархай
	5-р анги	Процент

2015 онд 5 дугаар ангид анх энэ хэрэглэгдэхүүнээ хэрэглэж заахад ангийн сурагчид 40 минутын ээлжит хичээл дээр ямар ч хоцрогдолгүй 100% ойлгож байсан тул цааш үргэлжлүүлэн энэ арга зүйгээр заах боломжтой юм байна гэсэн санааг авсан. Энэ санааг хэрэгжүүлж 2017 оны 5-р ангийн 6 бүлэгт заалаа. Заахад эхний 40 минутад "Процентийг бутархайд шилжүүлэх, бутархайг процентод шилжүүлэх" агуулгыг зааж, дараагийн 40 минутад "Процентын үндсэн 3 бодлогыг зааж өргөжүүлсэн. Мөн ээлжит хичээл дээр цахим хэрэглэгдэхүүн нэмж оруулахаас гадна баг доторх хүүхдийн тоог цөөрүүлсэн.

2018 оны 5-р ангийн 5 бүлэгт заагдаж заасан анги бүрд

хичээлийн засан сайжруулалтаа хийж энэ хичээлийг заахад сурагчдын олон цөөн нь хамааралгүй болох нь харагдсан.

Музейг сургалтад ашиглан сурагчдын ажиглах, тэмдэглэх чадварыг нэмэгдүүлэх нь

¹Ц.Нарантуяа, ²Д.Алтантуяа, ³Да.Мөнхцэцэг, ⁴Б.Мөнхцэцэг, ⁵Б.Сарангэрэл

¹Улаанбаатар, Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх институтийн арга зүйч,

²Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 115-р сургуулийн сургалтын менежер,

³Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 115-р сургуулийн сургалтын багш нар,

⁵Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 84-р сургуулийн сургуулийн багш,

Зорилго: Музей үзэх явцдаа өгөгдсөн чиглэлийн дагуу тэмдэглэл хөтлөх замаар сурагчдын ажиглах, тэмдэглэх чадварыг нэмэгдүүлэхэд чиглэнэ.

Судалсан арга хэлбэр: Музей нь амьдралд ойрхон, суралцагчдын олон талын мэдлэгийг системчлэн хөгжүүлэх боломжтой сургалтын объект гэж үзлээ. Сургалтын энэ агуулгаар сурагчдад хүрээлэн буй орчин ертөнцийг илүү ихээр биечлэн мэдэх, өөр бусадтай ярилцаж, хэлэлцэн харилцдаг болгоход илүү анхаарч тэдэнд ашиглах зүйлсийн чиглэлийг тодорхой өгч үзсэн харсан зүйлээ дараа нь хэлэлцэх боломж олголоо. Өөрөөр хэлбэл музейд очиж үзэх нь уншихаас, сонсохоос илүү үр дүнтэй гэдгийг мэдрүүлэхийн тулд сонгож авсан орчноос суралцах, үзсэн харсан зүйлээ ажиглах тэмдэглэх замаар тодорхой мэдлэгийг олгоход чиглэгдсэн болно.

Судалгааны үр дүн: Сурагчид чиглэлийн дагуу ажиглалт хийгээд ажигласан зүйлээ тэмдэглэж ирснээр илүү нухацтай үзэх, үзсэн харсан зүйлийнхээ дагуу ярилцах, зохион найруулж бичих чадвар их нэмэгдсэн байлаа. Бид бага сургуулийн 4,5-р ангийн 6 бүлгийн сурагчдыг сонгон авч үлэг гүрвэл, байгалийн үзэсгэлэнт газруудын талаар зохион бичлэг хийлгээд, Богд хааны ордон музей, Улаанбаатар хотын музейг чиглэл өгч ажиглалт хийж ирсний дараа дахин ярилцлага хийх, зохион бичлэг хийх байдлаар ажиглалтын үр дүнд өөрчлөлт гарсан эсэхийг дүгнэн үзэхэд маш их өөрчлөлт дэвшил гарсан байсан тул тодорхой чиглэлийн дагуу тэмдэглэл хөтлөх ажлын хуудсан дээр ажиллуулснаар сурагчдын ажиглах чадварт эерэг өөрчлөлт гарч байлаа.

Практик ач холбогдол: Сурагчдын ажиглах, ажиглаж харснаа

тэмдэглэх, дүгнэх чадвар нэмэгдэхийн зэрэгцээ, музейг үзэхийн ач холбогдлыг ойлгодог, дүгнэдэг, музей үзэхийн тулд юу хий гэж буй үйлээ тооцоолдог, тэдгээр үзмэрийг хайрлах хамгаалахад сургахад чиглэнэ.

Шинэлэг санаа: Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа нь олон төрлийн арга зүйн хувилбарыг багш өөрөө сонгон хөтөлбөртөө тусгаж хэрэгжүүлэх боломжтой. Тухайн ангийн сурагчдын нас сэтгэхүй, танин мэдэхүйн онцлог болон уг хичээлийн онцлогт нийцүүлэн сургалтын ерөнхий болон нэгж аргуудыг өргөн ашиглана. Багшийн сургалтад хэрэглэж буй арга нь сурагчдыг бүтээлч үйл ажиллагаанд тулгуурлан мэдлэг бүтээлгэх, таамаглал дэвшүүлэх, эргэлзээ төрүүлэх улмаар бусдыг сонсож өөрийгөө илэрхийлэх, харилцан ярилцаж, санал бодлоо солилцох боломжийг олгоно. Тиймээс ч зөвхөн анги танхимд бус бусад өөр арга хэлбэр ашиглах замаар сурагчдын ажиглах, тэмдэглэх чадварыг нэмэгдүүлэх чухал юм.

Түлхүүр үг. ажиглалт, тэмдэглэл, үзмэр

Товч агуулга: Бид хичээл сургалт явуулахдаа “Гадаа байдаг шүү, тэнд л байдаг гэнэ лээ” гэдэг байдлаар бус тэдэнд байгаль орчинд сургалт явуулах боломжийг бүрдүүлэх гэдэг л илүү чухал байна. Сурагчид номноос, видео бичлэгээс олж харсан мэдлэг, мэдээллээ бодитоор барьж, харж, үнэрлэж, ажиглаж, хийж гүйцэтгэх, туршилтаараа нотлох нөхцөл бололцоог тэдэнд олгох хэрэгтэй. Мэдээж төрөл бүрийн талбайд хичээл сургалтаа хөтлөн явуулдаг бол сурагчид маань илүү ихийг мэдэрч ойлгоно. Тийм нэг боломж нь музейг сургалтад ашиглах гэж үзлээ. Эхлээд бага боловсролын мэргэжил дээшлүүлэх үндсэн сургалтад ирсэн эхний жилийн 630 багшид музей үзүүлэхдээ ажиглалтын тодорхой чиглэл өгдөг үү. Чиглэл өгч ажиглалт, тэмдэглэл хөтлөх нь сурагчдын ямар чадварыг нэмэгдүүлэх боломжтойг тандаж БГД-ийн 20-р сургуулийн музейг үзэх дадлага хийлгэлээ. Музей үзэхдээ өгөгдсөн чиглэлийн дагуу ажиглалт хийлгэж тэмдэглэл хөтлүүлж, чиглэл өгч ажиглалт тэмдэглэл хийлгэх нь ямар үр дүнд хүрч буйг ярилцаж дүгнэлт гаргалаа. Үүний дараа сургалтад суусан багш нартай хамтран 115-р сургууль, 84-р сургуулийн 4,5-р ангийн сурагчдаас тодорхой анги бүлгийг сонгон авч сурагчдыг музей үзүүлэхдээ тодорхой өгөгдсөн чиглэлийн дагуу ажиглалт хийж тэмдэглэл хөтлөх ажлын хуудсыг урьдчилан боловсруулж үр дүнд анализ хийлээ.

Хүүхдийн сонирхолд түшиглэн хөгжүүлэх боломж

Ц. Одончимэг,

Говьсүмбэр аймаг, Шивээговь сумын ЕБС-ийн бага ангийн багш

Суралцагчдын суралцах арга, багшийн багшлах арга зүйд ихээхэн өөрчлөлт хийж, анги танхимын бодит нөхцөлд явагдаж байгаа хичээлүүдэд хэрэглэгдэж, үр өгөөжөө өгөх шинэ арга зүйг бүтээх, шаардлагын дагуу Монгол Улсын БСШУЯ нь Японы Жайка байгууллагатай хамтран “Сурагчдын суралцахуйг дэмжих арга зүйн хөгжил” (2006-2009) “Багшлах арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхчүүлэх нь” (2010-2013) төслийн хүрээнд зохион байгуулагдсан үйл ажиллагааны нэг хэсэг болох сайн дурын мэргэжилтэн багштай хамтран ажиллаж, хамтын үйл ажиллагаанд түшиглэн хийсэн хичээлийн судалгааны үр өгөөж, тухайн үйл ажиллагаа нь багш нарын хөгжилд нөлөөлсөн байдал, заах арга зүйд гарсан шинэчлэл зэрэг нь цаашдын үйл ажиллагаанд хэрхэн нөлөөлснийг өөрийн зүгээс дүгнэлээ.

Бидний хамтын үйл ажиллагаанд түшиглэсэн хичээлийн судалгааны үйл явц нь багшийн багшлах арга зүйн хөгжилд нөлөөлж буй байдлыг илэрхийлж, тухайн үйл явцаас багш, суралцсан арга, технологио баяжуулан өөрийн болгож, сурагчдын чадварыг дэмжих сургалтыг хэрхэн зохион байгуулсан, үр дүнг судлан дүгнэлт хийсэн.

Хичээлээс гадуурх үйл ажиллагаа нь “Суралцагчдийн эзэмшсэн мэдлэг, чадварыг хэрэглэх, бататгах, баяжуулах, өөрийгөө танин мэдэх, нээн илрүүлэх, хөгжих боломжыг нээсэн, идэвхтэй үйл ажиллагаа байна. гэж заасны дагуу хичээлийн судалгааны явцад суралцсан арга технологийг баяжуулан боловсруулж, ангийн нийт сурагчдад “Миний бүтээлийн утга” дүрслэх урлагийн дугуйланг хичээллүүлсэн нь сурагч нэг бүрийг хамруулах боломжтойгоос гадна, хүүхдийн дуртай зүйлээр нь дамжуулан бусад хичээлийн чадварыг дэмжих зорилго тавин хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагааны явц, үр дүнг судлан, танилцуулж байна.

ХЭЛ, НИЙГМИЙН УХААНЫ САЛБАР

"Анхааралтай сонсох арга"-аар сонсох, ярих, бичих чадварыг хөгжүүлэх нь

¹Ж.Цэрэндолгор, ²Я.Алтанцэцэг, ³Ц.Ариунтуяа, ⁴Ө.Одмандах
^{1,2,3,4}Дорнод аймаг Хэрлэн сумын 12 дугаар сургуулийн багш

Зорилго: Монгол хэлний хичээлээр сонсох, ярих, бичих чадварыг дээшлүүлэх зорилгоор туршин хэрэгжүүлж буй арга зүй, туршлага, судалгааны явцад сурагчдад гарч буй өөрчлөлт, үр дүнг танилцуулахад оршино.

Судалгааны загвар \арга зүй\ хандлага: Шавь нарынхаа чадваруудыг хөгжүүлэхдээ:

1. Тулгуур үгсийг сонсгон чээжээр бичүүлэх
2. Тулгуур үгсийг сонсгон эх зохион бичүүлэх
3. Тулгуур үгсийг ашиглан таамаглал дэвшүүлэх, хэрэглэгдэхүүн ашиглан эх зохиолгох Тулгуур үгийг ашиглан "Анхааралтай сонсох" аргаар хүүхэд бүрийн сонсох, ярих, бичих чадварыг ахиулна.

Судалгааны үр дүн: Судалгаат хичээлийн явц, үйлийн судалгааны үр дүнгийн үзүүлэлтийг хичээлд ажиглалт хийсэн багш нарын хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл, хичээл заасан багшийн ажиглалт, судалгаагаар дараах дүгнэлтийг хийж байна. Сонсох чадварыг хөгжүүлснээр:

- Сурагчид 100% анхаарлаа төвлөрүүлж сурсан ба богино хугацаанд олон үгийг тогтоох чадвар ахисан. Ямар ч шүлгийн 4 мөрийг 3-4 удаа уншуулахад чээжилдэг болсон.
- Бичих чадварыг хөгжүүлснээр, түлхүүр үг сайн чиглүүлэг болж байсан учир ангийн сурагчдын 56-64% нь хурдтай сэтгэж бичдэг болсон. Энэ аргаар эх зохион бичүүлэхэд сурагчид 100% хүүрнэмж эх бичиж байсан нь багшийг хүүрнэмж эх зохион бичүүлэх өөрийн гэсэн аргатай болоход хөтөлсөн.
- Ярих чадварыг хөгжүүлснээр, сурагчдын 46% нь сайн, 29% нь сайжирсан, 25% нь сайжирч байгаа бөгөөд 2-3 минутын хугацаанд төсөөлөн, уялдаа холбоотой, дэс дараалалтай зохион ярьдаг болсон. \Хавсралт-2\

Практик ач холбогдол: Монголчууд эртнээс сонсоод тогтоох чадварыг чухалчлан үздэг байсан нь түүхээс харагддаг. Энэ нь

“Хэлэх үг элчийн аманд” гэсэн эртний үгнээс тодорхой. Анхааралтай сонсох, сонссоноо тогтоох, тогтоосноо өөртөө итгэлтэйгээр ярих, бичих чадвартай болгоход энэхүү арга нь зохих үр дүнгээ өгч байна.

Шинэлэг санаа: Тулгуур үгүүдээр дамжуулан сонсох, эдгээр үгсээ ашиглан зохион ярих, бичих чадварыг ахиулах, хөгжүүлэх боломжтой юм.

Түлхүүр үг: Тулгуур үг, Сонсох, ярих, бичих чадвар

Товч агуулга:

Тулгуур үгээр дамжуулан сонсох, ярих, чадварыг хөгжүүлэхдээ энэхүү аргыг судалгаат хичээлдээ буулган ашиглав. Үүнээс багшийн заах арга зүй, сурагчдад илэрч байгаа ахиц, үр дүнг тооцон танилцуулж байна.

Үүнд: 2015-2016 оны хичээлийн жилээс эхлэн судалж хэрэгжүүлсэн бөгөөд бдугаар ангид “Өөрийгөө танилцуулан ярих нь”, “Хэрэглэгдэхүүн ашиглан ярьж бичих”, гэх мэт судалгаат хичээлийг зааж туршин, засан сайжруулан, аймгийн хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлсэн байна. Бид:

1. Сурагчдынхаа сонсох чадварыг хөгжүүлэхэд анхааран хичээл бүрийнхээ өмнө 9-10 үгийг сонсоод хэрхэн тогтоосонд анализ хийн ажиллахад 2-3 удаагийн сонсох даалгаврыг гүйцэтгэсний дараа сурагчдын сонсох чадварын ахиц 25-40% хувьд хүрсэн.
2. Тулгуур үгээр дамжуулан сонсох чадварыг хөгжүүлэхэд ахицтай байсан учир таамаглан ярих чадварыг хөгжүүлэхийг зорьсон. Тулгуур үгээр таамаглан яриулах нь сурагчдад ихээхэн дөхөмтэй байсан хийгээд нэг талаар төлөвлөлт болж байв.
3. Тулгуур үгийг ийнхүү ашиглахад хичээлийн сэдэлжүүлэлт, дүгнэлт хэсэгт ашиглахад боломжийн байлаа.

Бид монгол хэлний хичээлээр сурагчдад эх зохион бичүүлэхдээ сэдэв өгөөд бич гэсэн даалгаврыг өгдөг. Харин ихэнх хүүхдүүд юу бичихээ мэдэхгүй суусаар байдаг. Тэгвэл энэхүү арга 6-р ангийн сурагчдыг хүүрнэмж эх зохиоход хөтөлж байна гэсэн дүгнэлтэд хүрлээ. Тулгуур үгийг ашиглах нь сонсох, таамаглан ярих, бичих, бичсэнээ засан сайжруулах гээд олон чадварыг хөгжүүлэхэд түлхэц болж байна. Иймээс “Нэг сумаар 2 туулай буудах” боломж бидэнд байна.

“Уран зохиолын хичээлээр суралцагчдын мэдээлэл боловсруулах чадварыг хөгжүүлэх нь”

¹О.Байгальмаа, ²С.Отгондорж

^{1,2}Шинэ Үе сургуулийн монгол хэл, уран зохиолын багш

Зорилго: Зохиолыг уншаад дүрийн зан төрхийг судлан шинжилж, нэгтгэн дүгнэх аргаар зохиолын дүрээс үлгэр авч харьцуулан эргэцүүлэх чадварын хөгжлийг дэмжсэн үйл ажиллагааны үр дүнг танилцуулж байна.

Судалгааны загвар \арга зүйн\ хандлага: Суурь боловсролын уран зохиолын хичээлийн “Туужид юу өгүүлэв?” нэгж хичээлийн “Туужийн гол дүрийн зан төрхийг тайлбарлах” ээлжит хичээлийн бэлтгэл судалгааны хүрээнд дүрийн зан төрхийг судлан шинжлэх аргаар мэдээлэл боловсруулан зохиолын дүрээс үлгэр авч өөртэйгөө харьцуулан эргэцүүлэх чадвар олгох хичээлийн хэрэглэгдэхүүн, агуулга, арга зүйг сайжруулсан хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлсэн болно.

Судалгааны үр дүн: Суралцагч зохиолыг уншаад олон төрлийн мэдээллээс сонгох, асуудлыг илрүүлэхийн тулд анхааралтай ажиглах, мэдээллийг цуглуулж түүндээ анализ хийн, дүгнэлт гаргах бусдын үзэл санаанд хүндэтгэлтэй хандах, боломжит хувилбаруудыг таамаглаж үзэх, нэгдсэн дүгнэлт гаргах зэрэг суралцахуйн аргаар зохиолын дүрийг шинийг эрэлхийлэгч, өргөн мэдлэгтэй, сэтгэгч, үзэл бодлоо зөв, чөлөөтэй илэрхийлэгч, бусдын үзэл бодолд хүндэтгэлтэй хандагч, дүгнэн бодогч” болохыг баталснаар хэрэгцээт мэдээллийг зорилготойгоор боловсруулан дүгнэлт гаргасан. Ингэснээр аливаа зохиолыг уншаад гол дүрийн хийсэн үйлдэл,хэлсэн үг, бодсон бодлоос ямар зэрэг зан чанартай, ямар яадвартай дүр болохыг задлан шинжээд өөртэйгөө харьцуулан жиших дүгнэлт гаргах чадварт суралцсан.

Ач холбогдол: Дүрийн зан төрхийг тодорхойлохдоо ангийг 3, 3 гишүүнтэй баг болгон зохион байгуулж зохиолоос 1-р гишүүн дүрийн хийсэн үйл, 2-р гишүүн хэлсэн үг, 3-р гишүүн бодсон бодлыг шүүн уншаад гол дүрийн зан төрхөөс 6 сайн чадварыг олж харснаар өөртөө эргэцүүлэл хийж харьцуулан дүгнээд хичээлийн төгсгөлд энэ хичээлээр өөрийнхөө дээрх чадваруудыг хэрхэн хөгжүүлснээ эргэцүүлэн дүгнэнэ. Ингэснээр зөвхөн дүрийн зан чанарыг тодорхойлоод зогсохгүй хамгийн чухал нь өөртөө эргэцүүлэл хийж ямар чадвараа сайн ямар чадвараа муу хөгжүүлдэгээ эргэцүүлэх нь хүмүүжлийн өндөр ач холбогдолтой.

Шинэлэг тал: Суралцагч дүрийн зан төрхийг тодорхойлохдоо “ийм зан төрхтэй” гэхээсээ илүү “Шинийг Эрэлхийлэгч, Өргөн мэдлэгтэй, Сэтгэгч, Үзэл бодлоо зөв, чөлөөтэй илэрхийлэгч, Бусдын үзэл бодолд хүндэтгэлтэй хандагч, Дүгнэн бодогч” болохыг баталж, өөртөө эргэцүүлэл хийснээр суралцагчдын сонирхон судлах эрэлтийг нэмэгдүүлэн, суралцахуйн бүтээлч үйлийг хөгжүүлсэн нь суралцах, харьцуулан дүгнэлт гаргах чадварын хөгжилд дэмжлэг үзүүлсэн эерэг үр дүнг тодорхой хэмжээгээр авчирсан.

Суралцагч уншсан эхээсээ мэдээлэл боловсруулж түүнтэйгээ харьцуулснаар амжилттай сайн суралцагчид байх ёстой эрхэм сайн чанаруудыг харьцуулан өөртөө дүгнэлт хийж, өөрт хэвшүүлэх, даган дуурайх боломжтой юм.

Түлхүүр үг: дүрийн зан төрх, бэлтгэл судалгаа, суралцахуйн арга, суралцагчийн чадамж, судалгаат хичээл, арга зүйн судалгаа.

Товч агуулга:

Уран зохиолын шинэчилсэн хөтөлбөрийн зорилго бол унших арга барилтай, мэдрэмжтэй, сэтгэгч, хүмүүнлэг уншигчийг төлөвшүүлэх явдал юм. Нөгөө талаар уран зохиолын хичээлийн гол зүйл буюу эцсийн хүрэх үр дүн бол сайн уншигчийг бэлтгэх явдал билээ.

Хичээлийн бэлтгэл судалгааг Шинэ Үе сургуулийн сургалтын менежер А.Дэмбэрэлнямбуу (МУ-ын гавьяат багш), монгол хэл бичиг, уран зохиолын багш О.Байгальмаа, С.Отгондорж, ажиглагч зөвлөхөөр монгол хэлний багш Ж.Пүрэвдорж, гадаад хэлний багш Ү.Нарангэрэл багш нар хамтран ажиллав. Бидний судалгаат хичээлийн сэдэв нь “Л.Түдэвийн “Хорвоотой танилцсан түүх” туужийн гол дүрийн зан төрхийг задлан шинжилж тайлбарлах” гэсэн сэдэв юм.

Ерөнхий боловсролын сургуулийн багш нарын нийтлэг арга зүй, хандлагыг болон сайн, сайжруулсан хичээлд сууж ажиглалт хийсний үр дүнг тодорхойлоход нь зохиолын дүрийг тодруулахдаа, дүрийн зан чанарыг шууд нэрлүүлж /ямар зан чанартай хүн бэ?, зан чанарыг тодорхойл гэх мэт/ дүгнэдэг байдал түгээмэл ажиглагддаг. Харин бид энэхүү судалгаат хичээлээр зохиолын дүрийг тодруулахдаа тухайн дүрийн хэлсэн үг, хийсэн үйл, бодсон бодлоос дүгнэлт гаргуулж дүрийг тодорхойлж байгаа юм. Мөн сүүлийн үед олон улсын хэрэгжүүлж буй IB хөтөлбөрийн 10 чадвараар шалгуур Бидний хэд хэдэн удаагийн сайжруулсан хичээлийн үр дүнд дүрийг дээрх алхмын дагуу ажиллаж тодорхойлуулах нь илүү үр дүнтэй байсан. Иймээс бид энэ үр дүнг энэхүү илтгэлээрээ дамжуулан бусад багш нарт үлгэр болгож, түгээх хүсэлтэй байгаа юм. Хичээлийн үе

шат бүрт суралцагчийн сурах арга барилыг ямар үйлээр дэмжиж, хичээл зохион байгуулснаа доор товч хавсаргав.

Хичээлийн үе шат	Суралцахуйн арга барил	Дэмжсэн үйл
Бэлтгэл зохион байгуулалтын үе	Олон төрлийн мэдээллээс сонгох	-гэрийн даалгаварт мэдэхгүй үгийн утгыг тольчлон тайлбарлаж цаасан дээр бичиж ирэх. -Шинэ үгийн самбарт байрлуулах
Өмнөх мэдлэгийг бататгах	Олон төрлийн мэдээллээс сонгох	Зохиолын агуулгыг эргэн санахын тулд багшийн бэлтгэсэн асуултанд хариулах
Сэдэлжүүлэх	Асуудлыг илрүүлэхийн тулд анхааралтай ажиглах	-Сайн уу муу юу аль нь вэ? дууг сонсоод
Шинэ мэдлэг бүтээх	Мэдээллийг цуглуулж түүндээ анализ хийн, дүгнэлт гаргах Бусдын үзэл санаанд хүндэтгэлтэй хандах	Сурагчид гол дүрийн 6 сайн чанарыг батлан ярьсны дараа нэгдсэн дүгнэлт гаргах\энэ ямар хүүхэд байна вэ?Яагаад\ Сурагчид өөртөө эргэцүүлэл хийж ярилцах \чамд эдгээр чанарууд байгаа юу?, Хэрхэн хөгжүүлдэг вэ?Энэ хүүхэд чамаас юугаараа давуу байна? Гэх мэт\ Энэ хэн байж болох талаар таамаглал дэвшүүлэх \хүүхдийн хариулт Л.Түдэв.Яагаад тэгж бодов? Л.Түдэв зохиолчийн талаар мэдээлэл өгөх
Бататгах	Боломжит хувилбаруудыг таамаглаж үзэх	Дараах асуултын дагуу ярилцах -Зохиолч өөрийнхөө бага насны энэ дүрээр юуг хэлэхийг хүсэв? -Зохиолч Л.Түдэвийн бага насны дүрээс юуг сургамжлан авав? -Чи хэр зэрэг сайн хийж байна вэ? -Чамд ямар ахиц дэвшил гарсан бэ? -Дараагийн зохиол дээр ажиллахдаа чи юу хийх вэ? - Яаж дүрийн зан төрхийг тайлбарлах вэ? Яаж төсөөлж ярьж, бичих вэ?
Дүгнэх	Нэгдсэн дүгнэлт гаргах	Амжилтын шалгуураар сурагч өөрийгөө үнэлэх

Чухлыг сонгон тайлбарлах аргаар сурагчдын бүтээлчээр унших, бичих, ярих чадварыг хөгжүүлэх нь

¹Г. Бадамханд, ²Д.Бужин, ³Д.Анхбилэг

^{1,2,3}Дорнод аймаг Хэрлэн сумын 12 дугаар сургууль багш

Зорилго: Чухлыг сонгон тайлбарлах аргаар сурагчдын бүтээлчээр унших, бичих, ярих чадварыг хөгжүүлж буй арга зүй, туршлагаа танилцуулахад оршино.

Судалгааны загвар /арга зүй/ хандлага: Хичээлийн бэлтгэл судалгааны хамгийн чухал үе шат нь тухайн хичээлээр сурагчдад эзэмшүүлэх мэдлэг буюу түүхэн мэдээлэл, эх сурвалжийг сурагчдад ойлгомжтой, дэс дараалалтай найруулан бичих явдал гэдгийг судалгааны явцад олж харсан. Багш сурагчдад мэдээллийг өгч –Та нар мэдээллийг унших явцдаа өгүүлбэр бүрээс хамгийн чухал санааг сонгон тулгуур үгээр илэрхийлэн бичнэ, та өөрөө чухал гэж үзэж л байвал ямар ч үгсийг сонгосон болно гэдгийг сануулна. Сурагчид мэдээллийг унших явцдаа чухлыг сонгон тулгуур үгээр илэрхийлэн бичих хугацаа тухайн хичээлийн агуулгаас хамааран 20-25 минутын турш үргэлжилнэ. Багш сурагчдын өгүүлбэр бүрээс гаргасан гол санааг тухай бүр нь асуун самбарт бичих, сурагчид дэвтэрт зэрэгцэн тэмдэглэх үйл явц мэдээлэл дуустал үргэлжилнэ. Үүний дараа сурагчид чухал санаагаа /тулгуур үгээр бичсэн/ ашиглан түүхэн үйл явдлыг өөрийн ойлголтоор нэмэн дэлгэрүүлж тайлбарлан ярина. Энэ үйл ажиллагаанд олон хүүхэд хамруулахын тулд багш өгүүлбэр бүрийг өөр өөр сурагчдаар тайлбарлуулна. Дүгнэлт шатанд багш самбарт бичсэн чухал санаанаас заримыг сонгон “яагаад” асуулт тавьж хичээлд оролцоогүй сурагчдаас эхлэн үзэл бодлыг нь сонсоно. 80 минутын турш бүх сурагчид бүтээлчээр уншиж, өөрийн ойлголтоор чухал санааг тайлбарлан, үзэл бодлоо илэрхийлэн оролцох боломжтой нь ажиглалт, судалгаагаар илэрсэн. Үйл ажиллагааны үр дүнд сурагчдын бүтээлчээр унших, бичих, ярих чадварт ахиц гарч байна.

Судалгааны үр дүн: Сурагчдын шинжлэн судлах чадварыг хөгжүүлэх зорилгоор түүхийн хичээлээр 2015-2016 оны хичээлийн жилээс эхлэн хичээлийн судалгааг тасралтгүй зохион байгуулж ажиллах явцдаа суралцсан шинэлэг арга зүйгээ өдөр тутмын ээлжит хичээлдээ туршин хэрэгжүүлж, засан сайжруулж ажилласны үр дүнд судлагдахууны багш нар тодорхой туршлага хуримтлуулаад байна. Үүнд:

- Сурагчдын уншиж судлах түүхэн эх сурвалж, мэдээлэл сурагчдад ойлгомжтой, он цагийн дараалалтай найруулагдсан байх ёстойг олж харсан.
- Сурагчдыг шинжлэн судлах чадварт суралцахуйц чухлыг сонгон тайлбарлах, асуудал дэвшүүлэн ярилцах, мэтгэлцэх зэрэг аргуудыг хичээлд ашиглаж, туршлагажиж байна.
- Самбарын хөтлөлтөөр хичээлийг удирдан, самбарын бичилтээс дэвтэрт зэрэгцэн тэмдэглэл хөтлүүлж хэвшиж байна.
- Хичээлийг цөөн алхамтайгаар, хүүхэд бүрийн оролцоог хангахуйц арга зүйгээр зохион байгуулж байна.
- Дэвтрийн эмх цэгцтэй хөтлөлт нь сурагчдын өмнөх мэдлэгээ богино хугацаанд сэргээн санахад дэмжлэг болж буй нь ажиглагдсан.
- Түүхийн хичээлийн загвар болохуйц хөтөлбөр нь өдөр тутмын хичээлээ төлөвлөхөд дэмжлэг болж байна.
- Өдөр тутмын хичээл дээр сурагчдын идэвх, оролцоог үнэлэх боломжтой болсон зэрэг арга зүй, туршлагыг хуримтлуулан ажиллаж байна.

Судалгаат хичээлийн явц, үйлийн судалгааны үр дүнгийн үзүүлэлтийг хичээлд ажиглалт, хийсэн багш нарын хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл, хичээл заасан багшийн ажиглалт, судалгаагаар сурагчдад дараах ахиц ажиглагдаж байна. Үүнд:

- Мэдээлэл, эх сурвалжийг бүтээлчээр уншин чухлыг сонгон бусад сурагчдад танилцуулж сурсан.
- Бичсэн гол санааг ашиглан өөрийн ойлголтоор тайлбарлан ярих чадварт суралцаж байна.
- Дэвтэрт тулгуур үгээр, эмх цэгцтэй тэмдэглэл хөтөлж сурсан.
- Бусдыг сонсох, санаагаа давхцуулахгүй хэлэх чадварт суралцаж байна.
- Хичээлийн идэвх оролцоо нэмэгдсэн.
- Бие даан суралцах чадварт ахиц гарч байна.

Практик ач холбогдол: Чухлыг сонгон тайлбарлах, зэрэгцэн тэмдэглэл хөтлөх, асуудал дэвшүүлэн тайлбарлах аргуудыг ашиглан самбар төлөвлөлтөөр хичээлийг удирдан зохион байгуулсанаар сурагчдын бүтээлчээр унших, бичих, ярих чадварт ахиц гарсан нь тоон болон чанарын судалгаагаар батлагдаж байна. Энэхүү арга зүйг өдөр тутмын ээлжит хичээлд олон давтамжтай хэрэглэснээр багшийн арга зүй тогтворжиж, сурагчдын бие даан суралцах чадварт ахиц гарч байна.

Шинэлэг тал/санаа: Чухлыг сонгон тайлбарлах арга зүйгээр ээлжит хичээлийг зохион байгуулж сурагчдыг бүтээлчээр унших, бичих, ярих үйлд хөтлөн чиглүүлж, хүүхэд бүрийн идэвхтэй оролцоог дэмжих боломжтой.

Түлхүүр үг. Мэдээлэл, эх сурвалжийг боловсруулах, чухлыг сонгон тайлбарлах, бүтээлчээр унших, бичих, ярих, зэрэгцэн тэмдэглэл хөтлөх, самбар төлөвлөлт, дэвтэр хөтлөлт, бие даан суралцах

Товч агуулга:

Ээлжит хичээлд сурагчдын мэдлэг, чадварыг илрүүлэн гаргаж хөгжүүлэхэд ганц арга хангалттай бус 2-3 аргыг хослуулан хэрэглэж тодорхой үр дүнд хүрдэг нь судалгааны явцад ажиглагдсан. Бидний туршин хэрэгжүүлж, үр дүнг нь тооцон ажиллаж буй “Чухлыг сонгон тайлбарлах” арга нь цоо шинэ арга биш юм. Бид 2015-2016 оны хичээлийн жилээс хичээлийн судалгааг тасралтгүй зохион байгуулахдаа сурагчдыг идэвхтэй оролцуулах он цагийн хүснэгт, түүхэн 5 асуулт, тулгуур дохио, оюуны довтолгоо, мэтгэлцэх зэрэг бүтээлч сэтгэлгээний аргуудыг хослуулан ашиглаж давуу болон сул талыг илрүүлэн цаашид хэрхэн сайжруулах талаар хэлэлцэн арга зүйн хувиргалт хийн хичээлийг 3-5 удаа засан сайжруулж ажилласан. 4 жилийн туршид хэрэгжүүлсэн багшийн арга зүйн тохиргоог тухайн хичээлд оролцох сурагчдын идэвхтэй оролцоогоор үнэлсэн ба хичээлд ажиглалт хийсэн багш нарын тэмдэглэл, хичээлийн хэлэлцүүлэг, хичээл заасан багшийн ажиглалт судалгааг нэгтгэн дүгнэж үзвэл:

Хэрэгжүүлсэн хугацаа	2015-2016 он	2016-2017	2017-2018
Арга зүй	-Он цагийн хүснэгт, Багаар ажиллах, Зэрэгцэн тэмдэглэх	-Тулгуур үгээр илэрхийлэх, зэрэгцэн тэмдэглэх, асуудал дэвшүүлэн ярилцах	-Чухлыг сонгон тайлбарлах, зэрэгцэн тэмдэглэх, асуудал дэвшүүлэн ярилцах
Сурагчдын идэвхтэй оролцоо, үзэл бодлоо илэрхийлэх байдал	29.6 – 31 хувь	43-81 хувь	76-94,7 хувь

Хэлэлцүүлгээс гарсан анализ, дүгнэлт	Уншсан мэдээллийг он цагийн хүснэгт аргаар бататгах нь зарим үйл явдлыг орхигдуулсан.	Сурагчид мэдээллийг уншаад ярих явцад багш чухал санааг тулгуур үгээр самбарт байрлуулсан.	Сурагчид мэдээллээс чухлыг сонгон тулгуур үгээр илэрхийлэн, бүтээлчээр ярьсан.
Хэрхэн сайжруулах санал	Мэдээллийг бүхэлд нь бататгах арга зүйг ашиглах	Сурагчдаар чухал санааг сонгуулах нь бүтээлчээр унших боломжтой.	Хичээл нэг хэв маягтай хайрцагт баригдах хандлагатай

4 жилийн туршид явуулсан судалгаат хичээлийн үр дүнд сурагчдын идэвхтэй оролцоо 29-94 хувь хүртэл ахисан нь чухлыг сонгон тайлбарлах, асуудал дэвшүүлэн ярилцах, мэтгэлцэх аргуудыг ээлжит хичээлд оновчтой хэрэглэсний үр дүн хэмээн дүгнэж байна.

Түүхэн үйл явдлаас чухлыг сонгон тулгуур үгээр илэрхийлэн, дэлгэрүүлэн ярих үйлийг судалгаат хичээлээс өдөр тутмын хичээлд давтамжтайгаар хийснээр сурагчид бүтээлчээр унших, бичих, ярих чадварт суралцахаас гадна сурагчдын үгийн баялаг нэмэгдэх, мэдээллийг богино хугацаанд сэргээн санах чадваруудад ахиц гарч байна.

Судалгаат хичээлүүдийг боловсруулан зааж турших, засан сайжруулах үйлийн явцад багш ээлжит хичээлийн төлөвлөлтийн загваруудтай болж, тогтсон арга зүйд суралцаж, туршлагжиж буй нь өдөр тутмын хичээлээ төлөвлөн заахад дэмжлэг болж байна.

Өөрийн үнэлгээгээр оюутны ахиц хөгжлийг дэмжих арга зүй, боломж

Б.Алтанмандах,

Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, Шинэ Монгол Технологийн Коллеж

Судалгааны зорилго: Оюутны өөрийн үнэлгээний бодит байдал, сургалтанд хэрэгжүүлэх боломж, арга замыг тодруулж, суралцахууд хэрхэн нөлөөлж буйг илрүүлнэ.

Судалгааны зорилтууд:

- Өөрийн үнэлгээ хийх шалгуур үзүүлэлт боловсруулан,

- оюутнаар үнэлгээ хийлгэх
- Оюутнуудын өөрийн үнэлгээг багшийн үнэлгээтэй харьцуулан, зөрүүнд анализ хийх
- Судалгааны үр дүнг боловсруулж, дүгнэлт гаргах

Судалгааны арга зүй. Оюутны өөрийн үнэлгээг сургалтад үр дүнтэй хэрэгжүүлэх, боломж, арга замыг тодруулах зорилгоор 2015-2016 оны хичээлийн жилээс эхлэн 4 жилийн хугацаанд өөрийн үнэлгээний хувилбарууд боловсруулан. ШМК-ийн 1-3-р курсын 400 оюутны хүрээнд туршиж үзлээ. Туршилтын үр дүнд өөрийн үнэлгээгээр оюутны суралцахуйд гарсан өөрчлөлтийг тоон болон чанарын үнэлгээгээр харьцуулан үзэж, дүн шинжилгээ хийсэн.

Судалгааны шинэлэг тал. Өөрийн үнэлгээгээр мэдлэг, чадвар биш суралцахуйд хандах хандлагыг тооцож үнэлэх, түүнийг хэрхэн дүгнэх аргачлалыг боловсронгуй болгох практик арга замыг эрэлхийлж, дэвшүүлснээрээ шинэлэг болсон гэж үзэж байна.

Түлхүүр үгс. Сургалт, сурах сургах үйл, хандлага, өөрийн удирдлагатай суралцахуй, суралцах чадвар

Судалгааны үр дүн. Өөрийн үнэлгээ гэдэг нь тухайн хүн өөрийнхөө мэдлэг, чадвар, хийж гүйцэтгэсэн ажил, өөрийн бүтээлч үйл ажиллагааг үнэлэх үйл явц юм. Аливаа хүний өөрийгөө үнэлэх үнэлгээ нь өөртөө тавьж буй шаардлага, нийгэм цаг үеийн байдлыг мэдрэх мэдрэмжээс хамаардаг. /М.Тунгалаг, 2007/ байна. Тухайлбал: хүн нийгмийн хэрэгцээ бодит байдлыг мэдрэхийн хэрээр өөртөө түүнд илүү ойр зохицсон шаардлагыг тавьж, өөрийнхөө үйл ажиллагааг түүнд хэр зохицож байгаагаар нь үнэлэх болно. /С. Батхуяг, 2006/

Өөрийгөө үнэлэх нь хүнд дахин хэрэгцээ бий болгож сонирхлыг төрүүлдэг. Хэрэгцээ сонирхлын дүнд хүн хөгжих боломж нээгддэг. Өөрийн үнэлгээ бодитой, үр дүнтэй байх эсэх нь үнэлгээний зорилго, ач холбогдлыг оюутнууд хэрхэн ойлгож байгаагаас хамаардаг болохыг нийгмийн танин мэдэхүйн онолоор тайлбарласан байдаг. Тодруулбал, тус онолыг үндэслэгчдийн нэг А.Бандура /1986/-гийн үзсэнээр өөрийн үнэлгээний ашиг тус, үр дагаврыг хэрхэн ойлгож төсөөлөх, энэ талаарх итгэл үнэмшил ямар байна вэ гэдгээс шалтгаалан суралцагч өөрийн сурах үйл ажиллагааны амжилт, үр дүнг янз бүрээр /хэт өндөр, бодитой, эсвэл доогуур/ үнэлдэг байна. Нөгөөтэйгүүр эл асуудлыг тухайн суралцагч бие хүн, түүний зан үйл, үнэлгээ хийж буй орчин гэсэн гурвалсан хүчин зүйлсийн харилцан үйлчлэлд нь авч үздэг.

Тиймээс сургалтын үнэлгээнд хувиргалт хийх, цаашлаад оюутан төвт сургалтын арга зүйг үр дүнтэй нэвтрүүлэхэд оюутны өөрийн

үнэлгээ ихээхэн чухал ач холбогдолтой. Оюутны өөрийн үнэлгээний бодит байдлыг тодруулах зорилгоор багш оюутны үнэлгээг харьцуулсан байдлаар судалж үзэхэд хоорондын зөрүү хол зөрүүгүй гарсан /0,2-0,8 оноо/ нь оюутан өөрийн суралцахуйн үйлээ үнэлж дүгнэх чадварт суралцаж байгаа нь туршилтаас харагдаж байна. Оюутан өөрийгөө үнэлэх чадварт суралцсанаар өөрийгөө танин мэдэх, сурах үйлээ удирдан жолоодох, зөв бодитой үнэлж сурах, сурах сэдэл хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, сурах үйлээ төлөвлөх зэрэг суралцахуйд гарч буй эерэг өөрчлөлтүүд нь сурлагын амжилтанд нөлөөлж байгааг судалгаа харуулж байна.

Суралцагчдын өөрийн үнэлгээ сурах үйлийг дэмждэг нэг арга тул хооронд нь уралдуулах, өрсөлдүүлэх үнэлгээний аргаас аль болох татгалзах, харин өөрийн суралцахуйн үйлдээ оюун дүгнэлт хийх хэрэгсэл болгон ашиглах нь үр дүнтэй. Суралцагч юуг яаж хийхээ төлөвлөдөг, өөрийн сул тал, алдаагаа засан сайжруулахад анхаарч суралцах боломжтой эерэг хандлагууд илэрч байгаа тул өөрийн үнэлгээ оюутны зөв хандлагыг төлөвшүүлэх ач холбогдолтой. Суралцагчдын хувийн онцлогоос хамаарч, өөрийгөө хэт өндөр, эсвэл доогуур үнэлэх, өөрийн ахиц дэвшлийг бодитоор үнэлж чадахгүй байх, өөртөө шүүмжлэлтэй хандах хандлага илэрч байлаа. Суралцагчийн өөрийн үнэлгээг нэвтрүүлэх нь багшийн арга зүй шинэчлэгдэх суралцагч төвт, сургалтын арга зүйгээр сургалтаа төлөвлөн зохион байгуулах шаардлага тулгарч байгаа нь багш ажлын байран дээрээ хөгжих үндэс болж байна. Багш суралцагчийг үнэлдэг нэг талын үнэлгээ байсан бол өөрийн үнэлгээг сургалтад хэрэгжүүлснээр, суралцагч багшийн даалгаврыг хийж багшаас дүн авдаг биш, сурахуйдаа нухацтай хандан, цаашид өөрийгөө хөгжүүлэх хүсэл эрмэлзэлтэй болж, хүүхэд өөрөө ёс суртахууныг эзэмшиж байгаа учир сургалтад өөрийн үнэлгээний арга зүйг нэвтрүүлэх нь зүйтэй гэж үзээд дараах саналыг дэвшүүлж байна.

Үүнд:

1. Сургалтанд суралцагчийн өөрийн үнэлгээг хэрэгжүүлэхдээ өөрийн үнэлгээний шалгуурыг SMART байдлаар боловсруулж, өөрийн үнэлгээний хуудсыг ойлгомжтой боловсруулан өөрийгөө үнэлэх арга зүйд сургах боломжтой.
2. Өөрийн үнэлгээг явцад болон бүлэг сэдвийн дүгнэлт хичээл, бүтээлч даалгаврын гүйцэтгэлийг үнэлэхэд ашиглавал илүү үр дүнтэй бөгөөд суралцагч сурах үйлээ зөв хөтлөн жолоодох, суралцахуйд нь эерэгээр нөлөөлөх үр дүнтэй.

Хичээл төлөвлөлт хүүхдийн хөгжилд үйлийн судалгаа нөлөөлөх нь

Л.Эрдэнэчимэг

Ховд аймаг дуут сум ерөнхий боловсролын сургууль

Зорилго: Хичээл төлөвлөхдөө үйлийн судалгааг ашиглах хүүхэд, багш хоёр зэрэг хөгжих боломжийг илрүүлэх Сургалтын явцад үйлийн судалгаагаар дамжуулан хүүхэд нэг бүрийг судлах боломжтойг судлан харуулах

Дэвшүүлсэн шинэ санаа: Үйлийн судалгааг хичээл төлөвлөлтөнд ашигласнаараа хүүхдийн хөгжилд тодорхой хувь нэмэр оруулах гол хүчин зүйл гэдгийг батлах, хүүхэд хөгжөөд зогсохгүй багш, багш нарын хамтын ажиллагаа өргөжин сайжрах олон талын ач холбогдолтой болохыг илрүүлэх

Судалгааны арга: Үйлийн болон чанарын судалгаа хийх, асуулгын арга, анализ ба синтез

Түлхүүр үг: Хичээл төлөвлөлт, үйлийн судалгаа, хүүхдийн хөгжил

Товч агуулга:

Судалгаа 1. Хичээл төлөвлөлтөнд анхаарах асуудлуудыг үйлийн судалгааг ашиглан ээлжит хичээлийн төлөвлөлтөн дээр задлан авч үзсэн. Зорилго нь хичээл төлөвлөлтөд сэдэлжүүлэх ба хосоор ажиллах үйлийг хэрхэн явагддаг болохыг ажиглахыг зэрэгцээ дараагийн хичээлд ямар үйлийг нэмж судлах боломжтойг илрүүлэх. Хичээл төлөвлөлтөд багш хүний анхаарах нэн тэргүүний асуудлын нэг бол хүүхэд нэг бүрийг сайн судлах явдал юм. Мөн ээлжит хичээлийн зорилго, зорилт нь үнэлж болохуйц үйлийн алхмаар хийгдвэл илүү үр дүнтэй байдаг. Хичээлийг төлөвлөхдөө ээлжит хичээлийн тодорхой үйл ажиллагааг нарийн төлөвлөн эхний шат болох сэдэлжүүлэх үйлийг ажигласан ба хичээлийн явцад хосоороо ажиллах үйлийн сонгон ажиглалаа.

Судалгаа 2. Ээлжит хичээл дээр судалгаа хийхдээ дараах үйлийг судлахаар илэрүүлсэн юм.

Үйлийн сэдэв: Өөртөө итгэлтэй ярих чадварын судалгаа

Үйлийг сонгосон үндэслэл:

- Сурагчид өөртөө итгэх итгэлгүйгээс болж амжилттай суралцах боломжоо алддаг.
- Бусдад санал бодлоо илэрхийлж чаддаггүй.
- Сургалтын үед айх сандрах, ичих, биеэ барих явдал гардаг

№	Ямар асуудал гарсан	Шийдсэн арга зам	Хүрсэн үр дүн
1	Сурагчдыг бүрэн судлах шаардлага гарсан	Үйлийн судалгааг бусад судалгааны аргуудтай хослуулан, хүүхэд нэг бүрийн чадварыг судалсан	Суралцагчдыг судалсанаар хичээл төлөвлөхөд тодорхой ахиц гарсан
2	Төлөвлөлт хийхэд зарим арга барил дутмаг байсан	Асуудал дэвшүүлэх арга, сэдэлжүүлэх үйлийг судалсанаар хичээл төлөвлөлтийг боловсруулах арга зүйг эзэмшсэн -Багш бүр нээлттэй асуулт тавих чадвартай болсон -Сурагчид чөлөөтэй ярьж сэтгэх, санаа бодлоо илэрхийлэх боломжтой	Суралцахуйн үйлийг хэрхэн хийж гүйцэтгэхийг урьдчилан сайн тооцож, төлөвлөсөний үр дүнд хичээлийн зорилгод нөлөөлж хүүхдийг хөгжүүлэх нь төлөвлөлтийн чухал хэсэг гэдгийг багш нар ойлгосноор суралцагчид чадваржсан
3	Багаар ажиллуулах нь зарим сурагчдыг орхигдуулж байсан	Хосоороо ажиллах үйлийг судлан хичээлийн төлөвлөлтөнд тусгасан	Хосоороо ажиллах нь багш хичээл бүхэнд сурагчдын ахиц амжилтыг тэмдэглэх боломж олгон үйлийн явцад нь судалгаа хийж сурсан
4	Сурагчдын ярих чадвар сул байсан	Өөртөө итгэлтэй ярих үйлийг судлан төлөвлөлтөнд тусгасан хэрэглэсэн	Хичээлд оролцож буй оролцогчид бүгд өөрийн санал бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэн ярих чадвар нь нэмэгдсэн
5	Сурагчдын чадвар өөр өөр байсан нь үнэлгээнд нөлөөлсөн	Идэвхитэй хийсвэр сэтгэлгээтэй туршилт хийх илүү чадвартай сурагчдыг нэг багт хувиарласан	Чадварт тохирсон даалгаврыг гүйцэтгүүлсэнээр суралцагчдын оролцоо сонирхол идэвхижиж хамтын ажиллагаа сэргэж эхэлсэн

Зүү ороох хялбар арга

¹Г.Ганчимэг, ²Ж.Орхонтуул

¹Булган аймгийн Хишиг-Өндөр сумын ЕБС-ийн дизайн технологийн багш

²Булган аймгийн БСУГ-ын дизайн технологийн сургалт хариуцсан
мэргэжилтэн

Зорилго: Дизайн, зураг зүй, технологи хичээлийн Техник технологи дэд бүлгийн уламжлалт технологи сэдвийн хүрээнд суралцагчдын бие даан, бүтээлч эрэлхийллийн арга барилд суралцуулж \АМДБҮ\, хичээлийн бүтээлийн чанарыг сайжруулах зорилгоор зүү ороох уламжлалт аргыг судлан, хялбар технологиор оёх арга зүйг гарган сургаснаар бүтээлч сэтгэлгээ хандлагатай үндэсний өв соёлоо дээдэлсэн иргэн болж төлөвшүүлэхийг зорьсон.

Судалгааны загвар \арга зүй\ хандлага: Энэ аргыг 2007 оноос эхлэн боловсруулан туршиж үзсэн ба зүү ороох уран хатгамалыг уламжлалт аргаар оёх арга технологиос 2 дахин хурдан оёж байгааг олж харсан. Ийм учраас ахлах ангийн сургалтын агуулгад байдаг уламжлалт технологи бүлгийн зүү ороох уран хатгамлыг сурагчдад зааж эзэмшүүлэхдээ өөрийн гаргасан хялбар аргаа, уламжлалт арга технологитой хослуулан зааж эхэлсэн. Энэ хугацаанд сурагчдын идэвх оролцоо, хэрэглэгдэхүүнээ хангаж ирэх байдал нэмэгдэж, зүү ороох уран хатгамлыг сонирхон судлах сурагчдын тоо нэмэгдсээр байна. Зүү ороох хатгамлыг оёж сургаснаар сурагчидад бүтээлч, хөдөлмөрч хандлага хичээнгүй байдал төлөвшдөг сайн талтай гэж үзэж болно.

Судалгааны үр дүн: Уламжлалт болон хялбар аргаа хослуулан хичээлдээ хэрэглэснээр хялбар аргаар хүүхдүүд 100% оёж сурсан. Мөн бүтээлийн гүйцэтгэл, бүтээл урлах хугацаа зэрэг нь үндсэн уламжлалт аргаар сурсан сурагчдаас 2 дахин илүү хурдан оёж байсан нь бүтээлээ урлаж дууссан сурагчдын бүтээлийн тооноос харагдаж байна. Мөн сургалтын явцад сурагчид миний гаргасан арга технологийг илүү амархан сурч байсан ба энэ аргаар сурсан сурагчид бүтээлээ цэвэр үзэмжтэй, хугацаандаа дуусгаж чаддаг болсон нь улирлын эцэст дүгнэхэд сурагчдын авсан дүнгийн гүйцэтгэлийн хувиар харагдсан.

Практик ач холбогдол: Хүүхдүүд сургалтын явцад уламжлалт арга, хялбар арга 2-ыг зэрэгцүүлэн сурах ба сургалтын хугацаандаа хялбар аргыг илүү сонгож оёж сурдаг. Учир нь энэ аргаар оёж сурсан сурагчид бүтээлээ цаг хугацаандаа хурдан оёж дуусгаж чаддаг, төдийгүй цэвэр үзэмжтэй болдог. Мөн богино хугацаанд

бүтээлээ дуусгаж чадсан сурагчид дахин бүтээл хийх хүсэл тэмүүлэлтэй болж чөлөөт цагаараа шинэ бүтээл эхлүүлэн оёх хүсэлтэй болдог. Сайн бүтээл хийж чадвал бүтээлээ зарж борлуулах боломжууд их гардаг.

Шинэлэг тал\санаа: Уламжлалт зүү ороох арга хатгамал нь анхлан сурч байгаа сурагчдад сурахад хугацаа их ордог, бүтээл нь урт хугацааны туршид гардаг болохоор хүүхэд шантрах үзэгдэл маш их ажиглагддаг. Харин уламжлалт зүү ороох арга технологийг хялбар зүү ороох арга технологиор зааж сургалтыг явуулснаар хүүхдийн бүтээл хийх оёдлын хурд, үзэмж нэмэгдэж бүтээлээ дуусгах хугацаа багасснаар тэдний сонирхон судлах хүсэл тэмүүлэл нэмэгдэж байгаа нь давуу талтай. Энэ аргыг хэрэглэснээр хүүхдийн оёх хурд нэмэгддэг тул шантралгүйгээр суралцаж хүүхэд нэг бүр 100 хувь сурах боломжтой шинэлэг арга, арга зүй гэж үзэж байна. Мөн энэ хялбар аргаар зүү ороож оёж сурснаар бүтээл хийх явцдаа зөв тэгш сууж, нягт нямбай арга барилыг эзэмшдэг болно.

Түлхүүр үг: Зүү ороох хялбар арга, бүтээлч, хөдөлмөрч сурагч

Товч агуулга: 2007 оноос эхлэн Технологийн багшаар ажиллах явцдаа хүүхдийн сурч хөдөлмөрлөх, бүтээх явцын судалгаанаас энэ хялбар арга технологийг гаргасан болно. Хялбар аргаар зүү ороох аргыг сурч хэрэглэснээр манай сурагчид 100% оёж сурсан төдийгүй бүтээлээ цаг хугацаандаа дуусгаж чаддаг сурагчдын тоо нэмэгдсээр байна. Хүүхэд сурч, оёх явцдаа бөхийх, ядрах, чилэх, шантрах үзэгдэл маш их гарахаас гадна бүтээл нь үзэмж муутай байх нь элбэг байсан тул энэ аргыг уламжлалт арга барилаас шинэ арга технологио гарган авсан юм. Зүү ороох хялбар аргаа сургалтад нэвтрүүлснээр сонирхон судлах хүүхдийн тоо нэмэгдэж, энэ оёдлоор бүтээлээ хийдэг, сурахыг хүссэн иргэд, түүнийгээ амьдрал ахуйдаа хэрэглэж, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх хүсэлтэй, бүтээлч хандлагатай сурагчдийн тоо нэмэгдсээр байгаа тул хялбар зүү ороох арга технологио хуваалцаж байна.

Дүгнэлт. Дизайн технологийн хичээлээр судалгаат хичээлийг заан явуулснаар “Зүү ороох хялбар арга” шинэ арга зүй технологио үр дүнтэй хэрэгжиж байгааг нотлон харууллаа. Зүү ороох хялбар арга технологи” нь цаашид хэрэгжүүлснээр уламжлалт өв соёлоо эрхэмлэн дээдэлсэн түүний үнэ цэнийг мэддэг бүтээлч иргэдийг тоо нэмэгдэж боломжтой юм. Дизайн технологийн хичээл нь төсөлт ажлын хэлбэрээр зохион байгуулагддаг тул 5 үе шат тутамд хэлэлцүүлэгт судалгаат хичээлийг хийж үзэх хэрэгцээ шаардлага байна. Ингэснээр хичээлийн агуулгын залгамж холбоог таниулж, багш сурагчдын чадвар, оролцоо хандлага нэмэгдэх боломж байна.

Судалгаанаас харахад багшийн сайн чиглүүлгээр сурагчид мэдлэгийг бүтээж байгаа нь хамгийн үр дүнтэй арга технологи юм. Судалгаат хичээлийг дизайн технологийн хичээлээр явуулснаар хичээлийн үнэлэмжийг дээшлүүлж хичээлийн амжилт чанар үр дүн 90 хувь хүртэл сайжирснаар хичээлд идэвхтэй оролцдог сурагчдын тоо 85 хувиар нэмэгдсэн. Сурагчид хичээлийн хэрэглэгдэхүүнийг маш сайн хангаж, бэлдэж ирдэг болсон.

Бусдад хүргэх туршлага: Дизайн технологийн хичээлээр сурагчдад бэлэн мэдлэг өгч дагаж хийлгэх биш сурагчдад хийх даалгавар, чиглүүлгийг дэс дараалалтай, зорилготой болгож ажиглуулж, ярилцуулснаар хүүхэд өөрөө мэдлэгийг бүтээх боломж байна. Сурагчдад бичлэг, зурагт үзүүлэн, биет бодит үзүүлэн зэргийг түлхүү бэлдэж хичээлээ төлөвлөх нь хүүхдийг бие даан хөгжих бүтээлч илэрхийллийн арга барилд сургах боломж байна.

“Айзамт 5 хором”-оор сурагчдын уншаад тогтоох чадварыг ахиулах нь

¹Б.Баярмаа, ²А.Түмэнбаяр ³Ө.Болорчимэг,
⁴Н.Нармандах, ⁵Ч.Энхтуяа, ⁶Д.Болор-Эрдэнэ
^{1,2,3,4,5,6}Дорнод аймаг, Хэрлэн сум, 12 дугаар сургуулийн багш

Зорилго: Ээлжит хичээлийн сэдэлжүүлэх хэсэгт “АЙЗАМТ 5 ХОРОМ” үйл ажиллагааг зохион байгуулснаар сурагчдын уншаад тогтоох чадварыг нэмэгдүүлэх, хүүхэд бүрийн хөгжлийг дэмжихэд оршино.

Судалгааны загвар /арга зүй/ хандлага: Сурагчдын үг тогтоох хурд, үгийн баялаг нэмэгдүүлэх хэрэгцээ сонирхолд тулгуурлан гадаад хэлний хичээлээр түргэн хэллэг, дуу сурах үйл ажиллагааг ээлжит хичээл бүрт тусган 5-12 дугаар ангид унших чадварт суурилсан “АЙЗАМТ 5 ХОРОМ” арга зүйг сүүлийн 6 жилд тогтмол хэрэгжүүлж, хичээлийн судалгаагаар дараах үр дүнд хүрч байна.

Судалгааны үр дүн: Айзамт 5 хором үйл ажиллагааг хэвшүүлснээр сурагчдын үгийг богино хугацаанд тогтоох, зөв цэвэр дуудах, өөрийгөө илэрхийлэх чадварууд сайжран үгийн баялаг, гадаад хэл сурах хүсэл тэмүүлэл нэмэгдсэн. Энэ хугацаанд дээрх үйл ажиллагааг судалгаат хичээлээр хэрэгжүүлж сайн хичээлийн сан бүрдүүлж, засан сайжруулалт, түгээн дэлгэрүүлэлтийг хийж байна.

Практик ач холбогдол: Дуу, түргэн хэллэгийг хичээлийн салшгүй

нэгэн хэсэг болгон хичээл бүрийн онцлогт тааруулан сурагчдыг сэдэлжүүлэн заах боломжтой. Ингэснээр дараах ач холбогдолтой.

- Үг, холбоо үг, өгүүлбэрийг зөв тод хэлж сурна.
- Хурдан цээжилдэг дадал хэвшилтэй болно.
- Үгийн баялагтай болно.
- Унших чадвар ахина.
- Тайзны соёлд суралцана.
- Анги хамт олонч сэтгэлгээг төлөвшүүлнэ.
- Сурагчдын гадаад хэл сурах хүсэл тэмүүлэл нэмэгдэнэ.

Шинэлэг тал, ашиг тус: Ээлжит хичээл бүрийн “АЙЗАМТ 5 ХОРОМ”-оор түргэн хэллэг, дуу сурах, давтах үйл ажиллагааг тогтмол хийж хэвшүүлснээр сурагчид үгийн баялагтай, зөв тод хэллэгтэй, бүтэн өгүүлбэрээр ярих дадалтай, гадаад хэл сурах хүсэл эрмэлзлэлтэй, хүүхэд нэг бүрийн оролцоог дэмжсэн үйл ажиллагаа болж байна.

Түлхүүр үг: “Айзамт 5 хором” – Сурагчийн хөгжил

Товч агуулга:

Үг тогтоолгоход сурагчид амархан мартаж, хэрэглээ болгож чаддаггүй нь ажиглагдсан учраас үүнийг дэмжихийн тулд сурагчдын нас сэтгэхүйн онцлогт тохируулан түргэн хэллэг, дуу сурах үйл ажиллагааг “Гадаад хэл – Алтан боломж” аяны хүрээнд 6 дахь жилдээ хэрэгжүүлж, засан сайжруулж ажиллаж байна. Сурагч бүрийн оролцоог дэмжихийн тулд ээлжит хичээл бүр дээр 3-5 минутын “АЙЗАМТ 5 ХОРОМ” - ыг тогтмолжуулж, сурагчдыг үг, хэллэг, өгүүлбэрийг зөв тод цэвэр ярих, унших чадварыг ахиулах зорилготойгоор анги дэвших бүр урт, дуудахад хэцүү авиа үгтэй түргэн хэллэгийг сонгон дараах арга зүйгээр таниулж байна.

- Заан таниулах үе шатанд багш түргэн хэллэгийг уншиж сонсгон, дуудлагыг зөв таниулан, дагуулан уншуулдаг.
- Ойлгуулан таниулах үе шатанд түргэн хэллэгний утгыг тайлбарлан, үг, холбоо үг, өгүүлбэрийг хэрхэн зөв цэвэр хэлэхэд сургадаг.
- Түргэн хэлүүлж сургах үе шатанд амьсгаагаа хэрхэн зөв хуваарилахад анхаарч, 1 удаан 2 түргэн хэлэх дадалд сургадаг.

Дараагийн хичээлүүдэд сурагчдаар түргэн хэллэгийг ангиар, багаар, хосоор, хүүхэд нэг бүрээр зөв цэвэр, түргэн хэлэх дадлыг хэвшүүлдэг. Түргэн хэллэгийг сурснаар сурагчдын үг тогтоох, үгийн баялагтай болох, бусдад өөрийгөө илэрхийлэх, бие биенээсээ суралцах чадвар, цээжлэх хурд, гадаад хэл сурах хүсэл тэмүүлэл нь жилээс жилд нэмэгдэж буй нь ажиглагдаж байна. Ээлжит

хичээл бүрээр түргэн хэллэг, дуу заан, хэвшил болгож хүүхэд нэг бүрийн хөгжлийг дэмжин судалгаат хичээл сайн туршлага үйл ажиллагаагаар дамжуулан түгээн дэлгэрүүлж 45 сайн хичээлийн санг бүрдүүлэн ахиц амжилт үр дүнгээ тооцон ажиллаж байгааг энэхүү судалгааны ажлаар дамжуулан илтгэхийг зорьлоо.

Тулгуур дохионы аргаар суралцагчдын англиар ярих чадварыг нэмэгдүүлэх нь

Б.Сувдаа

Өмнөговь аймгийн Цогтцэций сумын
6 дугаар сургуулийн гадаад хэлний багш

Зорилго: Тулгуур дохионы арга нь суралцагчдын ярих чадварыг дээшлүүлэхэд хэрхэн дэмжлэг үзүүлж буйг судалж туршин үр дүнг тооцоход оршино.

Судалгааны загвар арга зүй хандлага: Судалгаандаа ажиглалт, туршилт, анализ хийх аргуудыг өргөн хэрэглэлээ. 10-р ангид тулгуур дохионы аргыг ашиглан "Around the world" бүлэг сэдвийн хүрээнд "My favorite food", 11-р ангид "My favorite pet", 12-р ангид "Why English is important" сэдвээр үзэл бодлоо илэрхийлэх судалгаат хичээлийн арга зүйг сайжруулан хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлсэн болно.

Загвар 1. Жишээ: 2014-2015 оны хичээлийн жил

Анги бүлэг	Бүлэг сэдэв	Хичээлийн сэдэв	Хугацаа	Анхаарал зүйл	Сайжруулсан хичээл заасан өдөр	Багшийн тэмдэглэл-үнэлгээний хуудас
10-а	Around the world	Country	13 Sep	хэрэглэг-дэхүүн бэлтгэх	23 Sep	Сурагчдын тоо, идэвх, оролцоог дүгнэх
11-а	Food and drink	My favorite food	22 Sep	ярих чадвар тааруу байна. 4 сурагч	1 Oct	Сурагчдын тоо, идэвх оролцоог дүгнэх

ХЭЛ, НИЙГМИЙН УХААНЫ САЛБАР

ТАВ: СУДАЛГАХУУНД
СУУРИЛСАН ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГАА

12-a	Animals/ Endangered animals	My favorite pet	2 Oct	Олон хувилбарт хэрэглэг- дэхүүн бэлтгэн хэрэглэх	14 Oct	Сурагчдын тоо,идэвх, оролцоог дүгнэх
------	-----------------------------------	-----------------	-------	---	--------	--

Судалгааны үр дүн: Энгийн хялбар аргаар өөрийн үзэл бодлыг зөв, цэгцтэй илэрхийлэх чадварт суралцан, суралцагчдын ярих чадварт ахиц гарч, оролцоо нэмэгдэн, масстай болж суралцагчид багаар ажиллах чадвар өсөн нэмэгдэж байгааг тогтоосон.

Практик ач холбогдол: Тулгуур дохионы аргыг хэрэглэн суралцагчдаа англиар ярих чадварт сургах энэ арга нь хялбар бөгөөд ойлгомжтой бас энгийн тул суралцагчдад англиар ярина гэдэг нь миний хийж чадах ажил юм байна, заавал “мундаг” хүүхдүүд хийдэг зүйл биш юм гэсэн итгэлийг өгсөн төдийгүй суралцагчдыг асуудалд шинжлэх ухаанчаар хандах, суралцагчдын логик сэтгэлгээ, үгийн нөөц, дүрмийн мэдлэг зэрэг цогц чадамжийг хөгжүүлдэг онцлог ач холбогдолтой.

Тулгуур дохионы арга нь суралцагчдыг анхан шатнаас эхлэн ахисан түвшний сэдвээр үзэл бодлоо аман хэлбэрээр илэрхийлэх дадалтай болоход чиглүүлж өгдөг ач холбогдолтой тул багш, суралцагчид хичээлдээ хэрэглэхэд хялбар, оновчтой арга юм.

Шинэлэг тал, ашиг тус: Хичээлийн явцад хүүхэд нэг бүр схем, зураг, дуу дүрс, график зэрэг тулгуур дохио ашиглан өөрийн санаа бодлыг англи хэлээр чөлөөтэй илэрхийлэн, ярих чадвараа нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой.

Түлхүүр үг: Бэлтгэл судалгаа,судалгаат хичээл, Тулгуур дохионы арга, суралцагчдын хөгжил, word wall, зурагт болон үгээр, асуултад үндэслэсэн тулгуур дохио, хариултын хуудас, картууд

Товч агуулга:

Өнөөгийн нийгэм, хүмүүсийн амьдралд англиар ярих хэрэгцээ, шаардлага өсөн нэмэгдэж байгаа ч ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчдын дийлэнх хувьд англиар ярина гэдэг нь маш том “асуудал” байдаг билээ. Ажиглалтаас харахад, англи хэлний хичээлээр дүрмийн мэдлэгийг нэмэгдүүлэхэд голлон анхаарч ирсэн, түүнчлэн ерөнхий шалгалт нь унших, сонсох чадвар, дүрмийн мэдлэг, үгийн баялагийг шалгахад чиглэсэн тест байдаг тул багш нар үүнд тохируулан хичээлээ төлөвлөн заах нь нэлээд түгээмэл байдгаас үүдэн суралцагчдын дунд англиар ярих чадвар тааруу байгаа нь, багш, суралцагчид, өнөөгийн нийгэмд тулгамдсан

асуудал болоод байгаа бөгөөд асуудлыг оновчтой аргаар шийдвэрлэн хэрэгцээнд нь нийцсэн чанартай нийлүүлэлт хийх талаар багш бид ихээхэн эрэл хайгуул, судалгаа, туршилт хийсээр байна. Хичээлийн судалгаа хийж хичээлээ дахин сайжруулан заах нь суралцагчдынхаа чадварыг дээшлүүлэхэд хамгийн дөхөмтэй арга билээ. Англи хэлний хичээлээр суралцагчдын ярих чадварыг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх тулгуур дохионы аргыг анги танхимдаа туршин хэрэгжүүлсэнээ хуваалцахаар энэхүү илтгэлийг бичлээ.

Багш сургалтын үйл ажиллагаагаа амжилттай хэрэгжүүлж, хүүхдийн мэдлэг бүтээх үйлийг оновчтой удирдахад хичээлийн агуулга, арга зүйгээ оновчтой төлөвлөсөн байхаас гадна арга зүйгээ дэмжихээр боловсруулсан сургалтын хэрэглэгдэхүүн чухал үүрэгтэй. Тулгуур дохионы аргаар 10а, 11а, 12А ангиудад 36 цагийн судалгаат хичээлийг зохион байгуулж, суралцагчдын хөгжлийг дэмжсэн талаарх үр дүнг танилцуулж байна.

Сурагчдад үр дүнтэй бичих арга техникийг эзэмшүүлэх нь

¹Г.Бямба, ²Л.Наранбаатар

^{1,2}Орхон аймаг Баян-өндөр сум Ерөнхий боловсролын 3-р сургууль

Зорилго: Сурагчдад үр дүнтэй бичих арга техникийг эзэмшүүлснээр хүүхэд нэг бүрийн бичих, – унших, ярих- сонсох гэсэн хосолсон чадварыг хөгжүүлэх

Судалгааны загвар /арга зүй/ хандлага: Бичихийн өмнө, бичих явцад, бичсэний дараа гэсэн үе шат бүхий арга техникийг хэрэглэж тодорхой сэдвүүдийн хүрээнд сурагчдын бүтээлчээр бичих чадварыг хөгжүүлэх, бичих чадварт ахиц гаргах

Судалгааны үр дүн: Энэхүү аргачлалаар ээлжит хичээлийн хөтөлбөр боловсруулан хичээлийн судалгааг зохион байгуулж, судалгаат хичээл зааснаар бичихийн өмнө, бичих явцад, бичсэний дараа гэсэн үе шат бүхий арга техникийг сурагчдад эзэмшүүлснээр дүрмийн алдаагүй, ижил болон эсрэг утгатай үгсээр нэг үгийг давталгүйгээр баяжуулан 5 цогцолбороор агуулгаа бүрэн гүйцэт илэрхийлэх арга барилд суралцаж, сурагчдын танин мэдэх идэвх өрнөн бүтээлчээр сэтгэх, сурах бичгийн агуулгын хүрээнд өгөгдсөн сэдвээр олон талаас харж сэтгэж, илэрхийлэн бичих бие даасан бүтээлч үйл ажиллагаа нь хөгжиж байна.

Практик ач холбогдол: Бичихийн өмнө, бичих явцад, бичсэний дараа гэсэн алхмаар сурагчдын бичих үйлийг хялбаршуулан богино хугацаанд өгөгдсөн агуулгаар эх зохиох

Шинэлэг тал/санаа: Бичихийн өмнө, бичих явцад, бичсэний дараа гэсэн үе шат бүхий арга техникийг сурагчдад эзэмшүүлснээр 5 цогцолбороор агуулгаа бүрэн гүйцэт илэрхийлэх арга барилд сурагчдыг сургахад оршино.

Түлхүүр үг: 5 цогцолбор, арга техник, сурагчдыг бичих чадвар

Товч агуулга:

Хичээлийн бэлтгэл судалгааг 3-р сургуулийн англи хэлний багш нартай хамтран **"My day"** сэдвийн хүрээнд 2015-2016 оны хичээлийн жилээс эхлэн дараах чиглэлийн дагуу хийсэн.

Агуулгын судалгаа: 7-р ангид тус агуулга нь 10-р бүлэгт "My daily routine" сэдвээр, 8-р ангид 2-р бүлэгт "My daily routine" сэдвээр өгөгдсөн бөгөөд агуулгын хувьд school activities, after school activities, weekend activities, 9-р ангид тус агуулга нь 2-р бүлэгт "One day" сэдвээр өгөгдсөн бөгөөд агуулгын хувьд give more details about places, objects, people and events expressing by feelings болж өргөссөн байна. Хэл зүйн дүрмийн хувьд зөвхөн PRESENT SIMPLE цагаар **"My day"** сэдвээр бичиж байгаа нь суралцагчдад хялбар, үгийн нөөц арвинтай байгаа нь цаашид өөр сэдвүүдээр зохион бичүүлж болно гэж тодорхойлсон.

Арга зүйн судалгаа: Бичихийн өмнө, бичих явцад, бичсэний дараа гэсэн үе шат бүхий арга техникийг хэрэглэж тодорхой сэдвүүдийн хүрээнд сурагчдын бүтээлчээр бичих чадварыг хөгжүүлж эзэмшүүлж хэлний үндсэн 5 чадвараа хөгжүүлэх боломжтой юм байна гэсэн дүгнэлтэнд хүрсэн. Энэхүү арга нь өгөгдөн сэдвээр сурагчид дээрх 3 үе шатаар зөв бүтэц, зохион байгуулалттай 5 цогцолбор бүхий зохион бичлэг бичиж үйл явц юм.

Чухал шинэлэг санаа, арга зүйн туршлага: Зохион бичих дасгал даалгавар бүхий ээлжит хичээлийг суралцагчид бичихийн өмнөх, бичих явцад, бичсэний дараах гэсэн алхамууд дах даалгаварыг гүйцэтгэснээр өөрийн санааг илэрхийлэх, онцлох санаагаа багцлахад хялбар байсан. Гол санаагаа жишээ баримтаар баяжуулан, агуулгаас гажихгүй үр дүнтэйгээр алхам бүрийг зөв гүйцэтгэж сурагчдыг бичих чадвар хөгжүүлснээрээ үр дүнтэй, оновчтой арга зүй гэж үзлээ.

БАЙГАЛИЙН УХААНЫ САЛБАР

“Дуу авианы өнгө” ээлжит хичээлийн арга зүйн туршлага

А.Дэмбэрэлнямбуу¹, П.Пүрэвдорж², М.Түвшинзаяа³, Н.Баярсайхан⁴

¹Сүхбаатар дүүргийн Шинэ-Үе бүрэн дунд сургуулийн сургалтын менежер,

²Физикийн багш, ³Химийн багш, ⁴Химийн багш

Зорилго: Судалгаат хичээл дууны бүдүүн -нарийн, чанга – сул гэсэн ойлголтыг энгийн туршилт хийж ялган таниулах, дууны эдгээр шинж чанарын тухай шинжлэх ухааны үг хэллэгтэй холбох процессыг судлахад чиглэсэн. Энэхүү илтгэлээр уг хичээлд хийгдсэн ажиглалт судалгааг нэгтгэж, хүүхэд нэг бүрийн харьцуулан судалж, дүгнэлт гаргах чадварын хөгжлийг ахиц өөрчлөлтийн дүнг танилцуулж байна.

Судалгааны загвар: Суурь боловсролын 7-р ангийн “Дуу авиа” бүлгийн, “Дууны шинж чанар” нэгж хичээлийн, “Дуу авианы өнгө” ээлжит хичээлийн бэлтгэл судалгааны хүрээнд дуу юунаас үүсдэг, нарийн ба бүдүүн дуугаралт нь юунаас хамаарах вэ? гэсэн асуудал дэвшүүлж, баг тус бүрт гитар тараан өгч дууны үүсэл болон бүдүүн ба нарийн дуугаралт утасны ямар шинж чанартай холбоотойг байгааг шинжлэн судлах үйл хийлгэсэн.

Судалгааны үр дүн: Суралцагчдын сонирхон судлах эрэлтийг нэмэгдүүлэн, суралцахуйн бүтээлч үйлийг хэрэгжүүлсэн нь суралцах, харьцуулан дүгнэлт гаргах чадварын хөгжилд дэмжлэг үзүүлсэн эерэг үр дүнг тодорхой хэмжээгээр авчирсан. Энд гитар хамгийн тохиромжтой хэрэглэгдэхүүн болохыг тогтоож, хэрэглэх аргачлалыг боловсруулсан.

Практик ач холбогдол: Бидний боловсруулсан аргачлал инвариантаар үйлчлэх боломжтой буюу суралцагчдыг бүтээлч эрэл хайлтад суурилсан сурагч төвтэй хичээл явагдана гэж үзэж байна. Дуу хөгжмийг хичээлтэй физикийн хичээлийг холбох боломж гарсан.

Шинэлэг тал/ашиг тус: Шинжлэх ухаанч эрэл хайлтын алхамд сургах хичээлийн нэг хувилбар болсон.

Түлхүүр үг: Ташаа төсөөлөл, шинжлэх ухаанч эрэл хайлт, хэрэглэгдэхүүний судалгаа, шинжлэх ухаанч ойлголт.

Товч агуулга: Физик дидактикчид ахуй амьдралаас олж авсан төсөөлөл сайн нягталж цэгцлэгдээгүй улмаас ямагт шинжлэх ухааны

бус байдаг талаар олон тооны судалгаа хийсэн байдаг [1].

[2]. Дидактикийн судалгаанаас үзэхэд сурагчид дууны чанга сул ба өндөр намыг ялгадаггүй, ижил ойлголт мэтээр төсөөлдөг [3]. Суралцагчдын бүтээлч үйлээр дамжуулан ахуй амьдралаас олж авсан ташаа төсөөллийг шинжлэх ухаанч эрэл хайлтын дүнд зөв ойлголтоор солих танин мэдэх үйлийг чухлаар тавьдаг. Бид дууны чанга сул ба өндөр намтай холбоотой ташаа төсөөллийг илрүүлэн арилгахад чиглэсэн судалгаат хичээл явууллаа. Дуу чичирхийллээс үүсдэг, дууны давтамж нь дуу үүсгэгчийн чичирхийлэх хөдөлгөөний хурдаас хамаардаг, дууны далайц буюу чанга сул нь хэлбэлзэгчийн тэнцвэрийн байрлалаас хазайх хазайлтаас хамаарна гэсэн сурах бичигт байдаг тодорхойлолтуудыг туршилтаар судалж хүүхдэд ойлгуулахад бэрхшээлтэй байдаг ба маш олон туршилтын хэрэглэгдэхүүн шаардагддаг. Иймд бид хичээлийн хэрэглэгдэхүүн болгож бодит хөгжим болох гитарыг шууд хэрэглэхээр шийдсэн.

Дүгнэлт: Дээрх судалгаат хичээлийг хэрэгжүүлсэн үр дүнгээс багш нар гол концепц агуулгыг цогцоор нь орхигдуулахгүйгээр танин барих нь хамгийн чухал гэдгийг ойлгосон. Дуу хөгжмийн багштай хамтран гитарыг хэрэглэгдэхүүн болгон ашигласнаар хичээл хоорондын холбоо сайжирсан төдийгүй бодит хэрэглэгдэхүүнийг хичээлд шууд хэрэглэх боломж нээгдсэн.

Сурагчид дуу үүсгэгчийн чичирхийлэх хөдөлгөөнийг бодитоор харж, мэдрэн харьцуулан судалж, дүгнэлтийг үнэн бодитоор гаргадаг гэсэн эерэг үр дүнг тодорхой нэгэн хэмжээгээр авчирдаг болохыг харуулсан. Туршилтаар шинжлэх ухаанч эрэл хайлтын чадварыг хөгжүүлж, хийж бүтээх хүсэл эрмэлзлийг бий болгосон. Гитар дээр хийсэн энэ туршилтууд нь дуу авианы шинж чанарыг тодорхойлдог чухал параметруудийн талаар “мэдлэг бүтээх” арга зүйн нэгэн загварыг бий болгож, туршин хэрэгжүүлж байна.

Суралцахуйн алдаанаас хэрэглэгдэхүүнийг сайжруулсан үр дүн

Д.Урантогос, Б.Оюун, Б.Мөнхдөл

Дорнод аймаг, Хэрлэн сум

Зорилго: Судалгаат хичээлийн зорилго сурагчдын сурах үйлийн явцад гаргасан алдааг шинжилж, хичээлийн хэрэглэгдэхүүнээ боловсронгуй болгоход оршино.

Судалгааны загвар /арга зүй/ хандлага: Хичээлийн

хэрэглэгдэхүүнийг боловсруулах судалгаа хийсэн. 6 дугаар ангийн физикийн хичээлээр толин ойлтын зүй тогтлыг туршилтаар судлахад зориулсан хэрэглэгдэхүүн бэлтгэхэд чиглэсэн. 7 удаагийн судалгаат хичээлээр дамжуулан сурагчид хэрэглэгдэхүүнтэй хэрхэн харьцаж байгааг, уг хэрэглэгдэхүүн үүргээ биелүүлж чадаж байгаа эсэхэд анхаарлаа төвлөрүүлж хэлэлцүүлэг хийсэн. Хэлэлцүүлэг, ажиглалтын үр дүндээ тулгуурлан хэрэглэгдэхүүнээ сайжруулж сурагчдын ажиглалт, мэдлэг бүтээх процессыг судалсан.

Судалгааны үр дүн: Гэрлийн ойх, хугарах үзэгдлийн зүй тогтлыг илрүүлэх гарын доорх материал ашигласан хэрэглэгдэхүүн боловсруулж чадсан. Үүнд цацрагийн мөр илрүүлэх тунгалаг хавтгай, хоёр талт өнцөг хэмжигч, хавтгай толины систем, хагас цилиндр ялтас, цацрагийн хайрцаг зэргийг гарын доорх материал ашиглан бэлтгэсэн. Сурагчдын шинжлэх ухаанч эрэл хайлт хийх чадвар, мэдлэгт мэдэгдэхүйц ахиц гарсан.

Практик ач холбогдол: Бүтээсэн хэрэглэгдэхүүнийг гэрлийн ойлт, хугарлын зүй тогтлыг бие даан илрүүлэхэд ашиглах бүрэн боломжтой.

Шинэлэг тал/ашиг тус: Сурагчдын суралцах явцад тулгарч буй хүндрэл бэрхшээлийг хэрэглэгдэхүүнтэй холбон ажиглах, улмаар хэрэглэгдэхүүнийг төгөлдөржүүлэх судалгаа, судалгааны үр дүнд боловсруулан бүтээсэн хэрэглэгдэхүүний онцлог давуу тал

Түлхүүр үг: Суралцахуйн алдаа, шийдвэрлэх арга зам, хэрэглэгдэхүүний судалгаа

Товч агуулга: Физикийн хөтөлбөр, сурах бичиг, гарын авлагад гэрлийн ойлтыг судлах хэрэглэгдэхүүний талаар тодорхой өгүүлсэн байдаг. Хичээлийн судалгааны нийгэмлэгийн 3-р бага хуралд Завхан аймгийн Тосонцэнгэл сумын багш Г.Оюундэлгэр гэрлийн толин ойлтын тэгш хэмийг илрүүлэх тунгалаг хавтгай боловсруулсан талаар танилцуулсан. Бид уг хэрэглэгдэхүүнийг улам сайжруулж янз бүрийн хуваарьтай тунгалаг ба тунгалаг бус өнцөг хэмжигч, нэг ба хоёр толины систем, толийг тогтоогч, хугарлын үзэгдлийг судлах ялтас, цацрагийн хайрцаг зэргийг бүтээж иж бүрдэл болгох судалгаа хийсэн. Судлагдахууны багаараа хамтран хичээлийн судалгааг жилд 2-3 удаа, сүүлийн 2 жилийн хугацаанд 7 удаа зохион байгуулах явцад сурагчдын тулгарч буй хүндрэл бэрхшээл, сурагчдын шинжлэх ухаанч эрэл хайлтад гарч буй ахиц өөрчлөлтийг ажиглаж, хэлэлцэж судалсан.

Дүгнэлт: Гэрлийн ойлт, хугарлын үзэгдлийг судлахад шаардлагатай, гарын доорх материал ашигласан хэрэгдэгдэхүүний иж бүрдлийг бүтээв. Олон удаагийн туршилтаар хичээлд үр ашигтай

ашиглах боломжтой нь тогтоогдсон. Багажийг сайжруулах тутамд сурагчдын шинжлэх ухаанч эрэл хайлтын үр дүн сайжирч, мэдлэг чадварт нь мэдэгдэхүйц ахиц гарсан болно.

Туршилт ажлын дэвтэр ашиглан суралцагчдад шинжлэх ухаанч арга барил эзэмшүүлэх нь

Б.Тунгалаг

Өмнөговь аймаг Цогтцэций сум

Зорилго: Судалгааны ажлаар туршилтын ажлын дэвтэр ба технологийн картын тусламжтай сурагчдын шинжлэх ухаанч эрэл хайлтын чадварыг чиглэсэн зорилготой хөгжүүлэх боломжийг судлахыг хичээсэн.

Судалгааны загвар: Уламжлалт сургалтад туршилт ажлыг онолын мэдлэгийг шалгах, бататгах, тодорхой физик хэмжигдэхүүнийг туршилтаар тодорхойлоход түлхүү анхаардаг. Харин физик дидактикчид туршилт ажлаар дамжуулж шинэ мэдлэг бүтээлгэх, эрэл хайлт судалгааны арга барилд сургах талаар олонтаа өгүүлсэн байдаг. Энэ талаар хөтөлбөр сурах бичиг, багшийн номд заасан байдаг. Гэхдээ туршилт ажил нэг бүрт эдгээр зорилтыг хэрхэн тусгах нь тодорхойгүй байгаа юм. Бид физикийн суурь боловсролын хөтөлбөрт заасан шинжлэх ухаанч эрэл хайлтын чадваруудад нийцүүлж туршилт ажлын тавилыг шинээр бүтэцчилж, түүнд тохирсон ажлын дэвтэр, технологийн карт боловсрууллаа. Түүнийг 3 жилийн туршид 7-9 ангийн нийт 306 сурагчдын хувьд судалгаат хичээлд хэрэглэж, сурагчдын шинжлэх ухаанч эрэл хайлтын чадваруудыг удирдан чиглүүлж чадаж байгаа эсэхийг судалж сайжруулсан. Технологийн картыг судлах асуудал, таамаглал, туршилт ажлын зорилго, анхаарах зүйл, хэрэглэгдэх зүйл, туршилт ажлыг гүйцэтгэх дараалал, боловсруулалт, үр дүн, дүгнэлт, ажлыг сайжруулах санал гэсэн бүтэцтэй боловсруулав. Дэвтэр боловсруулахдаа Блумын таксономийн танин мэдэхүйн үйлийн шатлалыг ашигласан.

Судалгааны үр дүн: Дэвтэр хөтөлсний үр дүнд асуудал дэвшүүлэх, туршилт төлөвлөх, үр дүнг боловсруулах, үр дүнг нягтлах чадварт мэдэгдэхүйц ахиц гарсан. Үүний дүнд шинжлэх ухаанч эрэл хайлтыг удирдах чиглүүлэх боломжтой туршилт ажлын загвар дэвтэр бүтээсэн.

Практик ач холбогдол: Туршилт ажлын дэвтэр ашиглан

суралцагчдад шинжлэх ухаанч арга барил эзэмшүүлэх нь туршилт ажлыг агуулгаас гадна нэгдмэл зорилготойгоор явуулах боломж өгөх боломжтой.

Дүгнэлт: Тодорхой туршилтын ажлын агуулга, түүгээр эзэмших мэдлэгээс гадна шинжлэх ухаанч эрэл хайлтын алхмаар ажлыг төлөвлөж чадвал физикийн мэдлэг төдийгүй физикийн тухай мэдлэг, чадвар олгох боломжтойг харуулав. Энд туршилтын ажлын дэвтэр онцгой үүрэг гүйцэтгэнэ. Энэ талаар цаашид нарийвчлан судлах шаардлагатай.

"Бодит хөдөлгөөний ажиглалтаас хөдөлгөөнийг загварчлах" арга зүй интеграц хичээл

Ж.Эрдэнэбулган, Б.Эрдэнэтуяа

Орхон аймаг. 1-р сургуулийн физикийн багш нар

Зорилго: Судалгааны зорилго нь бодит нийлмэл хөдөлгөөний ажиглалтаас хөдөлгөөнийг хялбарчлах арга боловсруулах, улмаар физик загвар бүтээх –сурагчдын танин мэдэх процессыг эко аялал -интеграци хичээлтэй холбож судлахад оршино.

Судалгааны загвар: Эко аялал интеграци судалгаат хичээлийн явцад автобусны бодит хөдөлгөөнийг ажиглах хамтын ажиглалтаас хөдөлгөөнийг илэрхийлэх хэмжигдэхүүн бүтээх, нийлмэл хөдөлгөөнийг энгийн хөдөлгөөнөөр загварчлах арга боловсруулах танин мэдэх үйл явцыг судалсан болно. Улмаар янз бүрийн (хүн, завь, тэргэнцэр) биетийн хөдөлгөөнийг судлах, харьцуулах арга боловсруулж, улмаар хөдөлгөөнийг лабораторийн багажийн тусламжтай судлах аргатай холбосон.

Практик ач холбогдол: [1] ЭКО аяллыг идэвхтэй амралт, олон судлагдахуун хамарсан олон талт (түүх, соёл, газар нутаг, эколог, урлаг, спорт, байгаль судлал) судалгаа, олон нийтийг (орон нутгийн захиргааны ажилтан, иргэд олон нийт, сургуулийн удирдлага багш нар) хамарсан хамтын үйл ажиллагаа болгон хувиргасан интеграц хичээлийн туршлага буюу хичээлийн судалгааны шинэ хэлбэр болгон хувиргасан. [2] Бодит үзэгдлийн ажиглалтаас, судалгаа хийх санаа дэвшүүлж, туршилтын хэрэглэгдэхүүнийг сонгож, төлөвлөгөө гаргаж туршиж, үр дүнг боловсруулах олон аргад сурч, дүгнэх, хэлэлцүүлэх ШУЭХ-ын алхмуудыг иж бүрнээр хэрэгжүүлэх туршлага хуримтлуулав.

Шинэлэг тал/ашиг тус: Интеграц хичээлээр судалгаа

явуулахад хүүхэд нэг бүрийн идэвхтэй оролцоо, хэлэлцүүлгийн дүнд шинэ мэдлэг бүтээх боломжтойг нотолсон.

Түлхүүр үг: Интеграц хичээл, Эко аялал, шинжлэх ухаанч эрэл хайлт. эрэл хайлтын төрлүүд, бодит үзэгдлийн ажиглалтаас физик загвар бүтээх.

Товч агуулга: Физикийн уламжлалт хичээлд бэлэн загвар, хэмжигдэхүүн, томьёо өгч тооцоот бодлого бодуулж томьёог цээжлүүлдэг. Үүний жишээ нь зам, траектор, хурд, дундаж хурдны тухай ойлголтыг танхимд физикийн туршилтын биетийн хөдөлгөөнөөр үзүүлж бэлнээр өгдөг. Бид бэлэн загварыг өгөх уламжлалт сургалтын аргаас татгалзаж, сурагчдаар өөрсдөөр нь загвар бүтээлгэхийг чухалчилсан [6].

Бид энэ шинэ зорилтын хүрээнд бодит ажиглалтаас таамаглал дэвшүүлэх, хэмжилтийн үр дүнгээс сурагчдаар өөрсдөөр нь загвар бүтээлгэх процессийг судалгаат хичээлээр судлахыг зорьсон юм. Сүүлийн 5 жилийн туршид Эрдэнэт хотын захиргаатай хамтарч “Эко аялал -Орон нутаг судлал –Тогтвортой хөгжил” 8-р ангийн интеграци хичээлийг олон сургууль, олон судлагдахууныг хамруулан интеграци хичээлийг явуулах арга туршлага хуримтлуулж ирлээ.

2014-2018 онд 8-р ангийн нийт 668 сурагчдыг интеграци судалгаат хичээлд хамруулсан. Эхний 2 жилд дундаж хурдны ойлголтыг ангид өгөөд дараа нь Эко аялалд оролцуулж мэдлэгийг нь практик амьдралтай холбох аргад тулгуурлаж, сурагчдын эзэмшсэн мэдлэгийг чухалчилж байв. Энэ нь ШУЭХ баталж нотлох эрэл хайлтад [11] хамаарч байв. Харин 3 ба 4 дэх жилд судлах зүйл ба даалгавар, эрэл хайлтын арга алхмыг багш чиглүүлж, сурагчид гүйцэтгэлийн үр дүнг танилцуулахад чиглэсэн бүтэцчилсэн эрэл хайлт [11] явуулж ирэв. Энд мэдлэгээс гадна эзэмшсэн чадварыг үнэлэхийг эрмэлзэв. 2018 онд судалгааны асуудлыг багш дэвшүүлж, сурагчид өөрсдөө судлах арга, алхмыг төлөвлөх, ажиглалт, хэмжилт үр дүнг боловсруулах арга, танилцуулгыг хийв. Энэ нь чиглүүлэгтэй эрэл хайлт [11] руу улмаар дөхөж сурагч төвтэй арга зүйд суралцах алхам болов. Энд мэдлэг чадвараас илүүтэй, эрэл хайлтын алхамд сурч буй процессыг судлахад анхаарав.

Дүгнэлт: Эко -аялал интеграци хичээлээр бодит үзэгдлийг олон талаас нь судлах, интеграцчилах боломжтойг илрүүлсэн. Ийм хичээлийн явцад хийсэн бодит хөдөлгөөний ажиглалтаас физик ойлголтын талаар шинэ мэдлэг бүтээх, шинжлэх ухаанч эрэл хайлтын алхамд сургах, физик ойлголтын талаар өөрсдөө мэдлэг бүтээх, загвар бүтээх боломжтой илрүүлэв. Бодит ажиглалтыг лабораторийн туршилттай холбосноор хичээлийг прагматчилах

боломж улам нээгдэж, бодит амьдралыг хичээлтэй холбох, тогтвортой хөгжил, насан туршийн боловсрол, шинжлэх ухаанч хандлага төлөвшүүлэхэд тус болно гэж үзэж байна.

“Гурвалжны талбай олцгооё” ээлжит хичээлийн арга зүйн туршлага

¹Б.Нямдаваа, ²Ц.Чимэдрэгзэн, ¹С.Сарангэрэл, ¹Р.Энхцолмон
/1-Завхан аймгийн Чандмань-Эрдэнэ лаборатори
сургуулийн математикийн баг,
2-БСУГ-ын мэргэжилтэн/ У:99878117-d_altone@yahoo.com,
99469004-cheemeeganzoo27@gmail.com

Зорилго: Энэхүү судалгаат хичээлээр аливаа гурвалжны талбайг тооцоолох, мэдээллийг загварчлан боловсруулах аргаар илрүүлэн, хүүхэд нэг бүрийг харьцуулан судалж, дүгнэлт гаргах чадварын хөгжлийг дэмжсэн үр дүнг танилцуулж байна.

Судалгааны загвар /арга зүй/ хандлага: Суурь боловсролын 7-р ангийн “Геометр, Хэмжигдэхүүн” бүлгийн “Талбай, эзлэхүүн” нэгж хичээлийн “Гурвалжны талбай олох” ээлжит хичээлийн бэлтгэл судалгааны хүрээнд гурвалжны талбайг тэгш өнцөгт, хурц өнцөгт, мохоо өнцөгт гурвалжин байх тохиолдолд тооцоолох, тооцоолсон үр дүнгээс ерөнхий томьёо гаргаж, дүгнэлт гаргуулах аргаар хэрэглэгдэхүүн, агуулга, арга зүйг сайжруулсан хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлсэн болно.

Судалгааны үр дүн: Сурагчид гурвалжны талбай олохдоо өгөгдсөн гурвалжнуудын өндрийг ашиглах, талбайг нь хялбархан олох боломжтой дүрсүүдэд хуваах, гүйцээлт хийх, гурвалжны талуудыг тэмдэглэх, тооцооллын үр дүнгээ нэгтгэх дүгнэлт хийх зэргээр математик хэл сэтгэлгээгээ хөгжүүлэн, аливаа ухагдахууны зүй тогтол учир шалтгааныг илрүүлэн судалсан. Энэ нь суралцагчдын сонирхон судлах эрэлтийг нэмэгдүүлэн, суралцахуйн бүтээлч үйлийг хэрэгжүүлсэн нь суралцах, харьцуулан дүгнэлт гаргах, чадварын хөгжилд дэмжлэг үзүүлсэн эерэг үр дүнг тодорхой хэмжээгээр авчирсан.

Практик ач холбогдол: Дээрх арга зүйн санааг ерөнхий боловсролын сургуулийн математикийн болон байгалийн ухааны боловсролын багш нар хичээлдээ туршин хэрэгжүүлэх боломжтой. Хичээлийн судалгаагаар дамжуулан суралцагчдад гурвалжны

талбайг тооцоолох болон томъёоны гаргалгаа хийж дүгнэлт хийх аргаар төлөвлөн хэрэгжүүлснээр хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн хичээлийн арга зүйг бүтээх боломжтойг харуулсан.

Шинэлэг тал /ашиг тус/: Гурвалжны талбай олох томъёог ойлгуулахад математик тооцооллын болон мэдээллийг загварчлах аргаар бодитоор мэдрүүлж, хооронд нь харьцуулж, сонирхон судлах хэрэгцээ, оролцоон дээр суурилан хүүхэд бүрийн хөгжилд дэмжлэг үзүүлэх боломжтой.

Түлхүүр үг: Гурвалжин, өндөр зурах, гүйцээлт хийх, талбай, томъёо, бэлтгэл судалгаа, хэрэглэгдэхүүний судалгаа, харьцуулан судлах, нэгтгэн дүгнэх

Товч агуулга: Математикийн хичээлийн үе шат бүрд суралцагчийн оролцоог дэмжсэн тооцоолох, зурах, байгуулах, загварчлах аргаар гурвалжны талбай олох томъёог ойлгуулахаар хичээлийг төлөвлөн хэрэгжүүлэхээр хэрэглэгдэхүүн, агуулга, арга зүйн бэлтгэл судалгааг хийсэн. Математикийн боловсролын аливаа хөтөлбөрийг суралцагчдын оролцоо, идэвх сонирхлыг дэмжсэн, суралцахуйн бүтээлч үйлийг дэмжсэн шинжлэх ухааны тооцоолох, загварчлах аргаар зохион байгуулж, багшийн нээлттэй асуултаар хүүхдээ сонсож, суралцагчийн харьцуулан дүгнэлт гаргах чадварыг хөгжүүлэх алхмыг нарийн төлөвлөснөөр хүүхэд бүрийн хөгжлийг дэмжиж чадах юм гэж дүгнэсэн. Сурагчдад бэлэн томъёо тогтоолгож бодолт хийлгэхээс татгалзаж гурвалжны талбайг тооцоолох бүтээлч үйлийн аргаар дамжуулан дүгнэлт хийлгэсэн нь аливаа ухагдахуунд бодитойгоор хандах хандлагыг бий болгож байгаа үр дүн харагдсан.

Квадрат функцийн график ашиглан квадрат тэнцэтгэл биш бодож сургах

Бадарчийн Ариунзул
МУИС-ийн БАЙГАЛЬ-ЭХ ЛИЦЕЙ ахлах сургууль,

Зорилго: Математикийн хичээлд ихээхэн тохиолддог квадрат тэнцэтгэл бишийг буруу аргаар бодож алдаа гаргадаг дадлыг засах, сайжруулах.

Судалгааны арга зүй: Ажиглах, турших, тоо баримт цуглуулах ба задлан шинжлэх

Судалгааны үр дүн:

- Квадрат тэнцэтгэл бишийг буруу аргаар бодож дадсанаас

гаргадаг алдааг хичнээн хүүхэд гаргаж байгааг болон хичээлийн төгсгөлд хэдэн хүүхэд алдаагаа засаж чадаж байгааг батлан харуулсан.

- Дээрх алдаа нь цөм хөтөлбөрийн 11-р ангийн квадрат тэнцэтгэл биш, тригонометр, уламжлал ба 12-р ангийн уламжлал, тригонометр гэсэн сэдвүүдэд дахин давтагдаж байгааг олж харж зассан.
- Судалгаат хичээлийг 2017-2018 ба 2018-2019 оны хичээлийн жилүүдэд зааж туршсан.
- Судалгаат хичээлээр хичээлийн төлөвлөлтөд 5 төрлийн (дэлгэрэнгүй илтгэлээс үзэх) сайжруулалт хийхээр болсон.
- 2018 оны 10 дугаар сарын 1-ний өдөр сорил №3 буюу
а) $x^2 < 9$; б) $\frac{3}{x} > 1$ гэсэн хоёр бодлогоор сорилго авахад №1 сорилоос 49.5 хувиар, №2 сорилоос 0.5 хувиар тус тус өссөн үр дүн гарсан.

Шинэлэг тал, ач холбогдол: Би өөрийн ажиглаж мэдсэн математикийн хичээлд ихээхэн тохиолдолддог квадрат тэнцэтгэл бишийг буруу аргаар бодож алдаа гаргадаг дадлыг засах зорилго бүхий судалгаат хичээлийнхээ 87.0 хувийг ажлын хуудсаар шийдсэн. Ингэж шийдсэнээр багш өөрөө асуудлыг шийдэж өгөлгүй, ажлын хуудсаар дамжуулан сурагч өөрөө шийдэж мөн сурагчдыг бусадтайгаа харьцуулан өөртөө дүгнэлт хийлгүүлснээр цаашид ийм алдаа гаргахгүй байх дадал хэвшлийг баттай олгож байгаа болно.

Түлхүүр үг: Сурах нөхцөл, сургах арга, сурагчийн дадал.

Товч агуулга: Суралцагч квадрат тэгшитгэл боддог аргуудаа квадрат тэнцэтгэл биш дээр ашиглахдаа алдаа гаргаж улмаар түүнийгээ бусад сэдвүүд дээр ч ашиглаж боддог нь ажиглагдсан. Багшийн зүгээс рационал тэгшитгэл гэсэн бүлэг сэдэв дээр тулгуурлан алдааг засах оролдлого хийдэг байсан. Тухайн үед засч чаддаг ч хэсэг хугацааны дараа дахиад л алдаа давтагддаг байсан.

Иймд уг алдааг яаж засч залруулах арга боловсруулах, хичээлийн аль үе шатанд алдаа гаргаж байгааг олж мэдэх зорилгоор энэхүү сэдвээр илтгэл бичив.

Судалгаат хичээлийн төлөвлөлт:

- Квадрат тэнцэтгэл бишийг алдаж бодож байгаа хэлбэрүүдийг сонгон авч тусад нь 1-2 цагийн хичээл орох.
- Хичээлийг хэрхэн ойлгосныг 11 ба 12-р ангиудаас сорилго авч шалгах
- 12-р ангид уламжлалын хэрэглээ, тригонометр, тэгшитгэл ба тэнцэтгэл биш сэдвүүд үзэх үед дээрх алдааг гаргаж буй эсэхийг ажиглаж тийм алдаанаас урьдчилан сэргийлэх зэрэг болно.

Эцэст нь хэлэхэд сурагчдын мэдлэг чадварын дутмаг байдал нь сурагчийн сурах хүсэл эрмэлзэлтэй шууд холбоотой хэдий ч багшийн заах ур чадвар, сурагчидтайгаа тулж ажиллах арга барил зэрэг хүчин зүйл ихээхэн нөлөөтэйг санаж явах ёстой билээ.

“Кейс-судалгаа”-д суурилсан асуудал шийдвэрлэх арга зүйгээр шинжлэх ухаанч арга барилыг хөгжүүлэх нь

Б.Нарантуяа,

Улаанбаатар хот Шинэ Монгол Харүмафүжи сургууль

Зорилго: “Кейс-судалгаа”-д суурилсан асуудал шийдвэрлэх арга зүйгээр шинжлэх ухаанч арга барилыг хөгжүүлснээр сурагчид аливаа асуудлыг шийдвэрлэхдээ шинжлэх ухааны мэдлэг, чадвараа хэрэглэхэд хэрхэн дэмжлэг үзүүлж чадаж буйг судалгаат хичээлээр судлах, үр дүнг тооцоход оршино.

Судалгааны загвар/арга зүй/хандлага: Асуудал шийдвэрлэх сургалтын арга зүйг ашиглан химийн шинжлэх ухааны мэдлэг, ойлголтыг контекстжүүлснээр сурагчид бүтээлч, шинийг санаачлагч нэгэн болоход, “Материалын өөрчлөлт” бүлэг сэдвийн хүрээнд хөрсний шинж чанарыг судлах “Саармагжих үзэгдэл, түүний хэрэглээ” судалгаат хичээлийн агуулга, арга зүйг сайжруулсан хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлсэн болно.

Судалгааны үр дүн: 6-р ангийн сурагчдад “Саармагжих үзэгдлийн хэрэглээ” судалгаат хичээлээр “Кейс-судалгаа”-н дээр суурилсан асуудал шийдвэрлэх бүтээлч суралцахуйн үйлийг хийснээр, бие дааж асуудлыг шийдвэрлэх чадвар сайжирч, ШУАБ-ын түвшинг ахиулснаар сурагчид өмнөх мэдлэг, чадвараа хэрэглэх арга барилд өөрчлөлт гарч байгааг тогтоосон.

Практик ач холбогдол: “Кейс-судалгаа”-н дээр суурилсан асуудал шийдвэрлэх арга зүйг химийн хичээлийн агуулгад оруулж хэрэглэх боломжтой. Ингэснээр сурагчид өмнө олж авсан шинжлэх ухааны академик мэдлэг, чадвараа аливаа асуудлыг шийдвэрлэхэд хэрэглэх арга ухаанд суралцуулах болно.

Шинэлэг тал/ашиг тус: Асуудал шийдвэрлэх арга зүйгээр сурагчид сурч мэдсэн зүйлээ амьдралд хэрэглээ болгох, тодорхой асуудлыг шийдвэрлэхэд химийн мэдлэгээ хэрэглэх, бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлэхэд кейс судалгаанд суурилсан арга зүй нь багш нарт шинэ санаа өгөх болно.

Түлхүүр үг: Асуудал шийдвэрлэх арга зүй, ШУАБ-ын түвшин, кейс судалгаа.

Товч агуулга: Хүүхдийг бие даан судалж, бодож, ажиглалт хий, сургах, туршилт, судалгаагаар дамжуулан “Асуудал шийдвэрлэн суралцахуй”-д хичээлийн судалгааг чиглүүлсэн.

Бэлтгэл судалгааны хүрээнд уусмалын орчныг индикаторын тусламжтайгаар хөрсний шинж чанарыг судлах сорил туршилтын хэрэглэгдэхүүнийг бэлтгэсэн бөгөөд ЕБС-ийн 6-р ангийн “Материалын өөрчлөлт” сэдтээр саармагжих үзэгдэл, түүний хэрэглээ, ач холбогдлыг ойлгож, хэрэглэх суралцахуйн зорилтыг хангах судалгаат хичээл зааж туршиж, хэд хэдэн удаа засан сайжруулав. Энэхүү сэдвийн агуулга, арга зүйг бүхэлд нь сурагчдыг бие дааж судалж, бодож, ажиглалт хийлгэхийн тулд туршилт, судалгаагаар дамжуулан асуудал шийдвэрлэх суралцахуйн үйлд чиглэгдсэн болно.

Судалгаат хичээлээр сурагчид өмнөх хичээлээр олж авсан мэдлэг, чадвараа ашиглан өгөгдсөн кейсд анализ хийж асуудал шийдвэрлэх сургалтын арга зүйгээр мэдлэгийг хэрэглэх дараах чадваруудад суралцахад дэмжлэг үзүүлж байсан. Асуудал шийдвэрлэх сургалтын явцад багшийн зүгээс нарийн зааварчилгаа өгч, тухайн асуудлыг шийдэх нөхцлийг бүрдүүлж өгөх ёстой байлаа. Ингэснээр сурагчид ойр орчноосоо асуудлыг олж харах, өөрөө эргэцүүлэн бодох, бие даан суралцах, мэдлэгээ хэрэглэх, мэдээллийг хайх, цаг үед нь тохируулж сэтгэх, урьдчилан бодох төсөөлөх, төлөвлөх, бүтээлчээр сэтгэх, бусадтай санаа бодлоо хэлэлцэх, хамтран ажиллаж зэрэг олон чадварт суралцаж байв.

Эцэст нь дүгнэхэд асуудал шийдвэрлэх сургалтын үйл ажиллагаанд дараах гурван зүйлийг анхаарч авч үзэв. - контекстэд суурилсан амьдралтай холбоотой кейсийн агуулгыг сонгох, - асуудлыг шийдвэрлэхэд шинжлэх ухааны академик түвшинг бууруулахгүй байх, - судлан шинжлэх, туршилт судалгааны үйл зонхилсон байх ёстой. Ингэснээр залуу үеийнхэн маань мэдлэгээ аливаа асуудлыг шийдвэрлэхэд хэрэглэх чадвартай болно.

Сурагчдын бүтээлч сэтгэлгээг нэмэгдүүлэх нь

¹Б.Цэрэндэжид, Ө.Алтанцэцэг,

²С.Баярцэцэг, Н.Наранжаргал

³Б.Батжаргал, Д.Пүрэвжанцан,

⁴Д.Пүрэвдорж, Б.Батболд, Ё.Дэлгэрмаа

Завхан аймаг, Жавхлант цогцолбор сургуулийн

¹химийн багш, ²газарзүйн багш, ³физикийн багш, ⁴биологийн багш

Зорилго: Энэхүү илтгэлээр өргөн хэрэглэгддэг бодис, материалын орчныг туршилтын аргаар илрүүлэн, хүүхэд нэг бүрийн харьцуулан судалж, дүгнэлт гаргах, бие даан суралцах чадварыг дэмжсэн судалгаат хичээлийн үр дүнг танилцуулж байна.

Судалгааны загвар/арга зүй/ хандлага: Суурь боловсролын 6-р ангийн “Бодис, Материалын өөрчлөлт” бүлгийн, “Хүчиллэг ба суурилаг шинж” нэгж хичээлийн, “Бодис, материалын орчныг судлах” ээлжит хичээлийн бэлтгэл судалгааны хүрээнд өргөн хэрэглэгддэг гарын саван, угаалгын нунтаг, хүнсний сода, кола ундаа зэргийн орчныг судлахаар харуулах хэрэглэгдэхүүн, агуулга, арга зүйг сайжруулсан хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлсэн болно.

Судалгааны үр дүн: Өргөн хэрэглэгддэг бодис, материалын орчныг харьцуулан судалж, ялгаатай ба төсөөтэй шинжийг илрүүлсэн. Цаашид аль бодис, материалыг амьдрал ахуйдаа хэрэглэвэл зохистой болохыг гэртээ туршин бусдад тайлагнах арга зүйг судалснаар суралцагчдын сонирхон судлах эрэлтийг нэмэгдүүлэн, суралцахуйн бүтээлч үйлийг хэрэгжүүлсэн нь суралцах, харьцуулан дүгнэлт гаргах чадварын хөгжилд дэмжлэг үзүүлсэн эерэг үр дүнг тодорхой хэмжээгээр авчирдаг.

Практик ач холбогдол: Дээрх арга зүйн санааг ерөнхий боловсролын сургуулийн химийн болон байгалийн ухааны боловсролын багш нар хичээлдээ туршин хэрэгжүүлэх боломжтой. Мөн хичээлээс гадуурх үйл ажиллагаагаар суралцагчдын бие даан хөгжих чадварыг үнэлсэн.

Шинэлэг тал/ашиг тус: Химийн болон байгалийн ухааны хичээлийг судалснаар түүнийгээ амьдрал ахуйдаа зүй зохистой хэрэглэх боломж олгох, мэдлэгээ бүтээлчээр ашиглах аргад суралцана.

Түлхүүр үг: Бодис материал, өргөн хэрэглэгддэг бодис, бэлтгэл судалгаа, загварчлах арга, харьцуулан судлах, дүгнэлт гаргах чадвар

Сайн туршлага: “Өргөн хэрэглэгддэг бодис, материалын орчныг судлах” ээлжит хичээлийн жишээ

Товч агуулга: Шинжлэх ухааны мэдлэг ойлголтыг эзэмшин, амьдрал үйлдээ хэрэглэх чадвартай иргэн болох, багаасаа өөрийн хэрэглэж буй бодис, материалаа зөв сонгон хэрэглэх, бусдад зөв үлгэр дуурайлал үзүүлдэг ирээдүйд өөртөө итгэлтэй, хүсэл тэмүүлэлтэй, насан туршдаа суралцаж чаддаг, өөрийн удирдлагатай иргэн болж төлөвшихөд чухал үүрэгтэй билээ.

Эхний судалгаат хичээлээр өргөн хэрэглэгддэг гарын саван, угаалгын нунтаг, хүнсний сода, кола ундаа, сүүний орчныг универсал индикатор ашиглан тодорхойлж, хүчиллэг, суурьлагаар нь ангилж ерөнхий шинж чанарыг гаргасан. Энэ нь хэдий амьдрал ахуйд хэрэглэгддэг бодисын шинжийг судалж буй хэдий ч цаашид амьдрал ахуйдаа хэрэглэгдэх ач тус нь харагдахгүй байна. Тиймээс 1 орчинтой бодисын орчныг судлах нь зүйтэй. Өөрөөр хэлбэл зөвхөн гарын савангийн орчныг судлаад яагаад ялгаатай байгааг илрүүлэх нь цаашид хүүхэд илүү нарийн судалгаа хийх арга аргачлалыг зааж өгөх түлхүүр нь болно санааг дэвшүүлж хичээлийн үйл ажиллагааг зөвхөн гарын савангийн орчныг судалсан. Химийн боловсролын аливаа хөтөлбөрийг суралцахуйн бүтээлч үйлийг дэмжсэн ШУ-ы аргаар зохион байгуулж, хүүхдийн өөрийн хэрэглэдэг зүйлийн талаар нарийвчлан судалснаар суралцагчийн бие даан суралцах чадварыг хөгжүүлэн дэмжиж чадна гэсэн эерэг үр дүнг ямар нэг хэмжээгээр авчирдаг юм байна гэдгийг дүгнэсэн. Мөн хүүхдийг цаашид судалгаа хийх үндэс, бие даан бүтээлчээр суралцах арга замыг нээж өгсөн.

“Молекул кинетикийн онол” ээлжит хичээлийн арга зүйн туршлага

¹Наранбаатар Баярсайхан, ¹Мягмар Түвшинзаяа,

²Ардхүү .Дэмбэрэлнямбуу,³Пүрэвсүрэн .Пүрэвдорж,

¹Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, Шинэ-Үе сургуулийн химийн багш, ²сургалтын менежер,³ физикийн багш

Зорилго: Сурагчдын молекул кинетикийн онолын талаарх шинжлэх ухааны хийсвэр ухагдахууны (алдаатай) ойлголтыг илрүүлэх, хөдөлгөөнт дүрс ашиглан үнэн зөв төсөөлөл бий болгох

Судалгааны загвар /арга зүй/ хандлага: Суурь боловсролын 9 дүгээр ангийн “Бодисын төлөв шинж чанар” бүлгийн, “Бодисын төлөв, төлөвийн шилжилт” нэгж хичээлийн, “Молекул кинетикийн онол” ээлжит хичээлийн бэлтгэл судалгааны хүрээнд агуулга, арга

зүйг сайжруулсан хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлсэн болно.

Судалгааны үр дүн:

1. Сурагчдын молекул кинетикийн онолын талаарх шинжлэх ухааны хийсвэр ухагдахууны (алдаатай) ойлголтыг илрүүлсэн.
2. Бодисыг халаах эсвэл хөргөхөд жижиг хэсгийн хөдөлгөөний хурд улмаар кинетик энерги өөрчлөгддөг учир жижиг хэсгүүд хоорондын таталцлын хүч улмаар хоорондын зай өөрчлөгдөнө иймд бодисын нягт өөрчлөгддөг гэсэн санааг нүдэнд үл харагддаг жижиг хэсгүүдийг хөдөлгөөнт дүрсээр орлуулан үзүүлсэнээр молекул кинетикийн онолын талаарх шинжлэх ухааны хийсвэр ойлголтын талаар зөв төсөөллийг бий болгосон.
3. Хичээл хоорондын интеграцийг гаргасан
4. Сургалтанд мэдээлэл харилцааны технологийг ашигласнаар сурагчдын сурах сэдэл, тэмүүлэл, оролцоо нэмэгдсэн.
5. “Молекул кинетикийн онол” хичээлийн сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг баяжуулж өгсөн.

Практик ач холбогдол: Хичээлийн арга зүйн санааг ерөнхий боловсролын сургуулийн химийн болон байгалийн ухааны багш нар хичээлдээ туршин хэрэгжүүлэх боломжтой. Хичээлийн судалгаагаар дамжуулан хичээлийг төлөвлөн хэрэгжүүлснээр хүүхдийн хөгжлийг дэмжсэн хичээлийн шинэлэг арга зүйг бүтээх боломжтойг харуулсан. “Молекул кинетикийн онол” ээлжит хичээлийн сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг баяжуулан, багшлах арга зүйг дэмжсэн.

Шинэлэг тал/санаа:

- Химийн хийсвэр ухагдахууныг ойлгуулахад хөдөлгөөнт дүрсийг ашиглан сурагчдад бодитоор мэдрүүлж, хооронд нь харьцуулж, сонирхон судлах хэрэгцээ, оролцоон дээр суурилан хүүхэд нэг бүрийн хөгжилд дэмжлэг үзүүлэх боломжтой.
- Хичээлийг зөвхөн химийн лабораторид зохион байгуулах бус компьютерийн лабораторид мэдээлэл харилцааны технологийг ашиглан явуулсан.

Түлхүүр үг: Молекул кинетикийн онол, бодисын төлөв, жижиг хэсэг, жижиг хэсгийн загвар, хөдөлгөөнт дүрс, кинетик энерги, таталцлын хүч, ажлын хуудас

Товч агуулга: 2016-2019 оны хичээлийн жилд Шинэ-Үе сургуулийн 9 дүгээр ангийн 180 орчим сурагчдыг судалгаанд хамруулан “Молекул кинетикийн онол” сэдвийн хүрээнд 6 судалгаат

хичээлийг 2 удаагийн давтамжтай зааж хөтөлбөрийг 3 удаа сайжруулсан. Хичээлийн бэлтгэл судалгааг Шинэ-Үе сургуулийн сургалтын менежер А.Дэмбэрэлнямбуу (МУ-ын гавьяат багш), химийн багш М.Түвшинзаяа, Н.Баярсайхан, ажиглагч, зөвлөхөөр физикийн багш П.Пүрэвдорж нар хамтран ажилласан. Ерөнхий боловсролын сургуулийн багш нараас авсан судалгааны дүнгээс харахад 75 орчим хувь нь “Молекул кинетикийн онол” хичээлийг онолын түвшинд багш төвтэй хэлбэрээр зохион байгуулдаг байна. Харин сурагчдын ажлын хуудас /дэвтэр/-ны гүйцэтгэлээс харахад **хатуу бодис хөдөлдөггүй, тогтвортой байдаг учир жижиг хэсгүүд ч мөн хөдөлдөггүй** /хатуу бодисын жижиг хэсгийг хөдөлгөөнгүй мэт дүрслэдэг/ гэсэн молекул кинетикийн онолын талаарх шинжлэх ухааны хийсвэр ухагдахууны (алдаатай) ойлголтыг илрүүлж, сурагчдад үнэн зөв мэдлэг бүтээлгэх, шавь төвтэй хичээл зохион байгуулсан. “Бодисын жижиг хэсгийн онол” болон “Молекул кинетикийн онол”-ыг харьцуулан судалж ажлын хуудас, видео, хөдөлгөөнт дүрс зэргээр сургалтын хэрэгдэгдэхүүнийг баяжуулан хичээлийн арга зүй, төлөвлөлтийг сайжруулсан. “Молекул кинетикийн онол” хичээлийн агуулга харьцангуй физикийн хичээлийн агуулгатай холбогдож буй учир хичээл хоорондын интеграци хийж (нягтын зөрүүг илэрхийлсэн бичлэг үзүүлэх, <https://www.youtube.com/watch?v=1dx-Tx5dPKk>) бодисын жижиг хэсгийн кинетик энерги өөрчлөгдсөнөөр жижиг хэсгүүд хоорондын таталцлын хүч өөрчлөгддөг. Таталцлын хүчний өөрчлөлтөөс хамааран нягт өөрчлөгдөж бодисын төлөв шилждэг гэсэн ойлголтыг сурагчдаар гаргуулахын тулд молекулын бүтцийг, загварчилан хөдөлгөөнт үзүүлэн бэлтгэсэн phet.colorado.com сайтыг ашигласан. Хичээлийг компьютерийн лабораторид ажлын хуудсаар чиглүүлэн зохион байгуулж жижиг хэсгийн шинжүүд, төлөвийн шилжилтийг хөдөлгөөнт дүрс ашиглан температурын өөрчлөлтөөр хэмжээсжүүлсэнээр жижиг хэсгийн хөдөлгөөний хурд, таталцалын хүч, хоорондын зай хэрхэн өөрчлөгдөж буйг сурагчдад бодитоор мэдрүүлж, хооронд нь харьцуулж, сонирхон судлах нөхцлийг бүрдүүлсэн. Сурагчдын ажлын хуудасны гүйцэтгэлийг “аналитик рубрик”-ийн аргаар үнэлж, гүйцэтгэлийн түвшнийг тооцсон.

"Диффузийн хурдад гадаргуугийн талбай нөлөөлөх нь" ээлжит хичээлийн арга зүйн туршлага

Г.Дэмбэрэлмаа¹, Ц.Чимэдрэгзэн² Э.Сайнжаргал¹, Б.Нямдаваа¹

Б.Норжмаа¹, Ч.Эрдэнэчимэг¹

Завхан аймгийн Чандмань-Эрдэнэ лаборатори сургуулийн, химийн багш нар, БСГ-ын мэргэжилтэн², математикийн багш, физикийн багш, газарзүйн багш

Зорилго: Энэхүү судалгаат хичээлээр диффузийн хурдад гадаргуугийн талбай хэрхэн нөлөөлж байгааг тооцоолох, мэдээллийг загварчлан боловсруулах аргаар илрүүлэн, хүүхэд нэг бүрийн харьцуулан судалж, дүгнэлт гаргах, молекул кинетикийн онолын үүднээс учирлан тайлбарлах чадварын хөгжлийг дэмжсэн үр дүнг танилцуулж байна.

Судалгааны загвар/арга зүй/ хандлага: Суурь боловсролын 9-р ангийн "Бодисын төлөв, шинж чанар" бүлгийн, "Диффузи, диффузийн хурд " нэгж хичээлийн, "Диффузийн хурдад гадаргуугийн талбай хэрхэн нөлөөлөх нь" ээлжит хичээлийн бэлтгэл судалгааны диффузийн хурдад гадаргуугийн талбай яаж нөлөөлж байгааг тооцоолох болон загварчлах аргаар харуулах хэрэглэгдэхүүн, агуулга, арга зүйг сайжруулсан хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлсэн болно. Мөн 7-р ангид диффузийг жижиг хэсгийн онолоор тайлбарлаж байсан бол 9-р ангид молекул кинетик онолын үүднээс учирлан тайлбарлах, шалтгааныг дүгнэх.

Судалгааны үр дүн: Диффузийн хурд жижиг хэсгийн гадаргуугийн хэмжээнээс хамаардаг болохыг үл харагддаг жижиг хэсгийг загварчлах аргаар төлөөлөн мэдэрч, тооцооллын үр дүн, эрдэмтдийн судалгааны үр дүнтэй харьцуулан судалсан. Энэ нь суралцагчдын сонирхон судлах эрэлтийг нэмэгдүүлэн, суралцахуйн бүтээлч үйлийг хэрэгжүүлсэн нь суралцах, харьцуулан дүгнэлт гаргах чадварын хөгжилд дэмжлэг үзүүлсэн, тооцооллын үр дүнг туршилтын үр дүнтэй харьцуулан хэд хэдэн хэмжилтийн үр дүнгийн дунджаар тооцон гаргаж байгаа нь алдаатай дүгнэлт гаргахаас сэргийлж байлаа.

Практик ач холбогдол: Дээрх арга зүйн санааг ерөнхий боловсролын сургуулийн химийн болон байгалийн ухааны боловсролын багш нар хичээлдээ туршин хэрэгжүүлэх боломжтой. Хичээлийн судалгаагаар дамжуулан хичээлийг тооцоолох болон загварчлах аргаар төлөвлөн хэрэгжүүлснээр суралцагчдын хөгжлийг дэмжсэн хичээлийн арга зүйг бүтээх боломжтойг харуулсан.

Загварчлан тооцолсон үр дүн нь энгийн туршилтын үр дүнгээр батлагдаж байгаа нь сурагчдад шинжлэн судлах, эрэл хайгуул хийх боломжийг олгож байна.

Шинэлэг тал/ашиг тус: Химийн гол концепцийг ойлгуулахад математик тооцооллын болон мэдээллийг загварчлах аргаар бодитоор мэдрүүлж, харьцуулуулж, сонирхон судлах хэрэгцээ, оролцоон дээр суурилан хүүхэд нэг бүрийн хөгжилд дэмжлэг үзүүлэх боломжтой.

Түлхүүр үг: Диффузи, диффузийн хурд, жижиг хэсэг, жижиг хэсгийн хэмжээ, жижиг хэсгийн гадаргуугын талбай, Броуны хөдөлгөөн, молекул кинетикийн онол, туршилт, бэлтгэл судалгаа, хэрэглэгдэхүүний судалгаа, судалгаат хичээл, загварчлах арга, харьцуулан судлах, дүгнэлт гаргах чадвар

Товч агуулга: Химийн суурь боловсролоор суралцагчид өөрсдийн бүтээлч үйлээр дамжуулан ахуйн мэдлэгийг ШУ-ы сорил туршилтын, мэдээлэл боловсруулах, тооцоолох, загварчлах аргаар танин мэдэж, материалын шинж чанарын талаар мэдээлэлтэй болдог. Иймээс хичээлийн үе шат бүрд, суралцагчийн оролцоог дэмжсэн тооцоолох болон загварчлах аргаар диффузын хурд жижиг хэсгийн гадаргуугын хэмжээнээс хэрхэн хамаарч байгааг, жижиг хэсгийн гадаргуун талбай ихэснэ гэдэг нь молекулын тоо ихсэнтэй холбоотой гэдгийг ойлгуулахаар төлөвлөн хэрэгжүүлэхээр хэрэглэгдэхүүн, агуулга, арга зүйн бэлтгэл судалгааг хийсэн. Суралцагчдын танил хэрэглэгдэхүүн болох баримлын шавраар бодисыг төлөөлүүлж авсан нь сонирхолыг татаж байсан. Нэг том баримлын шаврын гадаргуугын талбайг хэмжүүлсэн. Мөн гадаргуугийн талбайг нь яаж ихэсгэж болох талаар хэлэлцүүлэг хийлгэж, баримлын шаврыг хувааж жижигрүүлэн тус гадаргуугын талбайг математик аргаар тооцоолоход жижиг хэсгүүдийн тоо нэмэгдэхийн хирээр гадаргуугын талбай ихсэж байгааг тодорхойлсон. Бодисыг бүрдүүлэгч жижиг хэсэг нь том байх тусам гадаргуугын талбай бага, жижиглэгдэх тусмаа олон жижиг хэсгийн гадаргуугийн талбайн нийлбэр ихэсдэг гэсэн дүгнэлтэнд хүрсэн. Бодисыг бүрдүүлэгч жижиг хэсгүүдийг бодитоор харж, шинжийг нь тодорхойлох боломжгүй байдаг. Иймээс материал, бодисыг бүрдүүлэгч жижиг хэсгийг загвараар дүрслэн мэдэрч, шинж чанарын ялгааг тодорхойлох нь илүү үнэнд нийцэж байгааг тооцооллын үр дүнтэй харьцуулан гаргасан. Мөн суралцагчдад илүү ойр үйлийн алхамаар хөтлөн молекул кинетикийн онолын үндэслэлийг тайлбарлан таниулахад хялбар байсан.

Газарзүйн зургийг ашиглаж сурахад суралцагчдад тулгарсан зарим бэрхшээл

¹М. Баасанхүү, Э. Энхцоож, ²Б. Жанчив,

³Ж. Цэцэгмаа, ⁴Б. Мөнхзаяа, ⁵Л. Гэрэлмаа

¹Сэлэнгэ аймаг, Сүхбаатар сум, 1-р сургууль багш нар,

²Сэлэнгэ аймаг, Сүхбаатар сум 4-р сургууль,

³Сэлэнгэ аймаг, Сүхбаатар сум, 3-р сургууль,

⁴Сэлэнгэ аймаг, Сүхбаатар сум, 2-р сургууль,

⁵Сэлэнгэ аймаг, Сүхбаатар сум, 6-р сургууль,

Зорилго: Энэхүү илтгэлээрээ 7-р ангийн Гео-орон зайн дүрслэл агуулгын хүрээнд төлөвлөсөн газарзүйн зургийг ойлгох, хэрэглэх чадварт суралцах зорилготой хичээлүүдийг зааж туршсан үр дүн, суралцагчдад илэрсэн бэрхшээл, эргэлзээг тодорхойлсноо хуваалцаж байна.

Онол арга зүйн үндэс, судалгааны загвар: Хичээлээ бэлтгэх, заах ажиглах, хэлэлцэх, хөтөлбөрөө сайжруулах, дахин зааж турших гэсэн хичээлийн судалгааны арга зүйг ашигласан болно.

Судалгааны үр дүн: Судалгаат хичээлийн үр дүнд ээлжит хичээлийн хөтөлбөрүүдийг сайжруулан хөгжүүлэв.

Практик ач холбогдол: Туршсан ээлжит хичээлийн хөтөлбөрүүд, ажлын хуудсыг ЕБС-ын багш нар хөгжүүлэн хэрэглэх боломжтой юм. Хичээл сургалтад орон нутгийн сансрын зургийг ашигласнаар суралцагчдын газарзүйн зургийн тухай мэдлэг болон дижитал газарзүйн зургийг хэрэглэх чадвар хөгжихөд дөхөм болно.

Шинэлэг тал: Сансрын зургийг сургалтад ашиглаж, орон нутгийн онцлогт тохирсон дадлага ажил, кейсийг зохиосон нь суралцагчдын сурах сонирхлыг нэмэгдүүлж байсан. Түүнчлэн сургалтад хэрэглэх том масштабын зураг олдоц багатай байдаг бэрхшээлийг сансрын зургийг ашиглан шийдсэн.

Түлхүүр үг: Газарзүйн зургийн таних тэмдэг, масштаб, зүг чиг, солбицол,

Товч агуулга: 7-р ангийн Гео-орон зайн дүрслэл агуулгын хүрээнд “таних тэмдэг ашиглан газарзүйн зураг унших, масштаб ашиглан хэмжилт хийх, том, жижиг масштабын зураг харьцуулах, жиших, байрлал (уртраг, өргөрөг, солбицол) тодорхойлох, газарзүйн зураг дээр болон газар дээр зүг чиг тодорхойлох, зай хэмжих чадвараа хөгжүүлж энгийн зураглал хийж сурна” ¹ гэсэн

¹ Суурь боловсролын цөм хөтөлбөр, 2015

чадваруудыг эзэмшүүлэх зорилт тавигдсан байдаг. Энэ агуулгын хүрээнд газарзүйн зургийн таних тэмдэг, масштаб, зүг чиг, солбицол зэрэг үндсэн ойлголтуудыг мэдэх, тэдгээрийг хэрэглэж сурах зорилго бүхий 4 ээлжит хичээлийн хөтөлбөрийг боловсруулж туршин сайжруулав.

Газарзүйн зургийн таних тэмдэг хичээлийн үед сурагчид зураг дээрээ объектуудаа бичих, эсвэл таних тэмдгээр давхарлан зурж илэрхийлж байсан ч таних тэмдгүүдийг жагсаасан "тусгай булан"-даа нэмж зурах тэмдэглэхээ мартаж орхигдуулж байсан. Энэ хичээлээр таних тэмдгийн тусгай буланд байгаа тайлбарыг ашиглан зургийг уншиж тайлах боломжтойг ойлгосон.

Газарзүйн зургийн зүг чиг хичээл дээр орших чиглэл болон өнцгийг тодорхойлоход гол, уул гэх мэт объектыг сонгосон нь сурагчдад эргэлзээ үүсгэж байсан. Учир нь гол бол шугаман (line), харин уул нь талбайн (polygon) шинжтэй. Гэтэл чиглэл тодорхойлох объект нь тодорхой нэг цэгээр (point) илэрхийлэгдэх зүйл байх ёстой учир сурагчдад эргэлзээ төрүүлж, өнцгийг тодорхойлоход бэрхшээл тулгарсан.

Газарзүйн зургийн масштаб хичээл дээр сурагчид тооцоолох бичиглэлдээ нэгжийг хамт бичихгүй орхиж зөвхөн тоог бичиж байсан нь эцсийн хариуны нэгжээ тодорхойлоход эргэлзээнд хүргэсэн.

Газарзүйн зургийн солбицол тодорхойлох хичээл дээр сурагчид хойд өргөрөг, өмнөд өргөрөг, зүүн уртраг, баруун уртраг гэдгийг хольж солих буюу өргөрөгийн "хойд", "өмнөд" гэсэн ялгааг уртрагт хэрэглэх, эсрэгээрээ уртрагийг "баруун", "зүүн" гэж хуваадаг ялгааг өргөрөгт хэрэглэж андуурч байсан. Мөн өргөрөг, уртраг хэмээх шинэ ойлголтыг буруугаар "өртрөг" гэж хэлж байсан. Иймд сурагчдын өмнөх мэддэг ойлголт болох урт ба өргөний тухай мэдлэгт тулгуурлан, "урт"-уртраг, "өргөн"-өргөрөг гэж дүйцүүлэн тайлбарлаж болох юм.

Сургалтад хэрэглэх том масштабын газарзүйн зураг ховор байдаг учраас сансрын зургийг орон нутгийн бодит жишээгээр баяжуулан хэрэглэх боломжтой гэж үзлээ.

Бие даалтын бүтээлээр дамжуулан хүүхдийн бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлэх нь

¹Р.Хишигбуян, ²Б.Гантулга, Б.Тунгалагцэцэг, ³З.Баясгалан

¹Хөвсгөл аймгийн ДМЦС-ийн газарзүйн багш,

²Сургалтын менежер, ³Газарзүйн багш

Зорилго: Байгалийн юмс үзэгдлийн учир шалтгааныг илэрхийлсэн бүтээлч даалгавраар шинжлэх ухааны үг хэллэг, шинжлэн судлах арга барилд суралцуулснаар бүтээлч чадвар, суралцах хүсэл эрмэлзлэлийг сайжруулах арга зүйг судлах.

Сэдвийг сонгосон үндэслэл: Суурь боловсролын цөм хөтөлбөр, шинэчилсэн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, хүүхэд нэг бүрийг шинжлэх ухааны суурь мэдлэг, амьдрах ухаан, сурах арга барил, бие даан бүтээлчээр суралцах чадвар эзэмшихэд сурагчдын сурах сонирхлоос хамааран хичээлд оролцох оролцоо хангалтгүй, биет үзүүлэн, хэрэглэгдэхүүн дутмаг, туршилтын тоног төхөөрөмж байдаггүй, багш хийсвэр байдлаар онолыг тайлбарлан ярьдаг. Энэ арга нь сурагчдад шинжлэн судлах арга барилыг хөгжүүлж чаддаггүй.

Хичээлийн санаа: Бүтээлч даалгавар хийх арга аргачлал, бүтээлийг үнэлэх шалгуурыг сурагчдад нээлттэй арга зүйг боловсруулан газарзүйн хичээлээр нь бүтээлч даалгавар хийлгэх замаар хүүхэд нэг бүрийн сонирхлыг өрнүүлж, хичээлд оролцох оролцоог нэмэгдүүлж зорилготой суралцуулах, хөгжүүлэх санааг дэвшүүлж байна.

Арга зүйд суурилсан хичээлийн судалгаа буюу судалгаат хичээл нь багш ажлын байран дээрээ хөгжих, багш нар хамтран арга зүйгээ өөрчлөх өргөн боломжийг бидэнд нээж өгч байна. Судалгаат хичээлийг 2014-2018 оны хооронд зохион байгуулан ажилласнаар дараах дүгнэлтэд хүрлээ.

- Судалгаат хичээл зохион байгуулах явцдаа бид сонирхсон зүйлд тулгуурлан мэдлэг бүтээлгэх арга зүйгээ хөгжүүлэхийн зэрэгцээ сурагчдын хийсэн бүтээлийг сургалтад бүтээлчээр ашиглаж сурлаа.
- Бүтээлээр дамжуулан хүүхэд нэг бүрийн оролцоог нэмэгдүүлэх, хүүхдийн бүтээлч идэвхийг дэмжихэд чухал үүрэгтэй болохыг олж тогтоолоо.
- Байгалийн ухааны хичээлийн бүтээлээр дамжуулан бүх суралцагчдын шинжлэн судлах арга барил, бүтээлч үйл ажиллагааг хөгжүүлэх бүх хичээлийг судлах сонирхол хүсэл

эрмэлзэлтэй болгох ач холбогдолтой болох нь нотлогдлоо.

Судалгааны үр дүн: Энэхүү судалгаагаар суралцагчид өөрийн сонирхлын дагуу байгалийн юмс, үзэгдэл, учир шалтгаан, зүй тогтол зэргийг харуулсан бүтээлч даалгавар хийх явцдаа шинжлэх ухаанч эрэл хайлт хийх, бусад хичээлээр эзэмшсэн мэдлэг чадвараа хэрэглээ болгох, тогтолцоонд оруулах, улмаар бие даан суралцах арга барил хөгжиж байгаа нь батлагдсан.

ЗУРГАА. ХАНЫН ИЛТГЭЛ

Хэрэглэгдэхүүнээр мэдлэг бүтээлгэх арга зүй"

Б.Долгорсүрэн, Э.Одгэрэл, Н.Оюунгэрэл, Д.Содномпэлжээ, А.Долгормаа
Завхан аймаг Эрдэнэхайрхан сум ЕБС-ийн багш нар
Dolgorsuren11 @ yahoo.com

Зорилго: Бага ангийн багш нарт хэрэглэгдэхүүнийг оновчтой сонгон хүүхдээр мэдлэг бүтээлгэх арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх

Судалгааны загвар / арга зүй/ хандлага: Багш нарт хичээлд хэрэглэгдэхүүнийг оновчтой сонгон бэлтгэх арга зам, сурагчдын эзэмшсэн байвал зохих чадварыг судлан бэлтгэл судалгааг хийж, туршилт 3 удаагийн хичээл заан ахицын өөрчлөлт үр дүнг тооцсон.

Судалгааны үр дүн: 1-2-р ангийн геометр хэмжигдэхүүний ойлголт сэдвээр агуулгын судалгаа хийж үзэхэд хөнгөнөөс хүндэрсэн боловч энэ сэдвийн хувьд сурах бичиг, сургалтын хөтөлбөрүүдэд бага, цөм хөтөлбөрт сурагчдын эзэмших чадварыг тодорхой нарийвчлан задлаагүй, багшийн заах арга зүйн зөвлөмж, материал дутмаг байдаг нь багш нарын ярилцлага, туршилт хичээлүүдээс харагдсан. Тэгш өнцгийг таних сэдвийг сурагчдад ойлгуулахын тулд хүүхэд бүрт хүртээмжтэй сонирхолтой хэрэглэгдэхүүн бэлтгэж, үе шаттайгаар мэдлэг бүтээлгэх арга зүйг судалгааны үр дүнд олж харсан.

Практик ач холбогдол: Геометр хэмжигдэхүүний тухай хэд хэдэн сэдвийг нэг хэрэглэгдэхүүнээ олон удаа ашиглан хүүхдээр гарт нь бариулж, туршилт, хэмжилт хийлгэн мэдлэг бүтээлгэснээр тэгш өнцгийг таних сэдвийг богино хугацаанд ойлгуулах

Шинэлэг тал: Энэ сэдвийг заахдаа хэрэглэгдэхүүнийг хүүхэд бүрийн гарт бариулж, энгийн сонирхолтой байдлаар зааж, тэдлэг бүтээх үйл явцыг дэмжсэн. Тэгш өнцгийг бусад өнцгөөс ялган таних аргыг амархан эзэмшсэн.

Түлхүүр үг: Бэлтгэл судалгаа, агуулгын залгамж холбоо, хэрэглэгдэхүүний судалгаа

Товч агуулга:

2-р ангид "Тэгш өнцгийг таних", "Төрөл бүрийн дүрсээс тэгш өнцгийг ялган таних", "Янз бүрийн хэлбэртэй цаасыг нугалж тэгш өнцөг үүсгэх" "Тэгш хэмийн тэнхлэг" зэрэг хичээлүүдийг заахад

гарч буй асуудлуудыг судалж, эдгээр хичээлүүдийг нэгтгэн дүгнэж, хичээлүүдээрээ сурагчдын өмнөх мэдлэгийг бататгах, үүний тулд үзүүлэнгээ оновчтой сонгон хүүхэд бүрт хүртээмжтэйгээр бэлтгэн цаасыг нугалах замаар тэгш өнцөгтийг үүсгэх, үүсгэсэн тэгш өнцөгтөө ашиглан олон өнцөгтөөс тэгш өнцгийг олж таних, хэмжилт туршилт хийх, янз бүрийн хэлбэртэй цаасыг нугалах замаар тэгш өнцөг үүсгэх аргыг эзэмших, тэгш хэмийн ойлголтыг авах боломж бололцоог судалсан судалгаат хичээлээ танилцуулж байна.

Энэхүү судалгаат хичээлээр хэрэглэгдэхүүний сонголтыг хичээлийн алхам бүрт уялдаа холбоотойгоор ашиглан хүүхдийн сонирхолыг татахуйц хичээлүүдийн ялгааг харуулж болохоор бэлтгэж, түүгээрээ сурагчдыг идэвхжүүлж, мэдлэг бүтээлгэхэд оршино. Мөн багш нарт бэлтгэсэн хэрэглэгдэхүүнээ дамжуулан хичээлүүдэд ашиглах, цагаа хэмнэхэд дөхөмтэй.

Судалгаат хичээлийг 2-р ангийн 3 бүлэгт зааж туршсан бөгөөд сурагчдын гаргасан алдаа, хэрэглэгдэхүүнээ дахин сайжруулах, багшийн арга зүйн талаас анхаарах асуудлуудыг хөтөлбөртөө тусган сайжруулан туршсан. Үүний үр дүнд хүүхэд бүрт хүрэлцээтэй хэрэглэгдэхүүн бэлтгэн ашиглах нь хүүхдийн сонирхолыг татаж, тэднийг идэвхжүүлэхээс гадна хичээл хоорондын холбоо ялгааг танихад дөхөм болж байсан.

Монгол хэлний хичээлээр алдаагүй зөв бичүүлж сургах арга зүйн туршлага

¹Г.Ванчигмаа, ²М.Галбаасан, Ш.Оюунбилэг, Б.Цэрэндэжид, ³М.Хоролмаа

Завхан аймаг Улиастай Жавхлант цогцолбор сургууль

^{1,2}бага боловсролын багш

³Сургалтын менежер

Бага ангийн багш бол хүүхдэд бүх л эрдэм мэдлэгийн суурийг тавьж өгдөг чухал хариуцлагатай ажил гэдгийг гүн ухамсарлан уйгагүй хөдөлмөрлөх, авиа үсгийг таниулж эхлэх үеэсээ л зөв бичүүлж сургах тал дээр анхаарч сурагчдад авиаг зөв сонсгох, зөв хэлэх, зөв суулгах, үзгийг нь зөв бариулах, дэвтрийг нь зөв тавиулж сургах нь хамгийн чухал байдаг. Манай багш нар уншуулж сургаад, дараа нь цээжээр бичүүлж сургана гэж орхисноос алдаагүй бичих чадварт сургахад бэрхшээл учрах тохиолдол их байна. Бага ангийн багшаар ажилласан 18 жилийн хугацааны туршлага, судалгаанаас харахад бага ангийн сурагчдын сурлагын үзүүлэлтэд нөлөөлж буй

гол шалтгаан нь сурагчдын бичих чадвар болон цээжээр бичих чадвар байгаа нь ажиглагдсан.

Хүүхэд аливаа зүйлийг уншаад өөрийн ойлгосноо алдаагүй зөв бичихэд чадвар дутмаг, сонссоноо алдаагүй зөв бичих чадвар сул байдаг дүрмийн ба дүрмийн бус алдаа гаргадаг, багшийн заасныг мартдаг, цагаан толгой үед авиа үсгийн дуудлага болоод буруу үелээд тогтчихдог зэрэг алдаанаас шалтгаалж яаж алдаагүй зөв бичүүлж сургах вэ? гэсэн асуудал тулгарсан. “Сүүлийн 3 жилийн ажиглалт судалгаанаас дүгнэхэд нэгдүгээр ангидаа унших бичих чадварыг баттай эзэмшээгүй сурагчид анги дэвшин суралцах тутам шинжлэх ухааны мэдлэг мэдээлэл, зөв бичгийн дүрэм үзэхийн хамт цээжээр бичих чадвар нь хоцроход хүрдэг. Бичгийн ажлыг явуулахдаа сурагчдын бичгийн чадвар, дадлагыг сайжруулахуйц, сурагчдын нас сэтгэхүйн онцлог, сурагчдын мэдлэгийн түвшинд тохирсон даалгаврыг боловсруулан бэлтгэх, идэвх сонирхолтой олон хэлбэрээр зохиож, идэвхийг нь хөгжөөж чадахгүй байгаа зэрэг гол дутагдлууд байна.

Хэлний чадварын нэг бүрэлдэхүүн хэсэг нь зөв сонсож алдаагүй зөв сайхан бичиж сурах явдал билээ.

Судалгааны зорилго, зорилт. Хүүхэд бүрийн өөрийнх нь бичих чадварыг дэмжих замаар “зөв бичих хэвшилтэй” болгон төлөвшүүлэхэд оршино.

Хамрах хүрээ: Завхан аймгийн Улиастай сумын Ерөнхий боловсролын Жавхлант цогцолбор сургуулийн 1-5-р ангийн суралцагчдын цээж бичиг хийж буй үйл ажиллагааны явц, үр дүнг тандан судлах

Судалгааны арга: Туршилтын арга, Сорил, (ярилцлага, ажиглалт)

Дэвшүүлэх санаа:

1. Алдаагүй зөв цэвэр бичүүлэн сургахад нүдлүүлэн тогтоолгох үйл ажиллагааг хөгжүүлэх нь их чухал. Нүдлүүлэн тогтоолгох үйл ажиллагааг 1-р ангид эгшиг авиа таниулах үйл явцаас, тухайлбал алдаагүй зөв бичиж сурахад авиа, үсгээ зөв тэмдэглэж, бичих, нэг үгээс эхлэх нь тодорхой үр дүнд хүрч байдаг нь туршлагын үр дүнгээс тодорхой болсон.
2. Багшийн бичсэн нэг үг ч хүүхдэд ойлгомжтой утга тодорхой, тухайн хүүхэд тэр үгээ маш сайн уншиж сурсан байх нь чухал учир багш эртнээс бичиж бэлтгэх, хичээлийн хэсэг минутад шинэ үг бичүүлж хэвшүүлэхэд голлон анхаарах хэрэгтэй.

3. Хичээлийн ба хичээлийн бус цагаар тухайн үгийг хүүхэд хараад уншаад байх орчин нөхцөлийг багш сайн бүрдүүлэх нь чухал \Ханандаа хадах бүх ширээн дээр нааж үлдээх гэх мэт
4. Өнөөдрийн тогтоосон үгээ маргааш цээжээр бичүүлэн авах, нөгөөдөр өмнөх үгээ дараагийн үгтэйгээ хамт бичээд 1 үг олон давтагдан бичигдэх, хамгийн чухал нь, энэ бүхний үндэс суурь ердөө л тухайн үгээ нүдлэн тогтоох шаардлагатай.
5. Зөв бичдэг үгийн нөөцийн сантай болох бүтээлчээр хандах.

